

BEGROTING ETTEN-LEUR 2024 - CONCEPT

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
Samenvatting	7
Samen kansen pakken	7
Van kadernota naar begroting	10
Overzicht financiële mutaties	11
Ontwikkeling algemene reserves	12
Mutatie reserves	13
Structureel evenwicht begroting	15
PDF	15
Toelichting financiële mutaties (op website anders weergegeven)	16
Toelichting reserves (op website anders weergegeven)	17
Programma	18
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur	18
Ontwikkelingen	18
Financiële ontwikkelingen	20
1.1 Vertrouwen in de overheid	21
1.2 Communicatie en participatie	23
1.3 Dienstverlening en menselijke maat	26
1.4 Ondermijnende criminaliteit	30
Wat kost het?	33
Verbonden partijen	33
2. Sociaal Etten-Leur	34
Ontwikkelingen	34
Financiële ontwikkelingen	36
2.1 Iedereen moet mee kunnen doen	37
2.2 Minima- en armoedebelief	40
2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties	42
2.4 Jong zijn in Etten-Leur	45
2.5 Gezond oud worden en zelf- en samen zorg	48
Wat kost het?	53
Verbonden partijen	53
3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur	54
Ontwikkelingen	54
Financiële ontwikkelingen	55
3.1 Woningbouw	56
3.2 Verkeersafwikkeling	59
3.3 Verkeersveiligheid	61
3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied	63

3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen	65
Wat kost het?	68
Verbonden partijen	68
4. Economie en werk in Etten-Leur	69
Ontwikkelingen	69
Financiële ontwikkelingen	70
4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk	71
4.2 Het versterken van de economie	73
4.3 Toerisme en recreatie	75
4.4 Een levendig centrum	77
4.5 Agrarische sector	79
Wat kost het?	81
Verbonden partijen	81
5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur	82
Ontwikkelingen	82
Financiële ontwikkelingen	84
5.1 Duurzaam wonen	85
5.2 Duurzame woon- en leefomgeving	87
5.3 Duurzaam produceren	89
5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen	91
Wat kost het?	93
Verbonden partijen	93
Paragrafen	94
Lokale heffingen	95
Lokale heffingen	95
Beleid en ontwikkelingen	95
Overzicht hoofdlijnen van de diverse belastingen en heffingen	96
Tarieven 2024	97
Verwachte inkomsten	97
Kwijtscheldingsbeleid	98
Kostendekkendheid tarieven	99
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	102
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	102
Ontwikkelingen	102
Risico's	103
Weerstandsvermogen	106
Stille reserves	106
Project Nobelaer	107
Financiële kengetallen	109
Onderhoud kapitaalgoederen	116

Onderhoud kapitaalgoederen	116
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 1	117
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 2	118
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 3	119
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 4	121
Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied	123
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen	124
Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen gebouwen	124
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen sportaccommodaties	126
Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen sportvoorzieningen	128
Financiering	129
Financieringsbehoefte 2024	129
Kasgeldlimiet	129
Renterisiconorm	130
Renteschema	130
Opgenomen geldleningen	131
Bedrijfsvoering	132
Organisatieontwikkeling	132
Rechtmatigheid en privacy	132
Personele sterkte 2024	133
Indicatoren	133
Verbonden partijen	134
Verbonden partijen	134
Tweede bestuursrapportage 2023	134
Zienswijzen	134
Richtlijnen kaders begroting 2025 van de gemeenschappelijke regelingen	135
Verbonden partijen	137
Grondbeleid	164
Algemene ontwikkelingen	164
Wonen	164
Werken	166
Landelijk gebied	167
Risico's	168
Investeringsplan	170
Investeringsplan 2023	170
Tweede bestuursrapportage 2023	170
Investeringsplan 2024-2027	172
Toelichtingen Investeringsplan 2024-2027 (op website anders weergegeven)	173
Subsidies	175
Subsidies	175

Financieel	176
Wat zijn de kosten en opbrengsten per programma?	177
Totaal overzicht per programma	177
Lokale heffingen	178
Uitkering gemeentefonds	178
Dividenden	178
Financieringsfunctie	178
Overhead	179
Vennootschapsbelasting	180
Post onvoorzien	180
Meerjarenraming 2024-2027	180
Hoe ziet de balans er in 2024 uit?	181
Prognose balans	181
Activa	181
Passiva	183
EMU-Saldo	183
Reserves en voorzieningen	184
Reserves	184
Reserves 2024	185
Toelichting mutatie reserves	185
Meerjarenperspectief reserves	186
Voorzieningen	187
Voorzieningen 2024	188
Toelichting mutatie voorzieningen	188
Meerjarenperspectief voorzieningen	189
Incidentele baten en lasten	190
Incidentele baten en lasten	190
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	190
2. Sociaal Etten-Leur	191
3. Ruimte voor wonen en leven	192
4. Economie en werk	192
5. Duurzaam denken en doen	193
Totaal	193
Verwachte structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves	194
Taakvelden	195
Totaal taakvelden	195
Programma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening	198
Programma 2 Sociaal	198
Programma 3 Ruimte voor wonen en leven	199
Programma 4 Economie en werk	199
Programma 5 Duurzaam denken en doen	199

Uitgangspunten 2024-2027	200
Inwoner- en woningaantallen	200
Kosten	201
Opbrengsten	202
Besluitvorming	203
Besluitvorming	203
Besluitvorming	203
Toezeggingen	204
Vragen gemeenteraad	204
Contact en privacy	205
Contact	205
Contact	205
Privacybeleid	205

Samenvatting

Samenvatting

Samen kansen pakken

Etten-Leur verwelkomde de 45.000ste inwoner, bouwde het 20.000ste huis, vierde een actieve en hartverwarmende burendag en ontving een nieuwe burgemeester. We begonnen aan de voorbereidingen van een nieuwe wijk. De gemeenteraad sprak passievolle ondernemers over bruisend Etten-Leur. We helpen mee aan evenementen voor de jeugd. We betrekken inwoners, ondernemers en andere partners bij bijvoorbeeld het groenplan, het mobiliteitsplan en de centrumvisie. We zetten stappen vooruit naar een duurzamere leefomgeving. Volop reden om voortvarend verder te gaan met de toekomst.

In de bestuursrapportage 2023 en de begroting 2024 blikken we terug op wat we deden, hoe we ervoor staan, wat we nog willen en moeten doen, en wat dit financieel betekent.

Financiële stand van zaken

De afgelopen twee jaar had Etten-Leur een overschot op de begroting. Onder andere omdat door de coronacrisis een aantal projecten niet of pas later doorging. Ook gaf het Rijk gemeenten geld om kwetsbare groepen in de samenleving extra te ondersteunen. En het Rijk gaf eenmalig geld voor uitvoeringsprogramma's rondom wonen, klimaat en jeugd. Sinds 2022 gingen de prijzen en lonen flink omhoog. Dit zette de begroting van onze gemeente onder druk. Ook zien we een kentering in de economie. Zo nam het aantal uitkeringsgerechtigden in 2023 toe. Dit in combinatie met hogere minimumlonen leidt tot een onvoorzien incidenteel tekort op de begroting van het Werkplein voor onze gemeente in 2023. In 2024 en later is het structurele tekort kleiner. In de septembercirculaire is er voor een deel rekening gehouden met de gestegen lonen en prijzen. We verwachten dat we 2023 toch met een tekort afsluiten. De begroting in 2024 is sluitend. We gebruiken daarvoor een deel van de reeds in de meerjarenbegroting opgenomen reserve. Dit geld hadden we eerder al apart gezet voor onze ambities.

In 2024 stijgt de afvalstoffenheffing en de onroerendezaakbelasting. In combinatie met de daling van de rioolheffing is de stijging van de woonlasten beperkt of kan er zelfs sprake zijn van een verlaging.

Samen kansen pakken is ook kiezen voor een realistisch tempo

Onze ambities voor Etten-Leur zijn groot en de basis daarvoor vinden we terug in het raadsprogramma 2022-2026. In 2022 stelden we ons raadsprogramma op, in 2023 zijn de plannen in de steigers gezet, en nu richten we ons op het uitvoeren van deze plannen in 2024 en verder. We gaan voor een gemeente waarin iedereen zich thuis voelt, waar het goed wonen, werken en ontspannen is en waar de leefomgeving van hoge kwaliteit is. We zijn aan de slag met het mobiliteitsplan, het groenplan, de nieuwe wijk, de centrumvisie, de maatschappelijke

accommodaties in Etten-Leur, om maar enkele plannen te benoemen. We zijn begonnen aan het voorbereiden van een nieuwe wijk Haansberg en daarvoor wensen we de nodige infrastructurele aanpassingen. Nog niet alle benodigde investeringen zijn al helemaal in beeld. In een tijd van krapte op de arbeidsmarkt, kunnen we niet sneller dan dat we als gemeente zelf aankunnen. De uitdaging om onze ambities te betalen wordt groter omdat de financiële mogelijkheden krappere worden. Dat vraagt keuzes in tempo en prioritering. Het opstellen van een goed afgewogen investeringsplan is cruciaal om de beschikbare middelen efficiënt in te zetten en de gemeente verder te ontwikkelen.

Onderhoudsplannen

Wat betreft onze huidige infrastructuur en voorzieningen, kunnen we zeggen dat deze nog steeds van een goed niveau zijn. Het werken met financiële voorzieningen voor toekomstige uitgaven geeft comfort. We zullen echter wel moeten blijven opletten om dit zo te houden en blijven investeren in onderhoud. De kwaliteit van onze buitenruimte vereist zorg en aandacht. En daarbij is verder investeren in onze infrastructuur en woonomgeving noodzakelijk.

Samenwerken in de regio en met de Provincie

In toenemende mate zoeken we de samenwerking met gemeenten uit de regio, de provincie, waterschap en andere belanghebbenden (ProRail, Enexis, bedrijven). In de Stedelijke Regio Breda Tilburg is een woondeal gesloten. Ook Etten-Leur tekende daar voor een forse uitbreiding van het aantal woningen. Ook is in het recent opgestelde collegeakkoord van Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord Brabant de mogelijkheid geboden samen op te trekken in de voorgenomen ondertunneling (doorbreken barrière werking spoor) en is bevestigd dat er geïnvesteerd wordt in het cultureel erfgoed van Vincent Van Gogh in Etten-Leur.

Peilingen onder onze inwoners

Naast nieuwe ontwikkelingen, doen we natuurlijk al heel veel. En veel gaat ook goed. Eens in de twee jaar houden we een Burgerpeiling, eens in vier jaar een Ondernemerspeiling en periodiek een Tevredenheidsmeting voor de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

De waarderingen van de Burgerpeiling 2023 zijn lager dan bij de voorgaande Burgerpeiling in 2021. Er is over meerdere jaren gezien sprake van een langzaam neergaande trend. Een uitgebreide rapportage is opgenomen in het rapport: 'Burgerpeiling 2023 – gemeente Etten-Leur'. Bij de behandeling van de kadernota sprak de raad af om met elkaar het gesprek te voeren over ambitieniveaus en het sturen op indicatoren. Voor dit moment namen we in deze begroting als streefcijfer de resultaten van 2021 op, en niet die van 2023. De ondernemerspeiling laat relatief stabiele tot positieve waarderingen zien ten opzichte van de laatste peiling. Een uitgebreide rapportage is opgenomen in het rapport: 'Rapportage ondernemerspeiling Etten-Leur'. Tot slot mogen we trots zijn op de resultaten van de tevredenheidsmeting Wmo. Op alle onderdelen scoren we gemiddeld een 8. Dat is een compliment van de cliënten voor de organisatie maar ook voor de vele vrijwilligers.

Impact val kabinet

De val van het kabinet heeft onvermijdelijk invloed op onze plannen. Sommige zaken zijn uitgesteld, sommige moeten worden heroverwogen. We weten nog niet hoe de hervorming van het jeugdzorgstelsel eruit komt te zien. We weten nog niet hoe het nieuwe kabinet met de financiering van de gemeenten om zal gaan. Zonder aanpassingen van beleid zal vanaf 2026 sprake zijn van een forse korting op het gemeentefonds van € 3 miljard. Dat heeft forse impact op zowel het fysieke als het sociale domein van onze gemeente. Deze ingrepen vragen om flexibiliteit en aanpassingsvermogen van onze organisatie. Eigenschappen die we als gemeente hebben en zullen inzetten.

Samen maken we Etten-Leur!

In een tijd van onzekerheden, staan wij als gemeente het dichtst bij mensen. We willen dat Etten-Leur een mooie, goede en veilige plek is om te wonen, werken en te ontspannen. Daar is het raadsprogramma ook op gericht. Dat is ons anker, onze richting, ons houvast. Onze ambitie is hoog en dat vraagt om keuzes. Dat is moeilijk voor een gemeente. We willen het voor iedereen goed doen, op alle fronten ontwikkelen en beter worden. Onze slogan, "Samen maken we Etten-Leur", blijft de kern van onze gemeenschap weerspiegelen. Het benadrukt dat wij, als gemeente, onze inwoners en partners, gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de toekomst van Etten-Leur. Samen kunnen we obstakels overwinnen en dromen verwezenlijken. We kijken met vertrouwen en enthousiasme naar de toekomst en pakken samen kansen.

Het college van burgemeester en wethouders

Van kadernota naar begroting

Op 10 juli 2023 stelde de gemeenteraad de kadernota 2024-2027 vast.

De ontwikkelingen en voorstellen in de tweede bestuursrapportage 2023 en de begroting 2024 leiden tot het volgende meerjarenperspectief 2023-2027.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Kadernota 2023-2027	-2.993	-1.750	-247	-5.319	-5.717
Actualisatie begroting 2023-2027	2.020	1.750	101	-1.094	-46
Saldo 2e bestuursrapportage 2023 - begroting 2024	-973	0	-146	-6.413	-5.763

De begroting 2024 is sluitend. In de toekomst ontstaan met name vanaf 2026 problemen. De uitkering uit het gemeentefonds neemt dan af (ravinjaar). Onze financiën komen dan, net als bij veel andere gemeenten, onder druk te staan.

Een samenvatting van de mutaties bij het opstellen van de begroting 2024 leest u hier.

Overzicht financiële mutaties

In het overzicht leest u een samenvatting van de mutaties bij het opstellen van de begroting 2024.

In de programma's nemen we financiële overzichten op met meer details en toelichtingen.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
1. Algemene uitkering (septembercirculaire 2023)	857	2.076	2.928	2.241	3.571
2. Verlaging storting algemene reserve	1.440	1.738	0	0	0
3. Indexeringen	245	583	616	619	623
4. Werkplein	-1.965	-2.260	-2.058	-2.059	-2.540
5. Jeugdzorg	-1.020	-1.185	-1.095	-812	-812
6. Taakmutatie jeugd	739	54	54	34	28
7. Wmo	891	1.176	680	600	600
8. Rijksbijdrage BUIG	95	304	13	-62	236
9. Wet Inburgering	285	255	254	254	254
10. Energiekosten	-1.210	-606	-606	-606	-606
11. Personeelskosten	900	0	0	0	0
12. Rendabele uren	-414	473	676	735	995
13. Rentelasten	500	333	213	-121	-208
14. Investerings	94	741	119	-30	-187
15. Onroerendezaakbelasting	241	0	0	0	0
16. Veiligheidsregio	375	75	29	16	-66
17. WVS	188	-199	-143	-172	-167
18. GGD West-Brabant: begroting	-54	-184	-184	-184	-184
19. Leges omgevingsvergunningen	-171	0	0	0	0
20. Omgevingswet	100	0	0	0	0
21. Budget duurzaamheid	200	0	0	0	0
22. Kabels en leidingen	121	0	0	0	0
23. Onderhoudsvoorziening sportaccommodaties	0	-160	-160	-160	-160
24. Voortgezet onderwijs: huisvesting	-109	-109	-109	-109	-109
25. Overig	-308	-1.355	-1.126	-1.278	-1.314
Totaal wijzigingen	2.020	1.750	101	-1.094	-46

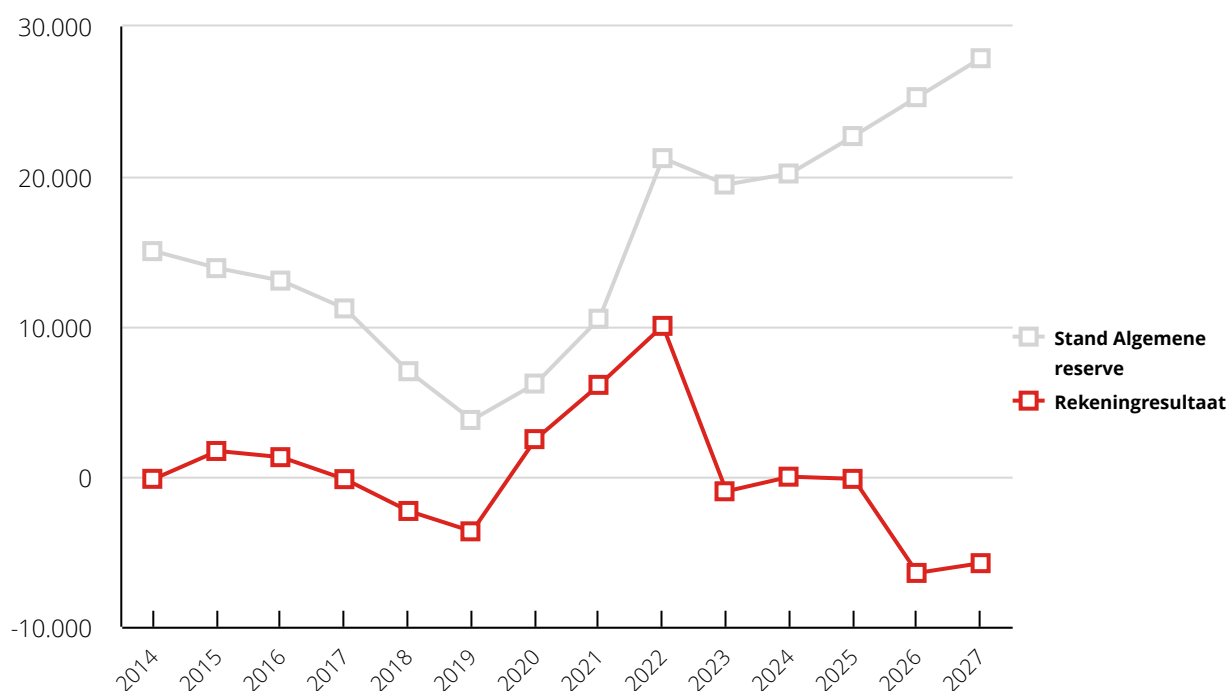
Ontwikkeling algemene reserves

We actualiseren de meerjarenbegroting 2023-2027 en brengen het verloop van de algemene reserve in de komende jaren in beeld.

Het overzicht van alle reserves en voorzieningen staat hier.

In de grafiek staat het verloop van de algemene reserve vanaf 2014 tot en met 2027. In 2021 voegden we € 5,9 miljoen aan de algemene reserve toe en in 2022 € 8,2 miljoen. Dat waren de positieve resultaten in die jaren.

In 2024 voegen we € 0,7 miljoen toe en vanaf 2025 voegen we € 2,5 miljoen toe. We houden nog geen rekening met het jaarlijkse rekeningresultaat. Bij een positief resultaat stijgt de reserve extra. Bij een negatief resultaat is de stijging minder.

Mutatie reserves

Reserve nog uit te voeren werkzaamheden

Bij de tweede bestuursrapportage 2023 beoordelen we of we de geplande werkzaamheden daadwerkelijk in 2023 uitvoeren. Het is mogelijk dat we werkzaamheden moeten uitstellen naar 2024. Wanneer dat zo is, verlagen we de budgetten voor 2023 en reserveren we dit bedrag. Voor 2024 doen we juist het tegenovergestelde: we onttrekken aan de reserve en vergroten het budget. We gebruiken hiervoor de reserve: Nog uit te voeren werkzaamheden.

In deze bestuursrapportage verlagen we de budgetten in 2023 met € 1.310.000. In de programma's lichten we deze posten ook toe.

(bedragen x € 1.000)	programma	2023	2024	2025	2026
1. Energiecompensatie maatschappelijke organisaties	2	500	-500	0	0
2. Bijdrage Volkshuisvesting flexibele woningen	3	350	-350	0	0
3. Brug Halsche Vliet	3	40	-40	0	0
4. Centrumvisie	4	70	-70	0	0
5. Schone luchtakkoord	5	50	-50	0	0
6. Subsidie energieadviezen	5	300	-300	0	0
7. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden		-1.310	1.310	0	0

Mutaties reserves 2023

Bij de programma's geven we deze mutaties bruto weer: uitgaven die we betalen uit een reserve laten we apart zien.

De gemeenteraad krijgt hierdoor inzicht in deze mutaties.

De totale reservemutaties in 2023 zijn:

(bedragen x € 1.000)	2023
Stortingen in reserves	130
Onttrekkingen aan reserves	23
Saldo	153

Toelichting:

De belangrijkste reservemutaties in de tweede bestuursrapportage 2023 zijn:

Stortingen:

- reserve Nog uit te voeren werkzaamheden: toevoeging € 1.310.000 door overheveling van budgetten naar 2024 (zie toelichting hierboven);
- Verlaging storting Algemene reserve van € 1.440.000 voor opvangen tekort.

Onttrekkingen

- reserve Infrastructurele oplossingen: verlaging onttrekking € 350.000;
- Reserve automatisering: verlaging onttrekking € 46.000;
- reserves Grondbedrijf: verhoging storting € 419.000 door bijstellingen van de reservemutaties bij het actualiseren van de begroting van het Grondbedrijf.

Een toelichting op de mutaties met reserves staat bij de programma's.

Structureel evenwicht begroting

Voor een structureel evenwicht in de begroting is inzicht in de incidentele lasten en baten noodzakelijk. In hoofdlijn zijn alle baten en lasten structureel. Of een bedrag incidenteel is, is afhankelijk waarvoor dit bedrag bedoeld is. Ook moet er sprake zijn van een duidelijke einddatum.

In de overzichten van de 'incidentele baten en lasten per programma' leggen we uit welke incidentele lasten en baten we opnemen in de begroting.

Het structureel resultaat ziet er als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Saldo meerjarenbegroting	0	-146	-6.413	-5.763
<i>Saldo incidentele baten en lasten</i>				
<i>(positieve bedragen betekent per saldo hogere incidentele lasten dan baten)</i>	434	902	1.038	1.050
Resultaat structureel	434	756	-5.375	-4.713

Uit deze tabel blijkt dat er in de begroting 2024 meer incidentele lasten dan incidentele baten zijn opgenomen.

Het structurele resultaat is daarmee in 2024 en 2025 positief. Voor de jaren daarna is dit niet het geval.

De provincie geeft in de richtlijnen aan dat de gemeente in aanmerking komt voor het normale toezicht wanneer de begroting 2024 reëel en structureel in evenwicht of positief is. Dit wordt repressief toezicht genoemd. We verwachten dat we met het aanbieden van deze begroting voldoen aan de eis van de provincie.

PDF

Klik op deze link om het Pdf bestand van begroting 2024 te lezen.

De 'pdf-versie' van de begroting ziet er niet optimaal uit. De digitale presentatie staat voorop.

Toelichting financiële mutaties (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Algemene uitkering (septembercirculaire 2023)	We actualiseren de begroting op basis van de septembercirculaire 2023. De opbrengst stijgt door het accres. We ontvangen een bijdrage voor loon- en prijsstijgingen. Ook zijn een aantal maatstaven waarop de uitkering is gebaseerd hoger vastgesteld. In de Hervormingsagenda Jeugd wordt vanaf 2025 landelijk rekening gehouden met een bezuiniging van € 500 miljoen. Het Rijk sprak af maatregelen te nemen waardoor de lasten van gemeenten dalen. Leveren die maatregelen niet genoeg op, dan compenseert het Rijk de gemeenten daarvoor. Deze besparing nemen we nu op en is voor Etten-Leur € 1,2 miljoen.
2. Verlaging storting algemene reserve	Bij de begroting 2023 stortten we jaarlijks € 3 miljoen in de algemene reserve voor financiële tegenvallers en de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Bij de begroting 2023 en de kadernota 2024-2027 is een deel van dit bedrag al ingezet. We gebruiken de reserve om het tekort in 2023 en 2024 te verkleinen. Van deze storting is voor 2023 niets meer beschikbaar. Voor 2024 is nog € 735.000 beschikbaar. Voor de jaren daarna nog € 2,5 miljoen per jaar.
3. Indexeringen	In de kadernota namen we budget op voor prijsstijgingen. Een deel van dit budget gebruiken we op de diverse programma's om de gestegen kosten op te vangen.
4. Werkplein	Hogere uitkeringslasten door een toename van het aantal uitkeringsgerechtigden en stijging van het wettelijk minimum loon.
5. Jeugdzorg	Forse kostenstijging als gevolg van intensievere en zwaardere (en daarmee duurdere) jeugdzorg. Daarnaast stijging als gevolg voor het wegwerken van wachtlijsten, stijging van organisatiekosten en aangepaste financiering Jeugdbescherming Brabant.
6. Taakmutatie jeugd	De Hervormingsagenda Jeugd is door de val van het kabinet nog niet uitgewerkt. Om die reden wordt besloten het overschot op de Jeugdgelden 2023 te laten vrijvallen. Het overschot op de ontvangen Jeugdgelden 2024 tot en met 2027 wordt nog apart gereserveerd in afwachting van meer duidelijkheid over de financiële gevolgen bij de uitwerking van de hervormingsagenda.
7. Wmo	Overschot op begroting van de Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen en een daling van kosten voor de maatwerkvoorziening Begeleiding.
8. Rijksbijdrage BUIG	De verwachte lasten voor de bijstandsuitkeringen worden verhoogd in verband met de verhoging van het minimumloon (10,15% in 2023 en 2,1% in 2024). Daarnaast verwachten we een stijging van het aantal bijstandsuitkeringsgerechtigden in 2024 op basis van de prognoses van het Centraal Planbureau.
9. Wet Inburgering	We ontvangen van het Rijk een specifieke uitkering voor de uitvoering van de inburgeringstaken. Het Werkplein voert deze taak voor ons uit. De kosten van de inburgeringstrajecten worden hierdoor volledig vergoed.
10. Energiekosten	Door financiële problemen stopt de huidige energieleverancier DVEP vanaf 2024 met het leveren van energie. In 2023 verhoogde de leverancier de voorschotten waarvoor extra budget nodig is. Omdat nog onduidelijk is welke prijs de nieuwe leverancier gaat rekenen gaan we voor 2024 uit van 50% van de extra kosten die we in 2023 hebben.
11. Personeelskosten	Door krapte op de arbeidsmarkt is het lastig om vacatures in te vullen. Vacatures staan langer open. Hierdoor ontstaat er een incidenteel voordeel op de personeelskosten
12. Rendabele uren	Bij het opstellen van de begroting schatten we in hoeveel uren we besteden aan rendabele producten (grondexploitaties, afval, riolering, investeringen en voorzieningen).
13. Rentelasten	In 2023 trokken we minder leningen aan dan verwacht. De rente op de kapitaalmarkt is het afgelopen jaar gestegen. Voor toekomstige financiering vanaf 2024 gaan we nu uit van 3,5% terwijl we vorig jaar nog uitgingen van 2,0%. Een deel van deze hogere rentelast berekenen we door aan de grondexploitaties. De toerekening aan riolering en afval stijgt door de aanpassing van de rekenrente van 0,5% naar 1,0%. Deze hogere toerekening leidt tot een voordeel voor de gemeentelijke begroting.
14. Investeringen	Voor we de begroting opstellen beoordeelden we al onze investeringen: wanneer verwachten we de uitgaven en wanneer is de investering klaar? Uit de actualisatie blijkt dat diverse projecten langzamer gerealiseerd worden dan verwacht. De kapitaallasten schuiven naar latere jaren door waardoor met name in 2024 sprake is van een voordeel.
15. Onroerendezaakbelasting	We ontvangen meer onroerendezaakbelasting omdat de waarde van woningen en overige panden harder is gestegen dan waar we in de begroting rekening mee hebben gehouden.
16. Veiligheidsregio	We verwerkten het positieve resultaat van de Veiligheidsregio over 2022 en de vastgestelde begroting 2024 van de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant.
17. WVS	Het Werkvoorzieningsschap West Noord-Brabant (WVS) keerde een deel van de gemaakte winst aan de gemeenten uit. Ook verwerken we de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van Werkvoorzieningsschap West Noord-Brabant (WVS).
18. GGD West-Brabant: begroting	We verwerken de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van de GGD West-Brabant. Ook stijgt de bijdrage vanaf 2023 door hogere loonkosten bij de GGD

Onderwerp	Toelichting
19. Leges omgevingsvergunningen	Projecten lopen achterstand op door stagneren bouwmarkt, participatie. Hierdoor worden minder vergunningen afgegeven.
20. Omgevingswet	Door het uitstel van de Omgevingswet naar 1 januari 2024 is het beschikbare budget voor 2023 niet nodig voor de implementatie.
21. Budget duurzaamheid	Door een nieuwe regeling van het Rijk ontvangen we extra geld voor duurzaamheid. Hierdoor is het overgehevelde budget van 2022 niet meer nodig.
22. Kabels en leidingen	We ontvangen extra inkomsten door de aanleg van kabels van het glasvezelnetwerk.
23. Onderhoudsvoorziening sportaccommodaties	We verhogen de jaarlijkse storting in de onderhoudsvoorziening sportaccommodaties vanaf 2024. Dit om te voorkomen dat deze voorziening vanaf 2031 negatief wordt. Dat komt omdat we vanaf 2031 diverse kostbare en gelijktijdige onttrekkingen voorzien. In een Europees besluit is opgenomen dat vanaf 2031 geen rubber korrels meer in kunstgras gebruikt mogen worden. De consequenties voor de onderhoudsvoorziening zijn nog niet bekend.
24. Voortgezet onderwijs: huisvesting	Door een verwachte stijging van het aantal leerlingen en een indexering van de kosten stijgen de kosten van de huisvesting van het voortgezet onderwijs.
25. Overig	Meerdere afwijkingen, uitgebreidere specificatie in de programma's.

Toelichting reserves (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Energiecompensatie maatschappelijke organisaties	Minder maatschappelijke organisaties en sportverenigingen deden een beroep op de regeling energiecompensatie dan waarmee we in de begroting rekening hielden. We gebruiken het vrijvallende budget tot en met 2026 om de kosten van verdere verduurzaming voor onze sportaccommodaties, gebouwen van sportclubs en andere sociaal maatschappelijke organisaties op te vangen. Versneld verduurzamen heeft enkele jaren geleden al zijn effect bewezen en past prima binnen het toekomstig sport- en accommodatiebeleid. In oktober wordt een uniek sportplan afgerond waarin diverse acties en projecten zijn opgenomen en waarin sportclubs nadrukkelijk om extra ondersteuning vragen. We houden er rekening mee dat hieruit en uit de accommodatienota extra financiële gevolgen ontstaan.
2. Bijdrage Volkshuisvesting flexibele woningen	Het project flexibele woningen is gestart. We maakten nog geen kosten. De bijdrage vanuit Volkshuisvesting gebruiken we in 2024.
3. Brug Halsche Vliet	De brug over de Halsche Vliet wordt niet in 2023 aangelegd maar (waarschijnlijk) in 2024.
4. Centrumvisie	We formuleren een centrumvisie waarin we kijken naar het winkelbestand, verblijven in het winkelgebied en het verkeer. Dit project ronden we na 2023 af.
5. Schone luchtakkoord	Later dit jaar wordt duidelijk hoe het schone luchtakkoord wordt uitgevoerd. We schuiven de werkzaamheden door naar 2024.
6. Subsidie energieadviezen	De raad stelde budget beschikbaar voor het verstrekken van subsidie voor energieadviezen en oplossingen. Er zijn energieadviezen aangevraagd die alleen in de winter kunnen worden uitgevoerd. We verwachten de kosten in 2024.
7. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	Het geld dat in 2023 over was stortten we in de reserve nog uit te voeren werkzaamheden. We ronden de uitvoering in 2024 af. We halen daarvoor het geld nu weer uit de reserve.

Programma

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur

We werken aan een betrouwbare en servicegerichte organisatie voor onze inwoners en partners zoals het onderwijs, ondernemers, andere overheden en maatschappelijke organisaties, verenigingen en instellingen. Een organisatie zonder onnodige drempels en procedures waarbij de menselijke maat het uitgangspunt is van onze dienstverlening. Dat vraagt om professionals die binnen de wetten en regelgeving ruimte voor maatwerk zien en benutten. De gemeente inspireert, stimuleert en faciliteert en zoekt actief de dialoog en samenwerking op. Veel aandacht gaat uit naar het vroegtijdig betrekken van inwoners en andere partijen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid. Bestuurders en de organisatie gaan tijdig met inwoners in gesprek over maatschappelijke vraagstukken. Voor een goed functionerende gemeente is ook de relatie tussen de gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie van groot belang, evenals een goede samenwerking in de regio zowel ambtelijk als bestuurlijk als politiek.

Ontwikkelingen

Brand Axell Logistics

Op 10 april 2023 werd Etten-Leur opgeschrikt door een hevige brand bij Axell Logistics op het bedrijventerrein. De gemeente maakte hier tot op heden € 80.000 aan kosten voor het opruimen van de openbare ruimte. We zijn hierover in gesprek met de verzekering.

Gedwongen overgang energieleverancier

Recent gaf DVEP Energie, de energieleverancier van de gemeente Etten-Leur, aan door financiële problemen de levering vanaf

1 januari 2024 eenzijdig te stoppen. Het bestaande contract dienen zij nog uit tot eind december 2023. DVEP is een van de grootste energieleveranciers van Nederland, waar ongeveer 100 gemeenten en 6.000 scholen in het primair- en voorgezet onderwijs bij aangesloten zijn.

Het inkoopbureau is voor de gemeente Etten-Leur en 19 andere gemeenten in het collectieve energiecontract op zoek naar een nieuwe energieleverancier voor 2024 en verder.

In 2023 verhoogde DVEP eenzijdig de voorschotten waarvoor € 1,2 miljoen extra budget nodig is. In tegenstelling tot particulieren is het voor ons als gemeente niet mogelijk om de voorschotten aan te passen. Dat kan alleen de leverancier. Door het dreigende faillissement van DVEP gaan we ervan uit dat er geen afrekening plaatsvindt op de voorschotten die we nu betalen. Het niet betalen van deze voorschotten kan tot gevolg hebben dat er geen energie geleverd wordt.

Omdat er veel gemeenten en scholen door het stoppen van DVEP op zoek zijn naar een nieuwe energieleverancier is op dit moment onbekend wat de nieuwe tarieven voor 2024 worden. We verwachten dat de huidige marktwerking zal zorgen voor hogere kosten. Omdat nog onduidelijk

is welke prijs de nieuwe leverancier gaat rekenen gaan we voor 2024 uit van 50% van de extra kosten die we in 2023 hebben.

Informatievoorziening

We zijn van plan om voor informatievoorziening voor verschillende onderdelen regionaal samen te werken. Het gaat dan onder andere over informatiebeveiliging, moderne werkplekken en telefonie. We werken dit plan uit en brengen de kosten in beeld.

In de eerste bestuursrapportage 2024 volgt meer informatie.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2023-2027					
1. Verlaging storting algemene reserve	1.440	1.738	0	0	0
2. Algemene uitkering (septembercirculaire 2023)	857	2.087	1.739	1.051	2.382
3. Personeelskosten	900	0	0	0	0
4. Rendabele uren 2023	-671	0	0	0	0
5. Correctie overhead	257	0	0	0	0
6. Taakmutatie jeugd	739	54	54	34	28
7. Rendabele uren	0	473	676	735	995
8. Rentelasten	500	333	213	-121	-208
9. Investerings	0	741	119	-30	-187
10. Onroerendezaakbelasting	241	0	0	0	0
11. Implementatie nieuw financieel pakket	-135	0	0	0	0
12. Belastingssamenwerking West-Brabant	-68	-156	-156	-156	-156
13. Bijdrage ICT WBW	-28	-91	-92	-91	-14
14. Wet open overheid	92	0	0	0	0
15. Verduurzamen scouting Tarcisius	91	0	0	0	0
16. Energiekosten	-166	-83	-83	-83	-83
17. Verkiezingen	-130	-40	0	-40	-40
18. Verhoging huuropbrengsten	72	72	72	72	72
19. Verkoop vergadercentrum	-95	0	95	0	0
20. Kosten raadsvergaderingen	-50	-50	-50	-50	-50
21. Herinrichting begane grond	0	0	35	35	35
22. Kosten automatisering	-46	46	0	0	0
23. Reserve automatisering	46	-46	0	0	0
24. Indexering gemeenschappelijke regelingen	0	320	320	320	320
25. Indexering	638	963	961	1.065	1.396
26. Overig	47	-494	-434	-327	-391
Totaal wijzigingen	4.531	5.867	3.469	2.414	4.099

1.1 Vertrouwen in de overheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het vergroten van het vertrouwen van de inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners in het gemeentebestuur. Meer en beter contact vanuit de gemeente met hen zodat zij weten waar ze aan toe zijn. De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners krijgen meer vertrouwen in de gemeente/het gemeentebestuur.
- De gemeente betreft (we betrekken onze) inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer en beter bij wat de gemeente doet (we doen).
- De gemeente(-raad) is zichtbaar en benaderbaar.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten altijd wie hun contactpersoon is bij de gemeente.
2. Raadsvergaderingen worden gehouden op een prettig toegankelijke locatie.
3. Inwoners, ondernemers en andere maatschappelijke partners worden verwelkomd wanneer ze 'aankloppen' bij de gemeente.
4. De gemeente treedt vaker naar buiten en spreekt met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners die met de gemeente willen spreken.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Alle inspanningen van de gemeente waarderen inwoners tenminste met een 6,4.

(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,4 en Waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,3).

Het opkomstpercentage voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 is hoger dan 46,3%

(de opkomst in 2022 was 46,3%).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

De dialogen lopen volgens planning. In het voorjaar hielden we een dialoog over duurzaamheid en in september over bruisend Etten-Leur.

De raad besloot op 18 september 2023 in te stemmen met het voorlopig ontwerp herinrichting begane grond Stads Kantoor en voor de herinrichting een investeringskrediet van € 5.265.500 ter beschikking te stellen. Definitief ontwerp en start aanbesteding zijn in het 4e kwartaal 2023 gepland.

Wat heeft aandacht nodig?

De terugkoppeling van de resultaten van de afstemming met maatschappelijke partners in de P&C documenten vraagt aandacht. We hopen dat met de extra capaciteit van de griffie vanaf 2024 te verbeteren. Daarbij moeten we ook rekening houden met de prioriteiten die de gemeenteraad moet gaan stellen. We voeren daarover met de raad het gesprek.

Besluitvorming gunning door college, start uitvoering, oplevering en verhuizing en ingebruikname vinden in 2024 plaats.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Toegankelijkheid van raadsvergaderingen	De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.	2023		
Afstemming met maatschappelijke partners	Tweemaal per jaar (ruim voor de kadernota en ruim voor de begroting) een bijeenkomst organiseren met maatschappelijke partners om antwoord te krijgen op de vraag: 'liggen we op koers met de uitvoering van het raadsprogramma en zijn er eventueel bijstellingen nodig gegeven maatschappelijke ontwikkelingen?'	2023	2024	2025
Project Raadzaal en Herindeling Publiekshal	Toegankelijke locatie voor raadsvergaderingen en een publiekshal die aansluit bij de opgave dienstverlening. (Met oog voor werkplekken van RWB/Werkplein).	2023		

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving		
Toegankelijkheid van raadsvergaderingen	De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.	2024	
Afstemming met maatschappelijke partners	Tweemaal per jaar (ruim voor de kadernota en ruim voor de begroting) een bijeenkomst organiseren met maatschappelijke partners om antwoord te krijgen op de vraag: 'liggen we op koers met de uitvoering van het raadsprogramma en zijn er eventueel bijstellingen nodig gegeven maatschappelijke ontwikkelingen?'	2024	2025
Project Raadzaal en Herindeling Publiekshal	Toegankelijke locatie voor raadsvergaderingen en een publiekshal die aansluit bij de opgave dienstverlening. (Met oog voor werkplekken van RWB/Werkplein).	2024	

1.2 Communicatie en participatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel van de gemeenteraad is dat inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners beter begrijpen wat de gemeente doet en waarom. Door duidelijke communicatie in heldere taal weten mensen beter waar ze terecht kunnen bij de gemeente en worden ze dus beter geholpen. Met goede communicatie en participatie verlopen projecten beter en hebben inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer invloed op wat de gemeente doet. Inwoners moeten meer regie krijgen over hun woon- en leefomgeving doordat de gemeente openstaat voor hun expertise en initiatieven en deze waar nodig ondersteunt. Dat geldt ook voor ondernemers en andere (maatschappelijke) partners. De gemeenteraad zet in op een betere toegankelijkheid van de gemeente, zowel digitaal als persoonlijk. Voor inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners moet duidelijk zijn welke informatie zij waar kunnen vinden en met wie zij contact kunnen opnemen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners begrijpen wat de gemeente doet en waarom.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten, zowel persoonlijk als digitaal, waar en waarvoor ze bij de gemeente terecht kunnen.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners hebben (meer) regie over hun woon- en leefomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. We gebruiken heldere taal (altijd, maar in het bijzonder wanneer we met onze inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners communiceren).
2. We zijn bereikbaar en informatie is vindbaar en begrijpelijk.
3. We leggen altijd uit wat we doen en waarom.
4. We betrekken inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners actief bij (communiceren actief over) plannen en activiteiten.
5. De gemeente biedt ruimte voor initiatieven van inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Samenwerking met inwoners waarderen inwoners tenminste met een 6,0.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,0 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 5,7).

Het gemiddelde cijfer dat inwoners geven voor de communicatie en voorlichting van de gemeente is tenminste een 6,5.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,5 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,0).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

We formuleren uitgangspunten voor online participatie en communicatie en werken dit verder uit. Dit is 2023 gereed.

Het onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid is in de zomer van 2023 gestart. De uitkomsten en het bijbehorende advies worden in december 2023 met de burgemeester besproken.

We passen bij projecten de routeplanner toe en verwerken de ervaringen in updates ervan.

Het communicatieplan stelde het college in juli 2023 vast. We voeren het plan nu uit.

De evaluatie wijkgericht werken staat gepland in 2024.

Wat heeft aandacht nodig?

Naar aanleiding van de uitkomsten en het advies volgt een raadsinformatiebrief met daarin de wijze waarop de eventuele verbetervoorstellen opgepakt gaan worden.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:
Online participatie/ communicatiestrategie	Het verbeteren van de online communicatie en participatie. Het gaat om het ontwikkelen van een strategie van online communicatie en participatie. Denk aan de inzet van het digitaal platform en de inzet van social media. Het gaat hier niet om de digitalisering dienstverlening, maar om het verspreiden van nieuws, het online benaderbaar zijn van de gemeente en om digitale manieren van participatie.	2023
Onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid	Naar aanleiding van verzoek van de raad en met het budget dat is toegekend bij de kadernota, onderzoeken we wat nodig is voor het verbeteren van de communicatie en bereikbaarheid van de gemeente voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Heeft verbinding met het onderzoek naar online dienstverlening en de visie op dienstverlening.	2023
Evaluatie Routeplanner communicatie en participatie	Evaluatie, leren en verbeteren participatieprocessen.	2023
Communicatieplan wijkmanagers	Er komt een communicatieplan om de wijkmanagers als aanspreekpunt van de wijken, zowel intern als extern, beter bekend te maken. Het effect daarvan wordt geëvalueerd in de evaluatie wijkgericht werken.	2023
Evaluatie wijkgericht werken	Wijkgericht werken als methodiek en de positionering van de wijkmanager evalueren.	2024

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	
Onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid	Naar aanleiding van verzoek van de raad en met het budget dat is toegekend bij de kadernota, onderzoeken we wat nodig is voor het verbeteren van de communicatie en bereikbaarheid van de gemeente voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Heeft verbinding met het onderzoek naar online dienstverlening en de visie op dienstverlening.	2024
Evaluatie wijkgericht werken	Wijkgericht werken als methodiek en de positionering van de wijkmanager evalueren.	2024

1.3 Dienstverlening en menselijke maat

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel is dat iedereen mee kan doen in Etten-Leur. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners mogen niet belemmerd worden door te complexe regels, door te weinig digitale vaardigheden of andere obstakels zoals een taalbarrière of fysieke ontoegankelijkheid. In onze dienstverlening moet de mens, het bedrijf, de vereniging of de maatschappelijke organisatie meer centraal staan. We verplaatsen ons beter in de persoon, ondernemer of (maatschappelijke) partner en helpen diegene door de complexe wereld van de overheid heen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners en andere partners vinden de gemeentelijke dienstverlening, zowel persoonlijk als digitaal, duidelijk vindbaar, toegankelijk, betrouwbaar en begrijpelijk. Dit geldt ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
- Inwoners en andere partners ervaren de gemeentelijke dienstverlening als eerlijk en begripvol.

Wat zijn de doelen?

1. We leggen zowel digitaal als fysiek beter en persoonlijker contact met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.
2. De gemeentewebsite en andere dienstverleningskanalen zijn duidelijk vormgegeven en goed toegankelijk, ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
3. Goede dienstverlening is gebaat bij 'regelruimte': handelingsperspectief om te doen wat in een specifiek geval nodig is.
4. Voor burgers die zelf goed aan de slag kunnen, richten we de werkprocessen zo in dat hun zelfwerkzaamheid beloond wordt met vloeiende dienstverleningsprocessen, korte tijdsbelasting en vlotte afhandeling.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/klantbeleving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Inwoners waarderen de directe dienstverlening tenminste met een 6,6.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,6 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,6).

Tenminste 61,9 % van de inwoners is (zeer) tevreden over hostmanship van de gemeente.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 52,3 % (zeer) tevreden en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 61,9 % (zeer) tevreden).

Inwoners waarderen de digitale dienstverlening tenminste met een 6,7.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,7 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,5).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

De raad besloot op 18 september 2023 in te stemmen met het voorlopig ontwerp herinrichting begane grond Stads Kantoor en voor de herinrichting een investeringskrediet van € 5.265.500 ter beschikking te stellen. Definitief ontwerp en start aanbesteding zijn in het 4e kwartaal 2023 gepland.

Sinds april 2023 is het klantportaal OverMij voor de Wmo gerealiseerd. Hiermee kunnen Wmo klanten actief onderdeel zijn van hun eigen traject. De mogelijkheden worden gaandeweg verder uitgebreid.

Websites etten-leur.nl en etten-leurmakenwesamen.nl zijn vernieuwd.

Online aanvragen reisdocument en digitaal aanvragen rijbewijs gerealiseerd.

Rapportages Burgerpeiling en Ondernemerspeiling zijn in juli 2023 opgeleverd.

Wat heeft aandacht nodig?

Herinrichting begane grond Stads Kantoor: besluitvorming gunning door college, start uitvoering, oplevering en verhuizing en ingebruikname vinden in 2024 plaats.

Diverse projecten en actielijnen uitvoeringsagenda dienstverlening lopen door in 2024 en 2025 of staan in 2024 en 2025 gepland.

In het 4e kwartaal 2023 starten project en diverse activiteiten hostmanship en menselijke maat.

Voortgang projecten en acties digitale overheid is sterk afhankelijk van landelijk te realiseren randvoorwaarden. Zoals wetgeving en digitale infrastructuur. Zo is bijvoorbeeld de Wet Electronisch Bestuursverkeer recent een jaar uitgesteld tot half 2024.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Inclusieve gemeente en de menselijke maat	We werken eraan dat onze dienstverlening voor iedereen, zowel fysiek als digitaal, toegankelijk is en dat iedereen kan meedoen. In de wijze waarop we onze dienstverlening uitvoeren houden we rekening met de persoonlijke mogelijkheden en behoeften van mensen. We betrekken onze inwoners hierbij.	2023	2024	
Bereikbaarheid gemeente bevorderen	We zetten in op moderne communicatiemiddelen om bereikbaarheid van de gemeente meetbaar en voor iedereen toegankelijk te maken. Daarnaast investeren we in het gedrag van onze medewerkers. Afhankelijk van het onderzoek rond communicatie (zie onderzoek behoefte communicatie en bereikbaarheid) nemen we concrete maatregelen.	2023	2024	
Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat	We investeren in houding en gedrag van onze medewerkers. Hostmanship moet in alle geledingen van de organisatie voelbaar worden. We monitoren voortdurend wat landelijk ontwikkeld en beschikbaar gesteld wordt en sluiten daarbij aan als het onze gemeente voordelen geeft in verbetering van onze dienstverlening.	2023	2024	
Verbeteren digitale dienstverlening	Met de rapportage van de onderzoeksopdracht digitale dienstverlening bepalen we de agenda van ontwikkelingen en verbeteracties voor de digitale dienstverlening in de komende vier jaren. We zetten in op het vernieuwen gemeentelijke website www.etten-leur.nl en het verbeteren van de integrale sturing op de online dienstverlening. We doen dit samen met onze inwoners.	2023		
Inzicht in de mensen, ondernemers en instellingen	Verkennen hoe we beter (integraal) inzicht kunnen krijgen in de interactie tussen mensen, ondernemers, instellingen en gemeente. Zodat we op basis van dit inzicht de mens, ondernemer of instelling centraal kunnen stellen in onze dienstverlening en onze dienstverlening kunnen ontwikkelen.	2023	2024	2025

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025
Inclusieve gemeente en de menselijke maat	We werken eraan dat onze dienstverlening voor iedereen, zowel fysiek als digitaal, toegankelijk is en dat iedereen kan meedoen. In de wijze waarop we onze dienstverlening uitvoeren houden we rekening met de persoonlijke mogelijkheden en behoeften van mensen. We betrekken onze inwoners hierbij.		
Bereikbaarheid gemeente bevorderen	We zetten in op moderne communicatiemiddelen om bereikbaarheid van de gemeente meetbaar en voor iedereen toegankelijk te maken. Daarnaast investeren we in het gedrag van onze medewerkers. Afhankelijk van het onderzoek rond communicatie (zie onderzoek behoefte communicatie en bereikbaarheid) nemen we concrete maatregelen.		
Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat	We investeren in houding en gedrag van onze medewerkers. Hostmanship moet in alle geledingen van de organisatie voelbaar worden. We monitoren voortdurend wat landelijk ontwikkeld en beschikbaar gesteld wordt en sluiten daarbij aan als het onze gemeente voordelen geeft in verbetering van onze dienstverlening.		
Verbeteren digitale dienstverlening	Met de rapportage van de onderzoeksopdracht digitale dienstverlening bepalen we de agenda van ontwikkelingen en verbeteracties voor de digitale dienstverlening in de komende vier jaren. We zetten in op het vernieuwen gemeentelijke website www.etten-leur.nl en het verbeteren van de integrale sturing op de online dienstverlening. We doen dit samen met onze inwoners.		
Inzicht in de mensen, ondernemers en instellingen	Verkennen hoe we beter (integraal) inzicht kunnen krijgen in de interactie tussen mensen, ondernemers, instellingen en gemeente. Zodat we op basis van dit inzicht de mens, ondernemer of instelling centraal kunnen stellen in onze dienstverlening en onze dienstverlening kunnen ontwikkelen.		

1.4 Ondermijnende criminaliteit

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

We willen het fenomeen ondermijnende criminaliteit zo effectief mogelijk aanpakken. Er wordt blijvend gewerkt aan de bewustwording voor bewoners, ondernemers, maar zeker ook ons eigen bestuur en organisatie. We zetten samen met partners zoals de Taskforce-RIEC, politie en andere partners in op het voorkomen van ondermijnende criminaliteit en (woon-) fraude. Bij constateren van ondermijnende criminaliteit wordt hierbij ook door de gezamenlijke partners opgetreden, en worden door deze partners de boetes opgelegd die binnen hun mogelijkheden liggen.

Maatschappelijk effect

Inwoners en ondernemers voelen zich veilig in hun woon- en werkomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie weten wat ze (ook anoniem) kunnen doen bij een vermoeden van ondermijnende activiteiten in hun omgeving.
2. We onderzoeken en pakken ontvangen signalen op met de samenwerkingspartners.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/openbare-orde-en-veiligheid

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

We werken aan bewustzijn bij inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie op thema's als radicalisering, mensenhandel, cybercriminaliteit door middel van bijvoorbeeld voorlichting en het inrichten van platforms om intern signalen te delen enzovoort. In 2023 bieden we de raad een nieuw veiligheidsprogramma aan voor de komende jaren.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Ondermijning	Ondermijning op de agenda zetten (onder andere cybercrime en aanpak mensenhandel), werken aan bewustwording, zorgen voor een duidelijk meldpunt voor signalen. Samen met partners pakken we deze signalen aan. Het veiligheidsprogramma passen we daarop aan.	2023	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025	2026
Ondermijning	Ondermijning op de agenda zetten (onder andere cybercrime en aanpak mensenhandel), werken aan bewustwording, zorgen voor een duidelijk meldpunt voor signalen. Samen met partners pakken we deze signalen aan. Het veiligheidsprogramma passen we daarop aan.			

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Verlaging storting algemene reserve	Bij de begroting 2023 stortten we jaarlijks € 3 miljoen in de algemene reserve voor financiële tegenvallers en de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Bij de begroting 2023 en de kadernota 2024-2027 is een deel van dit bedrag al ingezet. We gebruiken de reserve om het tekort in 2023 en 2024 te verkleinen. Van deze storting is voor 2023 niets meer beschikbaar. Voor 2024 is nog € 735.000 beschikbaar. Voor de jaren daarna nog € 2,5 miljoen per jaar.
2. Algemene uitkering (septembercirculaire 2023)	We actualiseren de begroting op basis van de septembercirculaire 2023. De opbrengst stijgt door het accres. We ontvangen een bijdrage voor loon- en prijsstijgingen. Ook zijn een aantal maatstaven waarop de uitkering is gebaseerd hoger vastgesteld. In de Hervormingsagenda Jeugd wordt vanaf 2025 landelijk rekening gehouden met een bezuiniging van € 500 miljoen. Het Rijk sprak af maatregelen te nemen waardoor de lasten van gemeenten dalen. Leveren die maatregelen niet genoeg op, dan compenseert het Rijk de gemeenten daarvoor. Deze besparing nemen we nu op en is voor Etten-Leur € 1,2 miljoen.
3. Personeelskosten	Door krapte op de arbeidsmarkt is het lastig om vacatures in te vullen. Vacatures staan langer open. Hierdoor ontstaat er een incidenteel voordeel op de personeelskosten
4. Rendabele uren 2023	We rekenden minder uren toe aan investeringen, Grondbedrijf en voorzieningen (rendabele producten). In 2023 besteedden we veel uren aan de Flexwoningen. Dit is ten koste gegaan van de project Haansberg (Grondbedrijf). Ook liep het project Vosdonk-Noord (Fri-Jado) vertraging op door juridische procedures over de bodemkwaliteit.
5. Correctie overhead	Bij de begroting 2023 namen we € 321.000 als salariskosten op voor het Grondbedrijf en voor investeringen. We hielden geen rekening met de overhead. Dat corrigeren we nu.
6. Taakmutatie jeugd	De Hervormingsagenda Jeugd is door de val van het kabinet nog niet uitgewerkt. Om die reden wordt besloten het overschot op de Jeugdgelden 2023 te laten vrijvallen. Het overschot op de ontvangen Jeugdgelden 2024 tot en met 2027 wordt nog apart gereserveerd in afwachting van meer duidelijkheid over de financiële gevolgen bij de uitwerking van de hervormingsagenda.
7. Rendabele uren	Bij het opstellen van de begroting schatten we in hoeveel uren we besteden aan rendabele producten (grondexploitaties, afval, riolering, investeringen en voorzieningen).
8. Rentelasten	In 2023 trokken we minder leningen aan dan verwacht. De rente op de kapitaalmarkt is het afgelopen jaar gestegen. Voor toekomstige financiering vanaf 2024 gaan we nu uit van 3,5% terwijl we vorig jaar nog uitgingen van 2,0%. Een deel van deze hogere rentelast berekenen we door aan de grondexploitaties. De toerekening aan riolering en afval stijgt door de aanpassing van de rekenrente van 0,5% naar 1,0%. Deze hogere toerekening leidt tot een voordeel voor de gemeentelijke begroting.
9. Investerings	Voor we de begroting opstellen beoordeelden we al onze investeringen: wanneer verwachten we de uitgaven en wanneer is de investering klaar? Uit de actualisatie blijkt dat diverse projecten langzamer gerealiseerd worden dan verwacht. De kapitaallasten schuiven naar latere jaren door waardoor met name in 2024 sprake is van een voordeel.
10. Onroerendezaakbelasting	We ontvangen meer onroerendezaakbelasting omdat de waarde van woningen en overige panden harder is gestegen dan waar we in de begroting rekening mee hebben gehouden.
11. Implementatie nieuw financieel pakket	Kosten voor de mogelijkheid om het oude pakket te blijven raadplegen (bewaarverplichting administratie). Extra ondersteuning bij implementatie door gefaseerde invoer nieuw pakket.
12. Belastingssamenwerking West-Brabant	We verwerken de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van de Belastingssamenwerking West-Brabant
13. Bijdrage ICT WBW	We verwerken de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van ICT WBW.
14. Wet open overheid	De landelijke ontwikkeling voor een centraal opslag- en publicatieplatform liep vertraging op. De kosten om daarop aan te sluiten maakten we daarom nog niet. Door deze onzekerheid pasten we ook onze processen en applicaties daar nog niet op aan.
15. Verduurzamen scouting Tarcisius	De accommodatie aan de Vijfhuizenweg dragen we over aan scouting Tarcisius. De eenmalige kosten voor verduurzaming van het pand brengen we ten laste van de post onvoorzien.
16. Energiekosten	Door financiële problemen stopt de huidige energieleverancier DVEP vanaf 2024 met het leveren van energie. In 2023 verhoogde de leverancier de voorschotten waarvoor extra budget

Onderwerp	Toelichting
	nodig is. Omdat nog onduidelijk is welke prijs de nieuwe leverancier gaat rekenen gaan we voor 2024 uit van 50% van de extra kosten die we in 2023 hebben.
17. Verkiezingen	Door een stijging van de kosten van drukwerk en porto is het budget voor de verkiezingen niet toereikend. Voor de waterschapsverkiezingen en de verkiezingen voor de provinciale staten was dit tekort € 40.000. We verhogen het verkiezingsbudget hiermee structureel. Het budget voor 2023 verhogen we extra met € 90.000 voor de onverwachte verkiezingen.
18. Verhoging huuropbrengsten	Door de indexatie van de huren ontvangen we meer huur.
19. Verkoop vergadercentrum	Het vergadercentrum BVC is nog niet verkocht. We verwachten de verkoop pas in 2025 na de verbouwing van de publiekshal te realiseren.
20. Kosten raadsvergaderingen	Door het op- en afbouwen van de vergaderruimte vallen de kosten voor de vergaderingen van de raad in de publiekshal en hoger uit.
21. Herinrichting begane grond	De raad stemde op 18 september 2023 in met het beschikbaar stellen van het krediet voor de herinrichting van de begane grond. De gemeentelijke dienstverlening gaat van 4 panden naar 1 stadskantoor. We realiseren hierdoor vanaf 2025 een besparing van 9% op de exploitatielasten (we komen uit op 91% ten opzichte van de huidige situatie).
22. Kosten automatisering	We actualiseerden de reserve automatisering.
23. Reserve automatisering	We actualiseerden de reserve automatisering.
24. Indexering gemeenschappelijke regelingen	We verwerkten de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen. De stelpost die we daarvoor opnamen boeken we af.
25. Indexering	In de kadernota namen we budget op voor prijsstijgingen. Een deel van dit budget gebruiken we op de diverse programma's om de gestegen kosten op te vangen.
26. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2022	Raming 2023	Raming 2024	Meerjarenraming		
				2025	2026	2027
Lasten	-21.341	-23.264	-25.856	-27.377	-29.191	-31.062
Baten	99.081	100.002	107.609	112.073	108.050	111.514
Totaal saldo van baten en lasten programma	77.740	76.738	81.753	84.697	78.859	80.451
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-1.871	-	-735	-2.493	-2.593	-2.593
Onttrekking reserves	2.526	2.709	432	26	-	-
Resultaat programma	78.395	79.447	81.451	82.230	76.266	77.858
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-1.650	-162	-319	-	-	-
Incidentele baten	2.340	2.709	433	121	-	-
Resultaat structureel programma	77.705	76.900	81.337	82.109	76.266	77.858

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling Regio West-Brabant (RWB);
- Gemeenschappelijke Regeling Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB);
- Gemeenschappelijke Regeling ICT West-Brabant-West;
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG);
- Stichting Inkoopbureau West-Brabant;
- Benego (Belgisch Nederlands Grens Overleg);
- Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant.

2. Sociaal Etten-Leur

Etten-Leur is een inclusieve gemeente waar iedereen alle kansen krijgt om mee te doen. Iedereen moet zich prettig en veilig kunnen voelen in zijn eigen leefomgeving. Samen zijn we verantwoordelijk voor schone en leefbare straten, buurten en wijken. Voor iedereen in Etten-Leur die dat nodig heeft moeten (sport)voorzieningen, zorg en ondersteuning toegankelijk en beschikbaar zijn. We denken vanuit het perspectief van mensen. Daarom spannen we ons in om zoveel als mogelijk problemen te voorkomen en de zorgvragers vroegtijdig te signaleren en te ondersteunen. We werken samen aan een gemeente waarin iedereen zelf regie voert over zijn/haar leven en de mogelijkheid krijgt om talenten en kwaliteiten te ontwikkelen en te benutten. Het beleid van de gemeente richt zich op alle doelgroepen, zogenaamd inclusief beleid. De komende jaren is er vanuit dit beleid wel extra aandacht voor de doelgroepen jongeren en ouderen.

Ontwikkelingen

Jeugdzorg

De kosten voor jeugdzorg stijgen in 2023 aanzienlijk. Deze kostenstijging wordt niet veroorzaakt door een stijging van het aantal jeugdigen dat een beroep doet op jeugdzorg. De oorzaak is een noodzakelijke inzet van intensievere en zwaardere (en daarmee duurdere) zorg. Bij de jaarrekening 2022 en kadernota 2024-2027 wezen we hier al op. We zien nu dat deze ontwikkeling zich doorzet. Dit is een landelijke ontwikkeling die we ook zien bij de andere gemeenten binnen ons samenwerkingsverband. Door de coronacrisis ontwikkelde het mentaal welbevinden van jongeren zich negatief.

Om de wachtlijsten bij het Centrum voor Jeugd en Gezin weg te werken, breidden we de formatie van de jeugdprofessionals voor twee jaar uit. Deze kosten brachten we ten laste van de jeugdzorgbudgetten.

De Tweede Kamer stelde in juni 2023 de Hervormingsagenda Jeugd vast. Deze agenda kwam tot stand na intensief overleg tussen jongeren, cliëntenorganisaties, professionals, aanbieders en gemeenten. Deze agenda geeft de koers aan voor de jeugdzorg voor de periode 2023-2028. Doel van de Hervormingsagenda Jeugd is het beter organiseren van de specialistische hulp voor de meest kwetsbare kinderen, duidelijke keuzes maken over de reikwijdte van de jeugdhulp en de jeugdzorg financieel houdbaar maken voor de toekomst. Er is nog wel onzekerheid over de middelen voor jeugdzorg vanaf 2026. Op dit moment is er nog een aanzienlijke bezuiniging door het Rijk aangekondigd voor 2026 (landelijk € 665 miljoen).

Maatschappelijke ondersteuning

Huishoudelijke Ondersteuning

Met ingang van 1 oktober 2022 sloten we een nieuwe overeenkomst af voor de maatwerkvoorziening Huishoudelijke Ondersteuning. Een aantal aanbieders gaf aan dat de tarieven te laag waren. Om dit te toetsen gaven we extern bureau HHM opdracht om de opbouw van de kostprijscomponenten nader te onderzoeken. In dit onderzoek neemt HHM ook

de verschillende CAO stijgingen mee. Dit onderzoek is in september afgerond. Dan weten we of we de tarieven moeten aanpassen om te voldoen aan de maatregel om reële tarieven te betalen.

Begeleiding

Met ingang van 1 januari 2023 sloten we een nieuwe overeenkomst af met aanzienlijk minder zorgaanbieders voor de maatwerkvoorziening Begeleiding. In deze overeenkomst namen we meer producten op. Met ingang van 1 januari 2023 zijn alle cliënten omgezet naar de nieuwe producten. We constateren nu dat dit een gunstig financieel effect heeft. Het aantal inwoners dat een beroep doet op de maatwerkvoorziening Begeleiding in het eerste halfjaar van 2023 stabiliseert. In de begroting 2023 hielden we nog rekening met een structurele stijging. Door deze ontwikkelingen vinden we het verantwoord om het budget voor de maatwerkvoorziening Begeleiding te verlagen.

Beschermd Wonen

Met ingang van 2022 trad de Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen (GRBW) in werking. De gemeente Breda voert de taken van Beschermd Wonen uit namens de regiogemeenten. Breda krijgt daarvoor budget van het Rijk en vanuit de deelnemende gemeenten. Voor 2023 en 2024 verwacht de GRBW, net als in 2022, een positief resultaat. De gemeente Breda keert dit resultaat uit aan de deelnemende gemeenten. Voor Etten-Leur is dit in 2023 € 211.000 en in 2024 € 337.000.

Breda begroot voorzichtig omdat er onzekerheid bestaat over de uitname uit het budget voor Beschermd Wonen door de uitstroom naar de Wet langdurige zorg. Dit kan betekenen dat het werkelijk positieve resultaat in 2023 en 2024 nog hoger uitvalt.

Overig

Minima- en armoedebestrijding

Door de sterk toegenomen inflatie stegen de kosten van het levensonderhoud de afgelopen jaren sterk. Dit heeft grote invloed op de bestaanszekerheid van onze inwoners. In 2024 geven we hier, onder andere via het Werkplein, extra aandacht aan. We zetten in op het vergroten van het gebruik van landelijke en lokale armoede- en minimaregelingen. Dit doen we door in onze communicatie meer bekendheid te geven aan beschikbare regelingen voor huishoudens met een laag inkomen en door de inzet van de Voorzieningswijzer. Ook zoeken we nadrukkelijker de samenwerking met de organisaties in onze gemeente die zich inzetten voor armoedebestrijding.

Uniek sportplan

Bij de behandeling van de Kadernota 2024-2027 gaven we aan dat onze sportpartners samen bezig zijn om een uniek Sportplan op te stellen. Ze hadden het plan om het sportplan in september 2023 af te ronden. Hierin ontstond enige vertraging. We verwachten dat het Uniek sportplan in oktober 2023 afgerond wordt. De financiële gevolgen kunnen we niet meer meenemen bij de begroting 2024. We brengen dit in beeld bij de eerste bestuursrapportage 2024.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2023-2027					
1. Opvang Oekraïners - vergoeding	4.000	0	0	0	0
2. Opvang Oekraïners - kosten	-4.000	0	0	0	0
3. Algemene uitkering (septembercirculaire 2023)	0	-11	1.189	1.190	1.189
4. Voortgezet onderwijs: huisvesting	-109	-109	-109	-109	-109
5. Jeugdzorg: Zorg in Natura	-777	-777	-777	-777	-777
6. Jeugdzorg: ombouw JeugdzorgPlus	-6	-196	-194	0	0
7. Jeugdzorg: wachtlijsten	-88	-177	-89	0	0
8. Jeugdzorg: werkbegroting	-83	-35	-35	-35	-35
9. Jeugdzorg: Jeugdbescherming Brabant	-66	0	0	0	0
10. Wmo begeleiding	600	600	600	600	600
11. Wmo: eigen bijdrage	80	80	80	0	0
12. Wmo: Beschermd Wonen	0	159	0	0	0
13. Wmo: Beschermd Wonen	211	337	0	0	0
14. Wmo: Community Care	-72	0	0	0	0
15. Wmo: Community Care	72	0	0	0	0
16. GGD West-Brabant: begroting	-54	-184	-184	-184	-184
17. Wet Inburgering	739	763	1.065	1.141	1.141
18. Werkplein: inburgering	-454	-508	-811	-887	-887
19. Energiecompensatie maatschappelijke organisaties	500	-500	0	0	0
20. Reserve nog uit te voeren werkzaamheden	-500	500	0	0	0
21. Ontvangst subsidie Gezond en actief leven akkoord	729	746	746	591	0
22. Uitgaven Gezond en actief leven akkoord	-729	-746	-746	-591	0
23. Energiekosten	-157	-79	-79	-79	-79
24. Onderhoudskosten	-66	0	0	0	0
25. Verduurzamen scouting Tarcisius	-91	0	0	0	0
26. Indexering	-209	-522	-522	-623	-950
27. Overig	-164	-224	-216	-216	-215
Totaal wijzigingen	-694	-883	-82	21	-306

2.1 Iedereen moet mee kunnen doen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen moet mee kunnen doen in Etten-Leur. De gemeenteraad zet in op het voorkomen dat jongeren vertrekken en zorgt ervoor dat ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. De gemeente moet voorkomen dat mensen tussen wal en schip vallen, in een armoedesituatie terechtkomen of grotere (gezondheids-)problemen krijgen. Ook gaat de raad voor een dementievriendelijke gemeente. Dat alles vraagt om meer activiteiten die gericht zijn op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuurvoorzieningen. Ook hierbij is de menselijke maat leidend en doen we dit samen met de inwoners, ondernemers, verenigingen, instellingen en andere partners door goede communicatie en participatie. Door het samen te doen vergroot dit het gemeenschapsgevoel en wordt de afstand tussen gemeente en inwoners kleiner.

Maatschappelijk effect

- Iedereen kan meedoen en is welkom in de Etten-Leurse samenleving.
- (Kwetsbare) inwoners kunnen langer zelfstandig blijven.
- Etten-Leurenaren voelen zich verbonden met elkaar en met de gemeente.

Wat zijn de doelen?

1. Er zijn voldoende en laagdrempelige zorg- en welzijnsvoorzieningen dichtbij voor (kwetsbare) inwoners om langer zelfstandig te blijven leven in de eigen woning.
2. Voorzieningen en activiteiten, gericht op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuur worden door de inwoners optimaal benut.
3. In deze voorzieningen en activiteiten samen optrekken met inwoners, zorg- en welzijnsondernemers, verenigingen en andere partners.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Tenminste 68% van de inwoners is (zeer) tevreden over de sportvoorzieningen in de nabijheid. (waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 68% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 67,3%).

Het gemiddelde rapportcijfer dat inwoners geven voor de inspanning van de gemeente om inwoners volledig te laten deelnemen aan de maatschappij is tenminste 6,4. (waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,4 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,2).

Tenminste 70% van de volwassenen ervaart nauwelijks of geen gevoelens van eenzaamheid. (waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 70% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 88,1%).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Met de fractiespecialisten sociaal domein bespraken we in juli 2023 de verwachtingen van deze opdracht. We starten na de zomervakantie met het project 'een aanspreekpunt'.

De voorbereidingen voor de mantelzorgwaardering lopen op schema: 7 juni startte de aanvraagprocedure. Deze liep tot en met 11 augustus. Samen met de mantelzorgers ontwikkelen we een campagne over mantelzorg: wanneer is sprake van mantelzorg en welke (ondersteunings)mogelijkheden zijn er. Het Steunpunt Mantelzorg Etten-Leur (nieuwe naam sinds 13 april) geeft aan dat zij geleidelijk meer ondersteuningsvragen krijgen omdat inwoners het steunpunt beter weten te vinden.

We voeren samen met de werkgroepen en partners de acties uit van het actieplan 'een tegen eenzaamheid'. De activiteit Join us is opgestart voor jongeren tegen eenzaamheid. Ook maakten we een flyer waarop alle inloopmogelijkheden in Etten-Leur vermeld staan. Er waren bijeenkomsten 'Up', 'maatjes en buddies', trainingen en cursussen. In de week tegen eenzaamheid (28 september tot en met 4 oktober) zijn er allerlei activiteiten in Etten-Leur, zoals 'social bake off', 'liederen luisteren', 'samen taartje eten', 'de aanschuif Tafel' enzovoorts. Al deze activiteiten zijn te vinden op de website www.etten-leurvoorelkaar.nl.

Aanpak laaggeletterdheid voor de Regio West-Brabant: heldere subsidiecriteria volgens een subsidieregeling, gegevens voor Monitor Volwassenen-educatie in Beeld zijn aangeleverd, er is een samenwerking met Amphibia. De regionale voorstelling laaggeletterdheid voor werkgevers vond plaats in Etten-Leur. Er zijn voorbereidingen voor de werkgeversaanpak Regio West-Brabant, er zijn diverse communicatie campagnes, we hebben de mini bieb voorzien van makkelijk lezen boeken.

Het eerste concept van de Koerswijzer Beschermd Wonen is klaar en dat gaan we nu met onze partners bespreken.

Uit gesprekken met werkgevers en arbeidsmigranten kwam naar voren dat arbeidsmigranten hun informatie vooral halen bij hun werkgever en (via internet) bij elkaar. De behoefte aan informatie en ondersteuning vanuit de gemeente was niet groot. Toch zijn we bezig alle informatie die mogelijkerwijs van belang is voor arbeidsmigranten te verzamelen en te bundelen om deze op één plaats (digitaal) aan te bieden. Naast dit traject nemen we in Etten-Leur ook deel aan een regionale pilot rondom informatieverstrekking: het zogeheten Brabants Migratie Informatie Punt (werktitel: BMIP). Zo proberen we in de regio de informatiestroom en behoefte op elkaar af te stemmen.

Het opstellen van de woonzorgvisie loopt op schema. In de woonzorgvisie komt de huisvesting voor alle aandachtsgroepen aan de orde. Ook stellen zorgaanbieders plannen van aanpak op voor de vormgeving van verpleeghuiszorg thuis. We maakten prestatieafspraken met Alwel over de inzet van woningen voor ondermeer uitstroom uit Beschermd Wonen, crisis/safehouse-woningen en medische urgenten.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Eén aanspreekpunt	Inwoners met een hulpvraag krijgen de juiste hulp op het juiste moment om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven.	2023	2024		
Versterkingsprogramma mantelondersteuning	Ondersteunen en waarderen van mantelzorgers om hun draagkracht en draaglast te versterken.	2023	2024	2025	2026
Eén tegen eenzaamheid	Inwoners met gevoelens van eenzaamheid en het netwerk ondersteunen om mee te laten doen in de samenleving.	2023	2024		
Aanpak laaggeletterdheid	De basisvaardigheden van onze minder taalvaardige volwassen inwoners op een laagdrempelige manier vergroten.	2023	2024	2025	
Koerswijzer beschermd wonen opstellen	Met een sterke sociale basis van voorzieningen kunnen inwoners met een beperking in de wijk wonen.	2023			
Project integrale aanpak en beleid arbeidsmigranten	Arbeidsmigranten kunnen deelnemen aan de Etten-Leurse samenleving.	2023			
Woon-zorgvisie voor alle aandachtsgroepen	Realiseren van voldoende voorzieningen voor wonen en zorg voor de aandachtsgroepen.	2023			

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving				
Eén aanspreekpunt	Inwoners met een hulpvraag krijgen de juiste hulp op het juiste moment om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven.		2024		
Versterkingsprogramma mantelondersteuning	Ondersteunen en waarderen van mantelzorgers om hun draagkracht en draaglast te versterken.		2024	2025	2026
Eén tegen eenzaamheid	Inwoners met gevoelens van eenzaamheid en het netwerk ondersteunen om mee te laten doen in de samenleving.		2024	2025	
Aanpak laaggeletterdheid	De basisvaardigheden van onze minder taalvaardige volwassen inwoners op een laagdrempelige manier vergroten.		2024	2025	
Woon-zorgvisie voor alle aandachtsgroepen	Realiseren van voldoende voorzieningen voor wonen en zorg voor de aandachtsgroepen.		2024		

2.2 Minima- en armoedebelief

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De raad zet erop in dat mensen niet buiten de boot vallen door financiële problemen. Ook mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de Etten-Leurse samenleving.

Maatschappelijk effect

- Niemand mag buiten de boot vallen door financiële problemen.
- Mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de samenleving.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal mensen met schulden.
2. Inwoners met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum maken zoveel mogelijk gebruik van voorzieningen voor minima.
3. We zorgen voor laagdrempelige voorzieningen.
4. Het vroegtijdig signaleren en preventie van mogelijke schuldenproblematiek.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/werk-en-inkomen

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Het aantal verstrekte minimaregelingen via het Werkplein (gespecificeerd naar regeling).

Het aandeel particuliere huishoudens dat te maken heeft met geregistreerde problematische schulden.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Het pilot project Vroeg erop af hebben we omgezet naar structurele uitvoering. Het project loopt inmiddels vanaf januari 2021. We zijn met andere partijen in gesprek om aan te sluiten bij het Pact tegen armoede. Ook werken we aan de praktische invulling door het organiseren van netwerkbijeenkomsten met partijen.

Vooruitlopend op het vaststellen van nieuwe wetgeving verstrekten we aan bekende rechthebbenden een voorschot van € 500. Na vaststelling van de wet volgt de resterende € 800. Ook voor niet bekende rechthebbenden staat de mogelijkheid om de energietoeslag aan te vragen open.

Wat heeft aandacht nodig?

De invoering van de VoorzieningenWijzer liep door onduidelijkheid binnen De6 (Etten-Leur, Halderberge, Moerdijk, Roosendaal, Rucphen en Zundert) vertraging op. Invoering is nu voorzien na de zomer, zodat onze inwoners vanaf dan gebruik kunnen maken van de digitale variant en vanaf eind het jaar via persoonlijke hulp bij het Werkplein terecht kunnen.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Uitvoeren speerpunten regionale armoedebeleidsnota	Bestrijden van armoede door deelprojecten:	2023	2024
	- Project Vroeg erop af - Invoering Voorzieningencheck - Uitwerken en uitvoeren Pact tegen armoede Relatie met project onderzoek armoedeval.		
Energietoeslag	Etten-Leurse minima met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum voorzien van de energietoeslag (uitvoering motie van de gemeenteraad).	2023	

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	
Uitvoeren speerpunten regionale armoedebeleidsnota	Bestrijden van armoede door deelprojecten:	2024
	- Project Vroeg erop af - Invoering Voorzieningencheck - Uitwerken en uitvoeren Pact tegen armoede Relatie met project onderzoek armoedeval.	

2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een levendig netwerk van wijk- en sportvoorzieningen zodat we contact tussen inwoners bevorderen, het gemeenschapsgevoel stimuleren, eenzaamheid en stress voorkomen en gezondheid bevorderen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, van jong tot oud, kunnen elkaar ontmoeten en deelnemen aan activiteiten in de wijk(voorzieningen).

Wat zijn de doelen?

1. Wijkbewoners, verenigingen, maatschappelijke partners zetten zich actief in in de wijken en in de wijkvoorzieningen met als doel dat ze zich samen meer verantwoordelijk voelen voor de sociale samenhang in de wijk.
2. Er zijn voldoende maatschappelijke accommodaties die multifunctioneel gebruikt worden én toegankelijk zijn.
3. Wijkbewoners kunnen vinden welke activiteiten georganiseerd worden in de wijkvoorzieningen.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Tenminste 51% van de inwoners is (zeer) tevreden over het aanbod van welzijnsvoorzieningen in de nabije omgeving.(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 51% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 48%).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Op 8 mei stelde de raad de startnotitie voor de visie op maatschappelijke accommodaties vast. Op 2 augustus stuurden we de raad een brief waarin we het proces verder toelichten. We maken een tussenstap door eerst de inventarisatie af te ronden en daarna eind 2023 beleids-uitgangspunten vast te laten stellen voor het nieuwe beleid. We verwachten de beleidsnota medio 2024 vast te stellen.

We werken aan de eerder afgesproken vervolgacties voor het ondersteunen van vrijwilligers. In de tussentijd waren er nog een aantal interessante bijeenkomsten ('jij bent geld waard' en 'verenigd Etten-Leur') die ons weer input gaven voor vervolgstappen. Zo gaven we extra trainingen en cursussen op de aangegeven behoeften. Nu werken we de verdere verenigingsondersteuning uit.

De accommodatienota en Uniek Sportplan zijn beiden in voorbereiding en lopen ieder hun eigen traject. De accommodatienota is gereed medio 2024. De sportclubs verwachten Uniek Sportplan in de tweede helft van 2023 af te ronden. Het thema 'bevorderen medegebruik' krijgt in beide beleidsstukken aandacht.

Op 9 augustus startte de biedingsprocedure voor het vergadercentrum. Het bod van de provincie voor de Van Goghkerk werken we verder uit in een overeenkomst. Loopt door in 2024.

Wat heeft aandacht nodig?

In december 2022 maakten we afspraken over de beheersvorm en de systematiek van beheer van de zes multifunctionele accommodaties. We hebben overeenstemming over de vaststellingsovereenkomst waarin de afspraken zijn vastgelegd. De ondertekening heeft nog niet plaatsgevonden omdat de schoolbestuurders eerst de resultaten van een accountantscontrole willen afwachten. Deze resultaten komen direct na de zomervakantie. Hierna volgt de verdere uitwerking van de beheersvorm. We streven naar afronding in 2023.

Besluitvorming over de toekomst van Jeugdland maakt onderdeel uit van de op te stellen accommodatienota (gereed medio 2024). Herhuisvesting is ook afhankelijk van het moment waarop de herontwikkeling van het plangebied Wipakker (al dan niet) wordt opgepakt.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:
Visie maatschappelijke accommodaties	Er is een netwerk van toegankelijke en multifunctionele voorzieningen, met actieve inzet van wijkbewoners, verenigingen en maatschappelijke partners.	2023
Ondersteuning vrijwilligers	Ondersteunen van vrijwilligers om met voldoende vrijwilligers het maatschappelijk veld te versterken in Etten-Leur.	2023 2024
Samenwerking met sportverenigingen vormgeven	Multifunctioneel gebruik mogelijk maken, zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid ontwikkelen, vrijwilligers stimuleren.	2023
Verkoop Van Gogh kerk en vergadercentrum	Verkoop maatschappelijk vastgoed.	2023
Onderwijshuisvesting	Komen tot een nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen.	2023
Huisvesting Jeugdland	Passende huisvesting Jeugdland zoeken.	2023

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	
Visie maatschappelijke accommodaties	Er is een netwerk van toegankelijke en multifunctionele voorzieningen, met actieve inzet van wijkbewoners, verenigingen en maatschappelijke partners.	2024
Ondersteuning vrijwilligers	Ondersteunen van vrijwilligers om met voldoende vrijwilligers het maatschappelijk veld te versterken in Etten-Leur.	2024
Samenwerking met sportverenigingen vormgeven	Multifunctioneel gebruik mogelijk maken, zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid ontwikkelen, vrijwilligers stimuleren.	2024
Verkoop Van Gogh kerk en vergadercentrum	Verkoop maatschappelijk vastgoed.	2024
Onderwijshuisvesting	Komen tot een nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen.	2024
Huisvesting Jeugdland	Passende huisvesting Jeugdland zoeken.	2024

2.4 Jong zijn in Etten-Leur

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat ervoor dat Etten-Leur voor de jeugd voldoende (vrijtijd- sport- en cultuur)activiteiten, een bruisend jongerencentrum en goed onderwijs heeft. De gemeente denkt actief mee met ondernemende jongeren en werkt aan meer huisvesting voor jongeren. We zetten in op een betere verbinding van jong tot oud. Zo zetten we in op een aantrekkelijke gemeente voor de jeugd.

Maatschappelijk effect

- Etten-Leur is aantrekkelijk voor de jeugd.
- Etten-Leur zorgt goed voor haar jeugd.

Wat zijn de doelen?

1. Onderwijs zoveel als mogelijk dichtbij huis voor jongeren in Etten-Leur.
2. Ieder kind krijgt passende jeugdhulp en een veilig thuis.
3. Kwaliteit van zorg bevorderen door bundeling van jeugdhulp en onderwijs.
4. Goede, voldoende en betaalbare huisvesting voor jongeren.
5. De jeugd heeft/houdt eigen bruisende ontmoetingsplekken in Etten-Leur
6. Jeugd verbinden aan Etten-Leur in samenwerking met sport- en wijkverenigingen en ondernemers.
7. Inzicht krijgen in de behoeften en wensen van de jeugd, inclusief onderzoek naar behoefte jongerenraad.
8. Actief meedenken met ondernemende jongeren.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/jeugdhulpverlening

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Minder dan 10% van de jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.

(waarstaatjegemeente eerste halfjaar 2021 11,3% en eerste halfjaar 2022 11,4% - bron: CBS).

Cliënten waarderen de hulp van het Centrum Jeugd en Gezin met tenminste een 8,3.

(Kwaliteitsmonitor cijfer 2022)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

We hebben een dekkend zorglandschap met passende jeugdhulpvoorzieningen. De bundeling van jeugdhulp en onderwijs vindt plaats via zogenaamde onderwijs arrangementen. Per 1 juli 2023 is de nieuwe contractering van de jeugdzorgaanbieders afgerond. We organiseerden deskundigheidsbevordering uit voor het personeel in het voortgezet onderwijs om de mentale weerbaarheid van jongeren te vergroten. We maakten dit bespreekbaar met theatervoorstellingen. We realiseerden aanwezigheid van de ggz-discipline op het voortgezet onderwijs.

De thema's uit de Nationaal Plan Onderwijs agenda vormen de hoofdlijnen voor de te vernieuwen onderwijsagenda 2023-2027. Daar voegen we nog een aantal onderwerpen aan toe. Het thema sociaal emotionele ontwikkeling/mentaal welbevinden en thema taal zijn in uitvoering. Met ingang van 2024 geven we een extra impuls aan de thuiszittersgroep met diverse projecten binnen het primair onderwijs als het gaat om gedrag, concentratie enzovoorts.

We zijn met de bestuurders in overleg over de onderwijsagenda, waarbij we de thema's van het Nationaal Plan Onderwijs (mentaal welbevinden, gedrag) doortrekken en verder uitbouwen.

Er is goed contact met de jongeren van What's Next. De startersdag van StartTOGrow werd goed bezocht door jonge startende ondernemers.

What's Next zoekt naar de juiste aanpak voor de uitvoering. Begeleiding hierbij is aangeboden. Starters kunnen moeilijk ruimte vinden om zich te vestigen.

Wat heeft aandacht nodig?

Specifieke deskundigheid en ervaring bij jongeren met betrekking tot de creative factory ontbreekt. Het gaat dan om het runnen van een gebouw, de gewenste organisatiestructuur en het opstellen businesscase. Jongeren hebben hierdoor zorgen over hun rol en aansprakelijkheid. De kosten van een uitbreiding van Urban Sport zijn nog niet inzichtelijk voor investeringen en onderhoud. Deze betrekken we bij het speelbeleid.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Uitvoeren regiovisie jeugdzorg en lokale paragraaf	Zorgen voor een dekkend landschap aan voorzieningen om voor elke jongere een passend aanbod van hulp te bieden.	2023	2024	2025	
Nationaal Plan Onderwijs	Maatregelen treffen om de onderwijsvertraging bij kinderen als gevolg van Covid-19 in te lopen op cognitief, uitvoerend, sociaal en emotioneel vlak aanvullend op de maatregelen van school.	2023	2024	2025	
Jong zijn in Etten-Leur	In gesprek gaan met jongeren om hun wensen en behoeften te kennen, behoefte aan een jongerenraad, meedenken met ondernemende jongeren en het behoud van een bruisende ontmoetingsplek.	2023	2024	2025	
Lokale onderwijsagenda 2023 - 2027	Met partners (schoolbesturen, voorschool, gemeente) afspraken maken over de ontwikkeling van onderwijs en zorg in de onderwijsagenda.	2023			
Jong Ondernemen	Dienstverlening verbeteren aan startende en jonge ondernemers.	2023	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025	
Uitvoeren regiovisie jeugdzorg en lokale paragraaf	Zorgen voor een dekkend landschap aan voorzieningen om voor elke jongere een passend aanbod van hulp te bieden.			
Nationaal Plan Onderwijs	Maatregelen treffen om de onderwijsvertraging bij kinderen als gevolg van Covid-19 in te lopen op cognitief, uitvoerend, sociaal en emotioneel vlak aanvullend op de maatregelen van school.	2024	2025	
Jong zijn in Etten-Leur	In gesprek gaan met jongeren om hun wensen en behoeften te kennen, behoefte aan een jongerenraad, meedenken met ondernemende jongeren en het behoud van een bruisende ontmoetingsplek.	2024	2025	
Lokale onderwijsagenda 2023 - 2027	Met partners (schoolbesturen, voorschool, gemeente) afspraken maken over de ontwikkeling van onderwijs en zorg in de onderwijsagenda.	2024	2025	2026
Jong Ondernemen	Dienstverlening verbeteren aan startende en jonge ondernemers.	2024	2025	2026

2.5 Gezond oud worden en zelf- en samen zorg

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op maatregelen die ervoor zorgen dat inwoners langer gezond en zelfstandig kunnen blijven wonen. Dat vraagt inzet op het gebied van gezondheid, veiligheid, welzijn, eenzaamheid, activiteiten voor ouderen, maar ook op het gebied van (senioren-)huisvesting. Dit alles in samenwerking met onder andere partners in de wijken, jongeren, zorginstellingen en de woningcorporatie. Vanwege de verwachte toename van het aantal kwetsbare ouderen zet de gemeente in op een dementievriendelijke gemeente, houden we rekening met de mogelijkheden van (intensieve) zorg in de wijken en bouwen we aan een sterke gemeenschap.

Maatschappelijk effect

- Ouderen wonen langer zelfstandig en veilig in Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Versterken van zelfredzaamheid en gezondheid (preventie).
2. Sterke gemeenschappen, waarbij inwoners zelf en samen zorgen.
3. Voldoende ondersteuning op het juiste moment en in de juiste omgeving
4. Etten-Leur is een dementievriendelijke gemeente.
5. Voldoende passende huisvesting (met zorg) voor senioren

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/gezondheid

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Minder dan 21% van de mantelzorgers ervaart hoge belasting.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 21% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 24,1%).

Tenminste 71% van de inwoners is (zeer) tevreden over het aanbod van
(gezondheids-)zorgvoorzieningen in de nabije omgeving.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 71% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 63,2%).

Cliënten waarderen het (keukentafel-)gesprek met een medewerker van de gemeente over zorg en ondersteuning

met tenminste een 7,9.

(klanttevredenheidsonderzoek Wmo cijfer 2022)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

We vroegen samen met Avoord, Surplus en Thebe de specifieke uitkering aan voor het domein overstijgend samenwerken. Deze subsidie is inmiddels toegekend door het ministerie. Aansluitend aan deze toekenning zijn we gestart met de uitwerking en invulling van de zogenaamde zorgarrangeur/leefcoach. We voeren het plan 'een tegen éénzaamheid' (zie voor de activiteiten uit dit plan onder 2.1). We voeren het plan dementievriendelijke gemeente uit (zie voor de activiteiten uit dit plan onder 2.5). Het traject voor het opstellen van een woonzorgvisie loopt op schema (zie onder 2.1).

Het actieplan om het predicaat dementievriendelijk te halen loopt op schema volgens het opgestelde jaarplan van de projectgroep. Inwoners met dementie zijn blij met de stappen die we zetten. We zijn aan de slag met de voorbereidingen voor een groot virtual-reality -brillen project om zo te werken aan bewustwording.

We moeten de vereisten van een dementievriendelijke openbare ruimte bepalen. Daarna nemen we die in het huidige of een nieuw handboek openbare ruimte op.

Brede Specifieke Uitkeringen (SPUK) zijn aangevraagd en ontvangen. We stelden een aangepast Lokaal Sportakkoord op en dienden dit tijdig in. Het totaal plan (Samen Gezond Leven Etten-Leur) dienden we eind september in bij het Rijk. Dit project loopt door in 2024 tot en met 2026. Diverse werkgroepen zijn inmiddels gestart met de uitwerking van de diverse onderdelen van het plan van aanpak, zoals valpreventie, visie versterken sociale basis en welzijn op recept. Er lopen nog meer projecten zoals één tegen eenzaamheid, dementievriendelijke gemeente en de inzet van de brede regeling combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches.

We nemen deel aan de regionale overleggen over het Integraal Zorg Akkoord (IZA) voor het opstellen van de vereiste regioplannen.

Het concept van de geactualiseerde notitie mantelzorgwoningen legden we inmiddels voor aan de provincie en de Participatieraad. De reacties hiervan verwerkten we in de definitieve notitie. Het college stelde deze vast. We werken nu aan laagdrempelige publieksinformatie.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Regisseren Community Care	Sterke gemeenschappen waarin (kwetsbare) ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.	2023	2024		
Dementievriendelijke gemeente	Inwoners met (beginnende) dementie en hun mantelzorgers zo lang mogelijk mee laten doen in de samenleving.	2023	2024	2025	2026
Project samen gezond leven (verbinding lokaal sportakkoord, lokaal preventieakkoord en lifestyle)	Preventiemaatregelen treffen op het gebied van gezondheid, sport en bewegen en lifestyle.	2023			
Versterken van de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars (sociaal en medisch domein)	Samenwerken aan preventie en positieve gezondheid met gezamenlijke financiering.	2023	2024	2025	2026
Notitie mantelzorgwoningen, inclusief pre-mantelzorgwoningen.	De huidige notitie voor mogelijkheden huisvesting mantelzorg actualiseren en daarbij mogelijkheden onderzoeken voor pre-mantelzorgwoningen (mantelzorgwoning realiseren voordat er sprake is mantelzorgondersteuning).	2023			

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving			
Regisseren Community Care	Sterke gemeenschappen waarin (kwetsbare) ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.	2024		
Dementievriendelijke gemeente	Inwoners met (beginnende) dementie en hun mantelzorgers zo lang mogelijk mee laten doen in de samenleving.	2024	2025	2026
Project samen gezond leven (verbinding lokaal sportakkoord, lokaal preventieakkoord en lifestyle)	Preventiemaatregelen treffen op het gebied van gezondheid, sport en bewegen en lifestyle.	2024	2025	2026
Versterken van de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars (sociaal en medisch domein)	Samenwerken aan preventie en positieve gezondheid met gezamenlijke financiering.	2024	2025	2026

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Opvang Oekraïners - vergoeding	Het Rijk vergoedt de kosten die we maken voor de opvang van de vluchtelingen uit Oekraïne.
2. Opvang Oekraïners - kosten	Het Rijk vergoedt de kosten die we maken voor de opvang van de vluchtelingen uit Oekraïne.
3. Algemene uitkering (septembercirculaire 2023)	We actualiseren de begroting op basis van de septembercirculaire 2023. De opbrengst stijgt door het accres. We ontvangen een bijdrage voor loon- en prijsstijgingen. Ook zijn een aantal maatstaven waarop de uitkering is gebaseerd hoger vastgesteld. In de Hervormingsagenda Jeugd wordt vanaf 2025 landelijk rekening gehouden met een bezuiniging van € 500 miljoen. Het Rijk sprak af maatregelen te nemen waardoor de lasten van gemeenten dalen. Leveren die maatregelen niet genoeg op, dan compenseert het Rijk de gemeenten daarvoor. Deze besparing nemen we nu op en is voor Etten-Leur € 1,2 miljoen.
4. Voortgezet onderwijs: huisvesting	Door een verwachte stijging van het aantal leerlingen en een indexering van de kosten stijgen de kosten van de huisvesting van het voortgezet onderwijs.
5. Jeugdzorg: Zorg in Natura	Stijging van kosten van jeugdzorg door een toename van de complexiteit van de hulpvragen. Hierdoor is inzet van intensievere en zwaardere (en daarmee duurdere) jeugdzorg noodzakelijk.
6. Jeugdzorg: ombouw JeugdzorgPlus	Aansluitend op het Rijksvoornemen om de jeugdzorgPlus om te bouwen dragen we bij aan de aanpassingen die Almata hiervoor moet doen. Almata is een jeugdhulpaanbieder van de jeugdzorgregio West-Brabant-West.
7. Jeugdzorg: wachtlijsten	Om de wachtlijsten in de jeugdzorg terug te dringen, huren we extra jeugdprofessionals in voor een periode van 24 maanden. De kosten zijn inclusief de kosten voor trainingen.
8. Jeugdzorg: werkbegroting	We passen onze begroting aan aan de regionale werkbegroting Jeugdzorg. Er is sprake van een structurele stijging van de organisatiekosten.
9. Jeugdzorg: Jeugdbescherming Brabant	Om Jeugd Bescherming Brabant de gewenste inhoudelijke doorontwikkeling te laten maken, is voor 2023 aangepaste financiering noodzakelijk. Dit in afwachting van landelijke ontwikkelingen.
10. Wmo begeleiding	We zien in het eerste halfjaar een stabilisatie van het aantal inwoners, dat een beroep doet op de maatwerkvoorziening begeleiding. In de begroting hielden we nog rekening met een structurele groei. We sloten per 1 januari 2023 een nieuwe overeenkomst af voor de maatwerkvoorziening Begeleiding. We constateren dat deze nieuwe overeenkomst met nieuwe producten een financieel gunstig effect heeft.
11. Wmo: eigen bijdrage	In 2022 ontvingen we een hoger bedrag aan bijdragen van het Centraal Administratie kantoor. We passen 2024 tot en met 2025 daarop aan. Omdat de regering van plan is om vanaf 2026 weer een inkomensafhankelijke bijdrage in te stellen voor alle voorzieningen, bepalen we in 2026 de hoogte van de eigen bijdrage.
12. Wmo: Beschermd Wonen	We ontvangen van het Rijk een bijdrage voor inwoners met een licht verstandelijke beperking. Omdat de Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen een positief resultaat heeft, betalen we deze rijksbijdrage niet door aan de Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen.
13. Wmo: Beschermd Wonen	Met ingang van 2022 trad de Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen (GRBW) in werking. De gemeente Breda voert de taken van Beschermd Wonen uit namens alle regiogemeenten. Over 2023 en 2024 verwacht de GRBW, net als in 2022, een positief resultaat. Dit resultaat betaalt Breda in 2023 en 2024 aan de deelnemers.
14. Wmo: Community Care	Samen met Avoord gaan we een experiment aan met het werken met leefcoaches om senioren zo lang mogelijk thuis zorg en ondersteuning te bieden. We krijgen hiervoor een subsidie.
15. Wmo: Community Care	We ontvangen van het ministerie een specifieke uitkering voor de uitvoering van het experiment community care.
16. GGD West-Brabant: begroting	We verwerken de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van de GGD West-Brabant. Ook stijgt de bijdrage vanaf 2023 door hogere loonkosten bij de GGD.
17. Wet Inburgering	We ontvangen van het Rijk een specifieke uitkering voor de uitvoering van de inburgeringstaken. Het Werkplein voert deze taak voor ons uit. De kosten van de inburgeringstrajecten worden hierdoor volledig vergoed.
18. Werkplein: inburgering	Het Werkplein maakte een schatting van het aantal inburgeringsplichtigen in 2024. Hierop baseert zij de uitvoeringskosten in haar begroting. Een gedeelte van de inburgeringskosten namen we al eerder op. We verhogen nu onze kosten zodat de kosten en de ontvangen Rijksbijdrage aan elkaar gelijk zijn.
19. Energiecompensatie maatschappelijke organisaties	Minder maatschappelijke organisaties en sportverenigingen deden een beroep op de regeling energiecompensatie dan waarmee we in de begroting rekening hielden. We gebruiken het vrijvallende budget tot en met 2026 om de kosten van verdere verduurzaming voor onze sportaccommodaties, gebouwen van sportclubs en andere sociaal maatschappelijke organisaties op te vangen. Versneld verduurzamen heeft enkele jaren geleden al zijn effect bewezen en past prima binnen het toekomstig sport- en accommodatiebeleid. In oktober wordt een uniek sportplan afgerond waarin diverse acties en projecten zijn opgenomen en waarin

Onderwerp	Toelichting
20. Reserve nog uit te voeren werkzaamheden	sportclubs nadrukkelijk om extra ondersteuning vragen. We houden er rekening mee dat hieruit en uit de accommodatienota extra financiële gevolgen ontstaan. Minder maatschappelijke organisaties en sportverenigingen deden een beroep op de regeling energiecompensatie dan waarmee we in de begroting rekening hielden. We gebruiken het vrijvallende budget tot en met 2026 om de kosten van een nieuwe duurzaamheidslening voor sportclubs en andere sociaal maatschappelijke organisaties op te vangen. Een dergelijke duurzaamheidslening heeft enkele jaren geleden al zijn effect bewezen en past prima binnen het toekomstig sport- en accommodatiebeleid.
21. Ontvangst subsidie Gezond en actief leven akkoord	We ontvangen een subsidie voor het uitvoeren van het Gezond en Actief Leven Akkoord.
22. Uitgaven Gezond en actief leven akkoord	We voeren het Gezond en Actief Leven Akkoord uit.
23. Energiekosten	Door financiële problemen stopt de huidige energieleverancier DVEP vanaf 2024 met het leveren van energie. In 2023 verhoogde de leverancier de voorschotten waarvoor extra budget nodig is. Omdat nog onduidelijk is welke prijs de nieuwe leverancier gaat rekenen gaan we voor 2024 uit van 50% van de extra kosten die we in 2023 hebben.
24. Onderhoudskosten	De onderhoudskosten aan gebouwen en installaties (bijvoorbeeld storingen aan verschillende cv-ketels) en de onvoorziene onderhoudskosten van verschillende gemeentelijke gebouwen zijn hoger dan was verwacht.
25. Verduurzamen scouting Tarcisius	De accommodatie aan de Vijfhuizenweg dragen we over aan scouting Tarcisius. De eenmalige kosten voor verduurzaming van het pand brengen we ten laste van de post onvoorzien.
26. Indexering	In de kadernota namen we budget op voor prijsstijgingen. Een deel van dit budget gebruiken we op de diverse programma's om de gestegen kosten op te vangen.
27. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

2. Sociaal (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2022	Raming 2023	Raming 2024	Meerjarenraming		
				2025	2026	2027
Lasten	-45.406	-55.722	-53.723	-52.985	-52.956	-52.920
Baten	3.906	10.014	5.798	5.410	5.180	4.610
Totaal saldo van baten en lasten programma	-41.501	-45.708	-47.925	-47.575	-47.776	-48.310
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-1.040	-500	-	-	-	-
Onttrekking reserves	659	967	1.042	527	512	497
Resultaat programma	-41.882	-45.241	-46.883	-47.048	-47.264	-47.813
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-550	-550	-550	-50	-50	-50
Incidentele baten	966	966	1.042	527	512	497
Resultaat structureel programma	-42.298	-45.657	-47.375	-47.525	-47.726	-48.260

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap West Noord-Brabant (WVS);
- Gemeenschappelijke Regeling Intergemeentelijke Sociale Dienst Werkplein Hart van West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten regio West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda.

3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur

We werken aan een groen, levendig en veilig Etten-Leur. Op wijk- en buurniveau zorgen we voor een goed voorzieningenniveau en kijken we waar nieuwe(re) vormen van voorzieningen de ruimte kunnen krijgen. We werken aan een optimale inrichting van de openbare ruimte en zorgen ervoor dat het onderhoud van openbaar groen, wegen en straten in orde is, nu en in de toekomst. Met adequate preventie en projecten dragen we bij aan de versterking van de leefbaarheid en de veiligheid van wijken en buurten.

Ontwikkelingen

Uitbreiding De 4 Heemskinderen

We concludeerden samen met de schoolbestuurder en twee schooldirecteuren van de Stichting Katholiek Primair Onderwijs Etten-Leur (SKPOEL) dat De 4 Heemskinderen te klein is. In de scholen in de omgeving is niet direct een passende oplossing beschikbaar. Het tekort aan lokalen heeft onder andere te maken met de toename van de vraag naar speciaal onderwijs. Met het uitgangspunt van onderwijs dicht bij huis willen we de extra ruimtevraag in de Sonate honoreren. Samen met SKPOEL bespraken we de mogelijkheden om de school uit te breiden. We bekeken twee opties. De eerste is het huren van het gebouw van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). De tweede optie is het gebouw van De 4 Heemskinderen met 3 lokalen uitbreiden op de tweede verdieping.

Het verbouwen van het CJG levert geen goede oplossing op, waardoor deze optie komt te vervallen. De tweede optie is mogelijk omdat daarmee in de constructie bij de bouw rekening is gehouden op de tweede verdieping van de school. De uitbreiding van De 4 Heemskinderen nemen we op in het investeringsplan (investering van € 800.000).

Laadpalen Banakkerterrein

We willen eigen laadpalen gaan plaatsen op het Banakkerterrein. Dit doen we omdat we in de toekomst sterke vraag voorzien naar het laden van elektrische voertuigen. Door eigen laadpalen te plaatsen kunnen we met het parkeerbeleid sturen. Daarnaast is er de wens om op dit terrein weer werknemers te laten parkeren. Werknemers kunnen dan gebruik maken van deze laadpalen. Het terrein is geen openbare weg en valt daarom buiten de concessie voor de laadpalen in openbare ruimte.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2023-2027					
1. Energiekosten	-887	-444	-444	-444	-444
2. Investerings	94	0	0	0	0
3. Veiligheidsregio	375	75	29	16	-66
4. West-Brabants Archief	-22	-96	-103	-113	-119
5. Omgevingsdienst Midden-en West Brabant (OMWB)	-59	-78	-88	-97	-107
6. Leges omgevingsvergunningen	-171	0	0	0	0
8. Onderhoudsvoorziening sportaccommodaties	0	-160	-160	-160	-160
9. Riolering (kapitaallasten)	280	0	0	0	0
10. Riolering (voorziening)	-280	0	0	0	0
11. Riolering	93	132	108	109	109
12. Voorziening riolering	-53	0	0	0	0
13. Kabels en leidingen	121	0	0	0	0
14. Omgevingswet	100	0	0	0	0
15. Sloten en vaarten	58	0	0	0	0
16. Bijdrage Volkshuisvesting flexibele woningen	350	-350	0	0	0
17. Reserve nog uit te voeren werkzaamheden	-350	350	0	0	0
18. Kosten spooronderdoorgang	350	0	0	0	0
19. Reserve Infrastructurele oplossingen	-350	0	0	0	0
20. Brug Halsche Vliet	40	-40	0	0	0
21. Reserve nog uit te voeren werkzaamheden	-40	40	0	0	0
22. Indexering	-184	-178	-178	-178	-178
23. Overig	48	-220	-229	-205	-197
Totaal wijzigingen	-487	-969	-1.065	-1.072	-1.162

3.1 Woningbouw

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Woningen toevoegen aan onze woningvoorraad zodat er een woning is voor elke Etten-Leurenaar, passend bij diens inkomen met een diversiteit aan woningen voor jongeren, gezinnen en senioren. We gaan voor gemengde duurzame, veilige wijken waarin sprake is van sociale samenhang.

Maatschappelijk effect

- Er zijn voldoende passende woningen voor iedere aandachtsgroep.
- Wijken en woningen zijn duurzaam, de omgeving is veilig en er is sociale samenhang.

Wat zijn de doelen?

1. Het bouwen van gemiddeld 300 woningen per jaar.
2. De woon- en leefomgeving nodigen uit om naar buiten te gaan, elkaar te ontmoeten en te bewegen.
3. Er is voldoende groen, ruimte voor waterberging, infiltratie en er zijn voldoende speelvoorzieningen in woonwijken.
4. Het stimuleren van de verduurzaming van 3.000 woningen.
5. Het realiseren van nieuwe woonvormen om senioren beschut maar zelfstandig te laten wonen.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/bouwen-en-wonen

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Aantal gerealiseerde woningen (onderverdeeld naar type, aandachtsgroep en koop/huur) in een jaar.

Aantal verduurzaamde woningen in een jaar.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

We hebben op basis van de beschikbare data voor drie doelen uit de Omgevingsvisie indicatoren gevonden. Die geven inzicht in de staat of ontwikkeling van dat doel. De indicatoren zijn raadpleegbaar via een dashboard.

Voor de overige doelen werken we de beschikbare data en indicatoren nog uit. Daarna zetten we die ook in het dashboard. Mogelijk knelpunt daarbij kan zijn dat niet voor alle doelen geschikte data voorhanden is. In dat geval zoeken we een alternatief, zoals het opnemen in de reguliere burgerpeiling.

De meeste projecten lopen volgens schema. Het project Wipakker is uitgesteld in verband met het onderzoek naar de maatschappelijke functies.

We vulden de regionale woningbouwmonitor in. Deze gaat online.

Voor de Lage Vaartkant zijn we in gesprek met het waterschap. Met de ontwikkelaar en eigenaar van Life & Garden zijn we in overleg over het te volgen proces.

De startnotitie voor Haansberg is vastgesteld. Het vergunningstraject voor de omvorming van de geitenhouderij naar vleesvee volgt. We werken aan bouwclaimovereenkomsten met ontwikkelaars in het gebied. Besluitvorming hierover verwachten we in het 3e kwartaal van 2023.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
		2023	2024	2025	2026
Uitwerking en uitvoering omgevingsvisie inclusief inzet op data sturing	We brengen in beeld wat de opgaven zijn uit de Omgevingsvisie en plannen die voor de komende jaren. In deze periode maken wij een start met de doelen en opdrachten van de omgevingsvisie.				
Diverse woonprojecten (met uitzondering van nieuwe wijken)	We ronden onder andere de volgende projecten af: Anna van Berchemlaan, Kloostervelden, Markt 9, Hoge Neerstraat 2, Schoenmakershoek-Oost, Spoorlaan 19, Stationsplein 45, Stationsplein 3, Flexwoningen en Wipakker. Verder zetten we actief in op andere minder omvangrijke projecten binnenstedelijk waar wenselijk en mogelijk.	2023	2024	2025	2026
Toegankelijk maken concrete informatie woningbouwplannen	We zorgen ervoor dat de planning van woningbouwplannen voor inwoners digitaal vindbaar en toegankelijk is.	2023			
Lage Vaartkant; Life & Garden en lintbebouwing	We onderzoeken wat de mogelijkheden voor woningbouw voor deze locatie zijn.	2023	2024	2025	2026
Haansberg (Oost) Ontwikkeling	Wij starten met de gebiedsontwikkeling van Haansberg, met als doel start woningbouw in 2025.	2023	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025	2026
Uitwerking en uitvoering omgevingsvisie inclusief inzet op data sturing	We brengen in beeld wat de opgaven zijn uit de Omgevingsvisie en plannen die voor de komende jaren. In deze periode maken wij een start met de doelen en opdrachten van de omgevingsvisie.			
Diverse woonprojecten (met uitzondering van nieuwe wijken)	We ronden onder andere de volgende projecten af: Anna van Berchemlaan, Kloostervelden, Markt 9, Hoge Neerstraat 2, Schoenmakershoek-Oost, Spoorlaan 19, Stationsplein 45, Stationsplein 3, Flexwoningen en Wipakker. Verder zetten we actief in op andere minder omvangrijke projecten binnenstedelijk waar wenselijk en mogelijk.			
Lage Vaartkant; Life & Garden en lintbebouwing	We onderzoeken wat de mogelijkheden voor woningbouw voor deze locatie zijn.			
Haansberg (Oost) Ontwikkeling	Wij starten met de gebiedsontwikkeling van Haansberg, met als doel start woningbouw in 2025.			
Visie kantorenstrip en wonen	We stellen een visie op voor een eventuele transformatie van de kantorenstrip aan de Bredaseweg naar woonbestemming.			

3.2 Verkeersafwikkeling

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een goede, duurzame en veilige verkeersafwikkeling door de verkeersstructuur daarop aan te passen.

Maatschappelijk effect

- Er is goede verkeersafwikkeling en verkeersdoorstroming in en om Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Duurzame mobiliteit en specifiek fietsen stimuleren.
2. Keuzemogelijkheden in mobiliteit bieden voor duurzame verkeersafwikkeling.
3. Het parkeerbeleid wordt geoptimaliseerd

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/mobiliteit

Let op: wijzig bovenaan pagina gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

De totaalscore fietsstad is tenminste 3,7.

(waarstaatjegemeente cijfer 2020 is 3,7 - bron Fietzersbond).

Aantal verplaatsingen zonder gemotoriseerd voertuig per persoon per dag tenminste 0,61 voor lopen en 0,7 voor fietsen.

(waarstaatjegemeente 2021 aantal verplaatsingen lopen 0,61, aantal verplaatsingen fietsen 0,6
waarstaatjegemeente 2022 aantal verplaatsingen lopen 0,57, aantal verplaatsingen fietsen 0,71 -
bron CBS).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?	
We optimaliseren het parkeerbeleid. De verbeterpunten uit de raadsinformatiebrief werken we de komende jaren uit.	
We stellen een Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan op. We ronden dit begin 2024 af.	
De onderzoeken naar de (technische) haalbaarheid van een spooronderdoorgang doen we samen met ProRail. Het onderzoek naar de financieringsmogelijkheden loopt ook nog.	
Het onderzoeken en aanpakken van geadviseerde wijzigingen aan de infrastructuur is onderdeel van het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan.	

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Evaluatie Parkeerbeleid en parkeerbeleid aanpassen	We evalueren en optimaliseren ons parkeerbeleid en passen aan de hand van de opgedane leerpunten uit de evaluatie ons beleid daarop aan.	2023			
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan	We maken een verkeers- en vervoerplan waarin aandacht is voor duurzame mobiliteit en een verkeersveilige infrastructuur. Met name de afwikkeling van het verkeer in Haansberg is een belangrijk aandachtspunt.	2023			
Onderzoek spooronderdoorgang	We onderzoeken de mogelijkheden voor een spooronderdoorgang en starten met een uitvoeringsaanpak waarin we een lobby traject starten om extra inkomsten te realiseren bij ketenpartners.	2023	2024	2025	2026
Plan van aanpak en uitvoering verkeersontsluitingen (inclusief tijdelijke aanpassingen Etten-Leur Noord)	Na vaststelling van het verkeers-en vervoersplan, komen we met een plan van aanpak om de geadviseerde wijzigingen in de infrastructuur verder op te pakken.	2023	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving			
Evaluatie Parkeerbeleid en parkeerbeleid aanpassen	We evalueren en optimaliseren ons parkeerbeleid en passen aan de hand van de opgedane leerpunten uit de evaluatie ons beleid daarop aan.	2024	2025	2026
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan	We maken een verkeers- en vervoerplan waarin aandacht is voor duurzame mobiliteit en een verkeersveilige infrastructuur. Met name de afwikkeling van het verkeer in Haansberg is een belangrijk aandachtspunt.	2024		
Onderzoek spooronderdoorgang	We onderzoeken de mogelijkheden voor een spooronderdoorgang en starten met een uitvoeringsaanpak waarin we een lobby traject starten om extra inkomsten te realiseren bij ketenpartners.	2024	2025	2026
Plan van aanpak en uitvoering verkeersontsluitingen (inclusief tijdelijke aanpassingen Etten-Leur Noord)	Na vaststelling van het verkeers-en vervoersplan, komen we met een plan van aanpak om de geadviseerde wijzigingen in de infrastructuur verder op te pakken.	2024	2025	2026

3.3 Verkeersveiligheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het verbeteren van de verkeersveiligheid door zich te focussen op gedrag, infrastructuur en handhaving. De gemeenteraad gaat voor 0 verkeersdoden.

Maatschappelijk effect

- Er is veilig gedrag in het verkeer
- De infrastructuur is veilig

Wat zijn de doelen?

1. Verkeersveilig gedrag stimuleren en daar bij de inrichting van infrastructuur rekening mee houden.
2. Verkeersdoden en ongevallen voorkomen.
3. Het aantal gevaarlijke verkeerspunten terugdringen.

Ambitie en metingen

- Het aantal gevaarlijke punten en hoeveel er daarvan aangepakt zijn (op basis van inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties).
- Aantal verkeersdoden per jaar.
- www.waarstaatjegemeente.nl/mobiliteit

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Zo weinig mogelijk verkeersdoden per jaar (5 jaars cumulatief, per 100 km weglengte) .

(waarstaatjegemeente 2021: 0,3 - 2020: 0,6 - 2019: 2,2)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Het onderzoeken en aanpakken van knelpunten in de infrastructuur is onderdeel van het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan.

Aan de Liesbosweg passen we de verlichting verder aan.

Wat heeft aandacht nodig?

De (slimme) verlichting op het Bolwerk heeft meer aandacht en onderzoek nodig. We starten daar in de tweede helft van 2023 mee.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Aanpak knelpunten verkeersveiligheid	We komen met een aanpak voor de knelpunten uit de inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties en lossen deze voor zover dat mogelijk is op.	2023	2024	2025
Verlichting fietspaden	We leggen (extra) verlichting aan op de Liesbosweg en het Bolwerk. Hierdoor creëren we een veilig verlichte toegang en ontsluiting voor de fietsers die in de ochtend en avond van deze routes gebruik maken.	2023	2024	

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025
Aanpak knelpunten verkeersveiligheid	We komen met een aanpak voor de knelpunten uit de inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties en lossen deze voor zover dat mogelijk is op.		
Verlichting fietspaden	We leggen (extra) verlichting aan op de Liesbosweg en het Bolwerk. Hierdoor creëren we een veilig verlichte toegang en ontsluiting voor de fietsers die in de ochtend en avond van deze routes gebruik maken.	2024	

3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een veilige en schone leefomgeving als gegarandeerd basisniveau in alle wijken en op de bedrijventerreinen.

Maatschappelijk effect

- De leefomgeving is schoon, veilig en voldoet aan de afgesproken normen voor aanleg en beheer.
- Het afvalbeleid is duidelijk voor inwoners en ondernemers.

Wat zijn de doelen?

1. De aanlegkwaliteit van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau A+/A (CROW: kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur).
2. Het beheer en onderhoud van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau B of C.
3. Het behalen van de doelen uit het afvalbeleid.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

- Percentage van de leefomgeving dat voldoet aan de afgesproken CROW-normen voor aanleg en onderhoud (op basis van steekproef).
- Hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Ten hoogste 100 kilogram huishoudelijk afval per inwoner.

(waarstaatjegemeente 2021: 526 kg - 2022: 95 kg)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Handhaving en de buitendienst (afvalcoaches en medewerkers buitendienst) werken goed samen. Er is meer capaciteit bij de bijzondere opsporingsambtenaren (BOA's) beschikbaar voor dit programma. Het uitvoeren van controles op het gebied van afvaldumpingen en bijplaatsingen (locatiecontrole en controle op aanwezigheid van bewijslast) optimaliseren we hierdoor verder.

We maken plannen voor de uitgangspunten en de aanleg- en onderhoudsniveaus voor verhardingen en straatmeubilair. Deze leggen we in 2024 ter besluitvorming voor aan de raad.

Wat heeft aandacht nodig?

We liepen vertraging op bij het opstellen van het Groenplan. We leggen dit nu in het eerste kwartaal van 2024 ter besluitvorming voor.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Intensiveren toezicht en handhaving zwerfafval en afvaldumpingen	We intensiveren het toezicht en de handhaving op zwerfafval en afval dumpingen.	2023	2024	2025
Beheer openbare ruimte op niveau (groen en uitvoering)	Onderhoudsniveaus vaststellen en organisatie hierop aanpassen om aan afspraken te voldoen. Areaaluitbreiding, uitbesteden of zelf gaan doen in relatie tot beheer en onderhoud hierin meenemen.	2023	2024	2025
Onderhoudsniveaus handhaven op huidig niveau (grijs-voorbereiding)	Terug naar A, B en C niveau van het CROW (kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur)	2023	2024	

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025
Intensiveren toezicht en handhaving zwerfafval en afvaldumpingen	We intensiveren het toezicht en de handhaving op zwerfafval en afval dumpingen.	2024	2025
Beheer openbare ruimte op niveau (groen en uitvoering)	Onderhoudsniveaus vaststellen en organisatie hierop aanpassen om aan afspraken te voldoen. Areaaluitbreiding, uitbesteden of zelf gaan doen in relatie tot beheer en onderhoud hierin meenemen.	2024	2025
Onderhoudsniveaus handhaven op huidig niveau (grijs-voorbereiding)	Terug naar A, B en C niveau van het CROW (kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur)	2024	

3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op voldoende huisvesting van statushouders en andere bijzondere doelgroepen.

Maatschappelijk effect

- Een thuis voor alle aandachtsgroepen.

Wat zijn de doelen?

1. Samen met woningcorporaties zorgen voor voldoende (tijdelijke) en betaalbare huisvesting voor:
 - statushouders;
 - spoedzoekers;
 - arbeidsmigranten;
 - sociaal en medisch urgenten;
 - uitstroom uit intramurale instelling;
 - Oekraïense vluchtelingen.
2. Voldoende en kwalitatief goede huisvesting van arbeidsmigranten binnen de kaders van het raadsbesluit op 7 februari 2022.

Ambitie en metingen

- Aantal beschikbaar gestelde woningen voor bovenstaande aandachtsgroepen.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

De taakstelling huisvesting statushouders verloopt volgens schema.

We verleenden een eerste vergunning voor een grootschalige voorziening. De pandeigenaar koos daarna ervoor om een nieuwe gebruiker te werven. Daarom komt er een nieuwe aanvraag. We verwachten tot op heden geen grootschalige voorziening in 2023. De raad betrekken we actief bij de ontwikkelingen via een uitnodiging voor de omgevingsdialog.

Volgens de afspraken met Alwel en de HuurdersBelangenVereniging Etten-Leur zijn specifieke woningen beschikbaar gesteld voor crisisopvang en de projecten Housing First en Onder de pannen. Alle 21 tijdelijke woningen zijn toegewezen aan spoedzoekers.

Daarnaast leveren we waar nodig maatwerk om mensen aan passende reguliere woonruimte te helpen.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
		2023	2024	2025	2026
Projecten huisvesting van arbeidsmigranten/ asielzoekers/ spoedzoekers/doorstromers	We werken mee aan oplossingen voor huisvesting van de genoemde doelgroepen en waar de markt niet met oplossingen komt, zorgen we zelf in samenwerking met Alwel voor passende woonoplossingen.				

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025	2026
Projecten huisvesting van arbeidsmigranten/ asielzoekers/ spoedzoekers/doorstromers	We werken mee aan oplossingen voor huisvesting van de genoemde doelgroepen en waar de markt niet met oplossingen komt, zorgen we zelf in samenwerking met Alwel voor passende woonoplossingen.			

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Energiekosten	Door financiële problemen stopt de huidige energieleverancier DVEP vanaf 2024 met het leveren van energie. In 2023 verhoogde de leverancier de voorschotten waarvoor extra budget nodig is. Omdat nog onduidelijk is welke prijs de nieuwe leverancier gaat rekenen gaan we voor 2024 uit van 50% van de extra kosten die we in 2023 hebben.
2. Investerings	We actualiseerden de activastaat. Doordat enkele investeringen later worden uitgevoerd dan gepland levert dit een voordeel op.
3. Veiligheidsregio	We verwerkten het positieve resultaat van de Veiligheidsregio over 2022 en de vastgestelde begroting 2024 van de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant.
4. West-Brabants Archief	We verwerken de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van het West-Brabants Archief.
5. Omgevingsdienst Midden-en West Brabant (OMWB)	We verwerken de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van de Omgevingsdienst Midden-en West Brabant (OMWB).
6. Leges omgevingsvergunningen	Projecten lopen achterstand op door stagneren bouwmarkt, participatie. Hierdoor worden minder vergunningen afgegeven.
8. Onderhoudsvoorziening sportaccommodaties	We verhogen de jaarlijkse storting in de onderhoudsvoorziening sportaccommodaties vanaf 2024. Dit om te voorkomen dat deze voorziening vanaf 2031 negatief wordt. Dat komt omdat we vanaf 2031 diverse kostbare en gelijktijdige onttrekkingen voorzien. In een Europees besluit is opgenomen dat vanaf 2031 geen rubber korrels meer in kunstgras gebruikt mogen worden. De consequenties voor de onderhoudsvoorziening zijn nog niet bekend.
9. Riolering (kapitaallasten)	Voor het onderdeel riolering zien we dat investeringen ook later worden uitgevoerd. Dit levert een eenmalig voordeel op.
10. Riolering (voorziening)	Het voordeel op riolering voegen we toe aan de voorziening riolering. Hiermee blijft het beschikbaar om in te zetten bij de bepaling van het riooltarief.
11. Riolering	Door onderbezetting voeren we minder rioleringswerkzaamheden uit.
12. Voorziening riolering	De financiële verschillen bij riolering verrekenen we in 2023 met de voorziening.
13. Kabels en leidingen	We ontvangen extra inkomsten door de aanleg van kabels van het glasvezelnetwerk.
14. Omgevingswet	Door het uitstel van de Omgevingswet naar 1 januari 2024 is het beschikbare budget voor 2023 niet nodig voor de implementatie.
15. Sloten en vaarten	Waterschap Brabantse Delta voert in het buitengebied minder maaiwerkzaamheden aan de sloten uit. Hierdoor hebben we geen kosten voor de verwerking van het afval wat uit de sloot komt.
16. Bijdrage Volkshuisvesting flexibele woningen	Het project flexibele woningen is gestart. We maakten nog geen kosten. De bijdrage vanuit Volkshuisvesting gebruiken we in 2024.
17. Reserve nog uit te voeren werkzaamheden	Het project flexibele woningen is gestart. We maakten nog geen kosten. De bijdrage vanuit Volkshuisvesting gebruiken we in 2024.
18. Kosten spooronderdoorgang	De onttrekking uit de reserve voor de spooronderdoorgang is niet nodig. We vangen de gemaakte kosten binnen de begroting op.
19. Reserve Infrastructurele oplossingen	De onttrekking uit de reserve voor de spooronderdoorgang is niet nodig. We vangen de gemaakte kosten binnen de begroting op.
20. Brug Halsche Vliet	De brug over de Halsche Vliet wordt niet in 2023 aangelegd maar (waarschijnlijk) in 2024.
21. Reserve nog uit te voeren werkzaamheden	De brug over de Halsche Vliet wordt niet in 2023 aangelegd maar (waarschijnlijk) in 2024.
22. Indexering	In de kadernota namen we budget op voor prijsstijgingen. Een deel van dit budget gebruiken we op de diverse programma's om de gestegen kosten op te vangen.
23. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

3. Ruimte voor wonen en leven (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2022	Raming 2023	Raming 2024	Meerjarenraming		
				2025	2026	2027
Lasten	-24.891	-43.766	-34.894	-35.862	-36.466	-37.031
Baten	17.250	30.790	20.922	21.328	21.630	21.856
Totaal saldo van baten en lasten programma	-7.640	-12.976	-13.971	-14.534	-14.836	-15.175
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-	-2.489	-2.092	-1.907	-3.024	-3.024
Onttrekking reserves	-	1.316	826	445	1.364	1.364
Resultaat programma	-7.640	-14.149	-15.238	-15.997	-16.496	-16.835
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-3.809	-1.890	-2.293	-1.749	-1.924	-1.924
Incidentele baten	2.920	430	833	249	424	427
Resultaat structureel programma	-6.751	-12.689	-13.778	-14.497	-14.996	-15.338

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma levert de volgende verbonden partij een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling West-Brabants Archief (WBA);
- Coöperatie Parkeerbeheer Zuidwest Nederland UA.

4. Economie en werk in Etten-Leur

Samen met ondernemers, inwoners en andere partners werken we aan een gezonde economie met volop kansen voor iedereen. We stimuleren het toegroeien naar een volledig circulaire economie in 2050 en geven daarin als gemeente zelf het goede voorbeeld. Werken biedt de mogelijkheid om in ons levensonderhoud te voorzien en is een belangrijke basis om mee te doen in onze samenleving. Een goed ondernemersklimaat met aantrekkelijke werkgelegenheid, ook voor mensen met een beperking en een afstand tot de arbeidsmarkt, is daarom van groot belang. We werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt, de verbinding van onderwijs met ondernemers, het aantrekken van arbeidsintensieve bedrijven die van toegevoegde waarde zijn, een goed vestigingsklimaat en aantrekkelijke vitale bedrijventerreinen. Voor het goed benutten van arbeidspotentieel blijven we inzetten op een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Ontwikkelingen

Participatiewet

In de eerste helft van dit jaar nam het aantal uitkeringsgerechtigden toe. In onze begroting gingen we, op grond van de begroting 2023 van het Werkplein, nog uit van een daling.

Door de verhoging van het wettelijk minimumloon met 10% per 1 januari 2023 zijn ook de uitkeringen met 10% verhoogd zijn. Hierdoor vallen de uitkeringslasten dit jaar fors hoger uit dan verwacht.

Het Werkplein kondigde daarom aan de begroting 2023 te wijzigen. We verwachten dat de uitkeringslasten voor Etten-Leur € 1,6 miljoen hoger uitvallen. Ook stijgen de organisatiekosten door de stijging van de Cao voor gemeenteambtenaren en nam het gebruik van de minimaregelingen toe. In totaal verwachten we een nadeel van € 1,9 miljoen.

Vooruitlopend op de formele begrotingswijziging van het Werkplein verwerken we dit nadelige resultaat in onze begroting 2023.

Dit nadeel werkt ook door in de komende jaren. In welke mate is op dit moment nog niet met zekerheid te zeggen. Dat inzicht krijgen we pas wanneer het Werkplein een gewijzigde begroting 2024 indient. Daarom nemen we dit nadeel van € 1,9 miljoen ook op in 2024 en de jaren daarna. Wanneer we de begrotingswijziging 2024 van het Werkplein ontvangen verwerken we deze in onze cijfers.

Het Rijk verhoogde bij de september-circulaire 2023 het budget voor de uitkeringslasten. We ontvangen € 1,1 miljoen meer dan waarmee we in de begroting rekening hielden.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2023-2027					
1. Rijksbijdrage BUIG	1.110	1.110	1.110	1.110	1.110
2. Rijksbijdrage BUIG - stelpost	-1.015	-806	-1.097	-1.172	-874
3. Werkplein - bijstand	0	-689	-398	-323	-621
4. Werkplein - bijzondere bijstand	0	-131	-139	-146	-185
5. Werkplein - uitvoeringskosten	154	-335	-419	-492	-636
6. Werkplein - webshop	0	-96	-93	-89	-89
7. Werkplein	-2.119	-2.119	-2.119	-2.119	-2.119
8. Rijksbijdrage BUIG	0	1.110	1.110	1.110	1.110
9. WVS	188	-199	-143	-172	-167
10. Centrumvisie	70	-70	0	0	0
11. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	-70	70	0	0	0
12. Toeristenbelasting	-25	0	0	0	0
13. Septembecirculaire 2023	-81	-170	-73	-69	-65
14. Algemene uitkering	165	0	0	0	0
15. Overig	-50	-36	-39	-39	-72
Totaal wijzigingen	-1.673	-2.361	-2.300	-2.401	-2.608

4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen kan meedoen en zo veel mogelijk mensen gaan aan het werk. Ook vrijwilligerswerk is werk; het doel is dan om daar waar mogelijk in te stromen op de arbeidsmarkt. Als dat laatste niet lukt, dan is het belangrijk dat mensen een zinvolle dagbesteding hebben.

Maatschappelijk effect

- Zo veel mogelijk Etten-Leurenaren hebben betaald werk.
- Ook Etten-Leurenaren, die niet kunnen werken, doen mee door vrijwilligerswerk te doen of een zinvolle dagbesteding te hebben.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal Etten-Leurenaren, dat niet werkt.
2. Inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden naar werk of dagbesteding.
3. Het voorkomen van armoedeval¹.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Minder dan 30,9 personen per 1.000 inwoners met bijstandsuitkering (18 jaar en ouder).
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 30,9 personen per 1.000 inwoners - bron CBS).

Minimaal 72,4 % beroepsbevolking is werkzaam ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking (netto arbeidsparticipatie).
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 72,2 personen per 1.000 inwoners, waarstaatjegemeente cijfer 2022 is 72,4 personen per 1.000 inwoners - bron CBS).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

¹ Armoedeval is de situatie waarin iemand vanuit de bijstand gaat werken en er daardoor financieel op achteruit gaat.

Wat gaat goed?

Stimulansz leverde het onderzoek naar armoedeval en het instrument daarvoor deze zomer op. De resultaten hiervan delen we kort na de zomervakantie met de gemeenteraad.

Wat heeft aandacht nodig?

Uitwerking van het regionaal uitvoeringsplan voor de Human Capital Agenda is vertraagd doordat het Rijk een wijziging van de arbeidsmarktinfrastructuur heeft aangekondigd. Het uitvoeringsplan wordt gesplitst in een korte en langere termijn deel. Afronding van het korte termijn deel staat nu gepland voor het begin van het vierde kwartaal 2023. Project loopt door in 2024.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitwerken visie Werken aan Onderwijs en Human Capital agenda.	Goede samenwerking stimuleren tussen gemeente, (voortgezet) onderwijs en bedrijfsleven om schoolverlaters zoveel mogelijk rechtstreeks door te laten stromen naar de arbeidsmarkt.	2023
Onderzoek naar armoedeval	Onderzoek naar armoedeval en waar nodig beperken/ voorkomen van armoedeval.	2023

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	
Uitwerken visie Werken aan Onderwijs en Human Capital agenda.	Goede samenwerking stimuleren tussen gemeente, (voortgezet) onderwijs en bedrijfsleven om schoolverlaters zoveel mogelijk rechtstreeks door te laten stromen naar de arbeidsmarkt.	2024
Onderzoek naar armoedeval	Onderzoek naar armoedeval en waar nodig beperken/voorkomen van armoedeval.	2024

4.2 Het versterken van de economie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een sterke lokale economie die voorbereid is op de kansen en uitdagingen van de toekomst.

Maatschappelijk effect

- Een sterke lokale economie die voorbereid is op de toekomst.

Wat zijn de doelen?

1. Goed ondernemersklimaat.
2. Ruimte voor gevestigde bedrijven om uit te breiden.
3. Binnen de mogelijkheden bij inkoop voorrang geven aan Etten-Leurse bedrijven.
4. Tegengaan van leegstand en revitaliseren van bestaande bedrijventerreinen.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Minimaal 1.153 vestigingen van bedrijven per 10.000 inwoners.

(waarstaatjegemeente 2023 1.253 per 10.000 inwoners - 2022 1.153 per 10.000 inwoners - bron handelsregister KVK)

Stijging op ranking MKB-vriendelijkste gemeente.

(ranking 2020: plaats 57 - deze ranglijst bestaat niet meer)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Er is grote interesse van zowel bewoners als ondernemers voor het gezamenlijk opstellen voor de centrumvisie. We willen ook jongeren betrekken. In september start een onderzoek hoe we dat kunnen doen.

Ambtenaren en bestuurders leggen bedrijfsbezoeken af. Ook bezoeken we netwerkbijeenkomsten. We hielden in 2023 een ondernemerspeiling, de resultaten daarvan worden in het najaar van 2023 bekend.

Wat heeft aandacht nodig?

Het knelpunt dat er te weinig capaciteit op het stroomnet van Enexis is zal zeker een rol spelen op het thema energie binnen het project Grote Oogst.

De opgeleverde grond bij Fri-Jado voldoet niet. Daar hebben we een dispuut over. Daardoor ontstaat vertraging. Het gebrek aan capaciteit op het stroomnet zal ook een knelpunt zijn voor uitgifte van kavels.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Duurzame en toekomstbestendige bedrijventerreinen (zie ook 5.4) en revitalisering bedrijventerreinen door actief grondbeleid (revitaliseringsfonds)	We zetten actief in op de ontwikkeling van toekomstbestendige bedrijventerreinen. Daar waar nodig zetten we actief grondbeleid, betere benutting van gronden en panden (label C) in om de revitalisering te bespoedigen. We maken daarbij (bij voorkeur) gebruik van een revitaliseringsfonds (nog op te richten). We onderzoeken de investeringsbereidheid bij ondernemers om sneller stappen te zetten om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen.	2023	2024	2025	2026
Versterken lokaal ondernemerschap	We initiëren projecten en gaan actief inzetten om het lokaal ondernemerschap te versterken, zoals bij het winkelcentrum. Daarnaast zullen we de organisatiegraad bij lokale ondernemers stimuleren.	2023	2024	2025	2026
Acquisitie verkoop bedrijventerrein (Fri-Jado)	We zetten actief in op de verkoop van de beschikbare bedrijfsgronden.	2023	2024		
Accountmanagement	We zetten adequaat accountmanagement in om verbindingen te realiseren, te weten wat er speelt, bedrijven en starters te laten groeien en beter in te spelen op economische kansen voor Etten-Leur.	2023	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving			
Duurzame en toekomstbestendige bedrijventerreinen (zie ook 5.4) en revitalisering bedrijventerreinen door actief grondbeleid (revitaliseringsfonds)	We zetten actief in op de ontwikkeling van toekomstbestendige bedrijventerreinen. Daar waar nodig zetten we actief grondbeleid, betere benutting van gronden en panden (label C) in om de revitalisering te bespoedigen. We maken daarbij (bij voorkeur) gebruik van een revitaliseringsfonds (nog op te richten). We onderzoeken de investeringsbereidheid bij ondernemers om sneller stappen te zetten om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen.	2024	2025	2026
Versterken lokaal ondernemerschap	We initiëren projecten en gaan actief inzetten om het lokaal ondernemerschap te versterken, zoals bij het winkelcentrum. Daarnaast zullen we de organisatiegraad bij lokale ondernemers stimuleren.	2024	2025	2026
Acquisitie verkoop bedrijventerrein (Fri-Jado)	We zetten actief in op de verkoop van de beschikbare bedrijfsgronden.	2024		
Accountmanagement	We zetten adequaat accountmanagement in om verbindingen te realiseren, te weten wat er speelt, bedrijven en starters te laten groeien en beter in te spelen op economische kansen voor Etten-Leur.	2024	2025	2026

4.3 Toerisme en recreatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een groei naar een duurzame vrijetijdseconomie. Meer evenementen in het bijzonder voor de jongeren onder de 18 en het beter benutten van onze parken.

Maatschappelijk effect

- Een duurzame vrijetijdseconomie
- Etten-Leur is aantrekkelijk voor vrijetijdsbesteding door inwoners en bezoekers.
- Culturele voorzieningen zijn voor iedereen toegankelijk in aanbod en gebruik.

Wat zijn de doelen?

1. Een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd.
2. Er zijn voldoende culturele voorzieningen en activiteiten.
3. Het wegnemen van onnodige regels voor ondernemers in toerisme en recreatie.
4. Het aantrekkelijker maken van de Markt door onder andere een autovrije of autoluwe markt.
5. Het stimuleren en/of faciliteren van evenementen voor jongeren onder de 18 jaar.
6. Levendige parken waar inwoners en bezoekers graag gebruik van maken.
7. We vermarkten Etten-Leur beter.

Ambitie en metingen

- Aantal toeristen met overnachting.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Er zijn in Etten-Leur veel culturele voorzieningen en activiteiten. We brengen Etten-Leur onder andere onder de aandacht via het platform Etten-Leur City App.

Cultuurhuis De Nobelaer is bij veel activiteiten een belangrijke partner. Dit najaar zijn vier evenementen gepland met het Jongerenwerk: 2 voor de leeftijd 13-15 jaar en 2 voor de leeftijd 16-17 jaar.

In het uitvoeringsprogramma vrijetijdseconomie staan onze acties voor 2022 en 2023. In het vierde kwartaal maken we een uitvoeringsprogramma voor 2024 en 2025.

We verruimden de terrastijden voor de vrijdag- en zaterdagavonden. In 2024 onderzoeken we bij het Mobiliteitsplan of we de Markt autoluw kunnen maken.

De samenwerkingsovereenkomst voor het Van Gogh Nationaal Park in oprichting loopt tot en met 31 december 2023. Samen met de omliggende Van Gogh gemeenten kijken we of we de samenwerking tot en met 31 december 2024 kunnen verlengen. Dat kost Etten-Leur ongeveer € 12.000. Daarna is er mogelijk meer duidelijkheid over de status van het nationaal park. Dan is er ook meer duidelijkheid over een financiële bijdrage van het Ministerie van landbouw, natuur en visserij.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
		2023	2024	2025	2026
Versterking vrijetijdseconomie (project Oderkerkpark, Van Gogh Nationaal Park, doorontwikkeling cultuurhuis Nobelaer)	Realiseren van een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd. Hiervoor stellen we in 2022 een uitvoeringsprogramma toerisme op wat in 2023-2024 en 2025 wordt uitgevoerd.				

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025	2026
Versterking vrijetijdseconomie (project Oderkerkpark, Van Gogh Nationaal Park, doorontwikkeling cultuurhuis Nobelaer)	Realiseren van een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd. Hiervoor stellen we in 2022 een uitvoeringsprogramma toerisme op wat in 2023-2024 en 2025 wordt uitgevoerd.			

4.4 Een levendig centrum

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het versterken van de regiofunctie van Etten-Leur door voorwaarden te scheppen voor levendige en aantrekkelijke winkelcentra.

Maatschappelijk effect

- Winkelgebieden zijn levendig, aantrekkelijk en leefbaar.
- Versterken van de regiofunctie van Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Bijdragen aan en investeren in het aantrekkelijk maken en/of houden van winkelgebieden voor winkeliers, bezoekers en bewoners.
2. Stimuleren en ondersteunen van activiteiten in winkelgebieden.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

31,8% gestarte en 15,8% gestopte MKB-vestigingen per 10.000 inwoners.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2e kwartaal 2022 is 31,8% gestarte en 15,8% gestopte MKB-vestigingen,
Waarstaatjegemeente cijfer 2e kwartaal 2023 is 31,8% gestarte en 15,6% gestopte MKB-vestigingen - bron handelsregister KVK).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

We zijn in gesprek met de ontwikkelaar van het winkelcentrum. Ook doorlopen we het traject om te komen tot een Centrumvisie. De afronding daarvan is eind 2023 of begin 2024.

De startnotitie is vastgesteld en er is kennisgenomen van de economische startfoto van het centrumgebied.

We willen de organisatiegraad van ondernemers vergroten.

Adviesbureau CLOK stelt een kopgroep samen voor het opstellen van de centrumvisie. Deze groep breiden we in de toekomst uit.

Ook werken we nauw samen met Koninklijke Horeca Nederland. We zetten een werkgroep met de horeca op om het vestigingsklimaat voor nieuwe en bestaande horecaondernemers te verbeteren.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Herontwikkeling Winkelcentrum	We werken actief mee aan de herontwikkeling van het winkelcentrum. We kijken ook wat het centrum nodig heeft om levendig en toekomstbestendig te blijven. Denk hierbij aan vergroening, vierkante meters voor detailhandel, woningbouw, maatschappelijke activiteiten, autoluwe Markt en versterking lokaal ondernemerschap.	2023	2024	2025
Uitwerken visie levendig en toekomstbestendig centrum	We werken het advies om te komen tot een levendig en toekomstbestendig winkelcentrum uit. De acties die hieruit voortkomen voeren we daarna uit.	2023	2024	

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025
Herontwikkeling Winkelcentrum	We werken actief mee aan de herontwikkeling van het winkelcentrum. We kijken ook wat het centrum nodig heeft om levendig en toekomstbestendig te blijven. Denk hierbij aan vergroening, vierkante meters voor detailhandel, woningbouw, maatschappelijke activiteiten, autoluwe Markt en versterking lokaal ondernemerschap.		
Uitwerken visie levendig en toekomstbestendig centrum	We werken het advies om te komen tot een levendig en toekomstbestendig winkelcentrum uit. De acties die hieruit voortkomen voeren we daarna uit.	2024	

4.5 Agrarische sector

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het behouden van een vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied met ruimte voor economische activiteiten.

Maatschappelijk effect

- Vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied.
- Verduurzamen van het buitengebied.

Wat zijn de doelen?

1. In het buitengebied is ruimte voor economische activiteiten en herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing.
2. Toeristisch-recreatief gebruik van het buitengebied stimuleren.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat heeft aandacht nodig?

Het opstellen van het uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap liep vertraging op. In overleg met externe partners stellen we een eenvoudig overzicht op van de beoogde bestedingen uit de reserve 'Kwaliteitsverbetering landschap'. We streven ernaar dit eind 2023 of uiterlijk het eerste kwartaal van 2024 te doen.

We zegden toe dat we de beleidsmatige gedachtewisseling over het buitengebied met de raad tijdens deze raadsperiode willen doen. Dit moeten we nog oppakken. Externe partners, waaronder de provincie, betrekken we hierbij. We voorzien de gedachtewisseling in de eerste helft van 2024.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap	Voor de uitvoering van de Omgevingsvisie stellen we een uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap op.	2023

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Rijksbijdrage BUIG	Het Rijk verhoogde het Rijksbudget Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG) 2023 voor de uitkeringslasten in verband met de verhoging van het minimumloon. Ook ontvangen we de definitieve uitkering over 2022. Deze uitkering over 2022 is minder dan verwacht omdat landelijk het aantal uitkeringsgerechtigden in 2022 uiteindelijk lager uitviel.
2. Rijksbijdrage BUIG - stelpost	De baten en lasten BUIG nemen we budget-neutraal op totdat het definitieve budget bekend is. Dan wordt het voordeel of nadeel zichtbaar.
3. Werkplein - bijstand	De verwachte lasten voor de bijstandsuitkeringen worden verhoogd in verband met de verhoging van het minimumloon (10,15% in 2023 en 2,1% in 2024). Daarnaast verwachten we een stijging van het aantal bijstandsuitkeringsgerechtigden in 2024 op basis van de prognoses van het Centraal Planbureau.
4. Werkplein - bijzondere bijstand	De kosten voor bijzondere bijstand vallen hoger uit door een toename van het aantal deelnemers aan collectieve ziektekostenverzekeringen en een prijsindexering van de vergoedingen bijzondere bijstand.
5. Werkplein - uitvoeringskosten	We verwerken de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van het Werkplein.
6. Werkplein - webshop	We houden rekening met een hoger gebruik van de webshop door de intensievere communicatie en de inzet van de Voorzieningenwijzer.
7. Werkplein	In de eerste helft van dit jaar nam het aantal uitkeringsgerechtigden toe. In onze begroting gingen we nog uit van een daling. Dit nadeel werkt ook door in de komende jaren. In welke mate is op dit moment nog niet met zekerheid te zeggen. Daarom nemen we dit nadeel van € 1,9 miljoen ook op in 2024 en de jaren daarna.
8. Rijksbijdrage BUIG	We ontvangen vanaf 2024 meer BUIG-budget voor de uitkeringslasten dan waar we rekening meer hielden. Het Rijk verhoogt dit budget voor de verwachte stijging van het aantal uitkeringsgerechtigden.
9. WVS	Het Werkvoorzieningsschap West Noord-Brabant (WVS) keerde een deel van de gemaakte winst aan de gemeenten uit. Ook verwerken we de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van Werkvoorzieningsschap West Noord-Brabant (WVS).
10. Centrumvisie	We formuleren een centrumvisie waarin we kijken naar het winkelbestand, verblijven in het winkelgebied en het verkeer. Dit project ronden we na 2023 af.
11. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	We formuleren van een centrumvisie waar we kijken naar het winkelbestand, verblijven in het winkelgebied en verkeer. Dit project ronden we na 2023 af.
12. Toeristenbelasting	Door de noodopvang van vluchtelingen uit de Oekraïne verwachten we lagere inkomsten van de toeristenbelasting.
13. Septembercirculaire 2023	We actualiseren de begroting op basis van de septembercirculaire 2023
14. Algemene uitkering	We ontvangen in de algemene uitkering geld voor specifieke taken. De kosten voor deze specifieke taken betaalden we uit de bestaande budgetten.
15. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

4. Economie en werk (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2022	Raming 2023	Raming 2024	Meerjarenraming		
				2025	2026	2027
Lasten	-25.637	-28.188	-28.622	-28.872	-29.249	-29.553
Baten	11.023	11.403	13.269	13.629	13.924	14.225
Totaal saldo van baten en lasten programma	-14.614	-16.785	-15.353	-15.243	-15.325	-15.328
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-	-70	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	70	-	-	-
Resultaat programma	-14.614	-16.855	-15.283	-15.243	-15.325	-15.328
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-70	-70	-	-	-	-
Incidentele baten	-	-	70	-	-	-
Resultaat structureel programma	-14.544	-16.785	-15.353	-15.243	-15.325	-15.328

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma levert de volgende verbonden partij een bijdrage:

- N.V. Rewin (Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Rewin West-Brabant).

5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur

Duurzaam denken en doen gaat om het vinden van evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen: we kijken naar de huidige behoeften die mensen hebben en hoe die in de toekomst ontwikkeld kunnen worden zonder dat de mensen, het milieu of de economie in gevaar komen. Het is dus een zeer breed begrip en raakt in veel opzichten ons leven en onze omgeving.

Duurzaamheid is meer dan alleen energie duurzaam opwekken. Het gaat ook om klimaat, behoud van natuur, voorkomen en hergebruiken van afval, biodiversiteit en circulaire economie. Samen hebben we de opgave onze leefomgeving goed door te geven aan volgende generaties. Samen met inwoners, regiogemeenten en partners als woningcorporaties, waterschap, energieleveranciers, netbeheerders, landbouw- en natuurorganisaties en ontwikkelaars werken we aan duurzame oplossingen.

Ontwikkelingen

Duurzaamheidsregeling 2024-2026

In 2022 en 2023 konden sport- en maatschappelijke organisaties door de negatieve effecten van de energiecrisis een energiecompensatie aanvragen. Daarvoor reserveerde de gemeenteraad € 700.000. Op basis van de ontvangen aanvragen verwachten we daarvan € 200.000 uit te keren.

Eerder gaven we aan een nieuwe duurzaamheidsregeling uit te werken. Het doel van die regeling is verenigingen en organisaties ertoe aan te zetten om het eigen sportcomplex of (maatschappelijk) gebouw verder te verduurzamen. Ze kunnen hun energielasten dan structureel verlagen. Daar willen we het restant van € 500.000 voor inzetten. We werken deze regeling de komende maanden uit.

Door de nieuwe duurzaamheidsregeling werken we binnen de bedoeling van de Omgevingsvisie. Het verduurzamen van alle gebouwen in Etten-Leur is daarin een belangrijk onderwerp. Ook zorgen lagere energielasten ervoor dat sport- en maatschappelijke organisaties financieel sterk staan. Leden kunnen dan ook in de toekomst voor een aantrekkelijk bedrag lid worden of blijven.

Klussendienst energiearmoede

We zetten samen met Altena, Moerdijk, Roosendaal, Rucphen en Woensdrecht een klussendienst op. De Europese aanbesteding daarvan loopt. Eind oktober 2023 verwachten we de gunning. Deze dienst benadert actief huishoudens (huur en koopwoningen) die te maken hebben met energiearmoede. De klussendienst is erop gericht om die huishoudens direct of zo snel mogelijk te voorzien van kleine energiebesparende maatregelen en tips. Zo willen we de energierekening van deze huishoudens structureel verlagen. Voor de klussendienst is dekking vanuit de Specifieke Uitkering van de Rijksoverheid.

Extra kosten Omgevingsdienst West-Brabant (OMWB)

De begroting van Etten-Leur sluit niet meer aan bij de meerjarenbegroting van de OMWB. Dit komt onder andere door:

- Extra kosten voor de inzet van derden;
- Extra kosten voor personeel door indexering lonen;
- Stijging van overige lasten door hoge inflatie;
- Overdracht van asbest- en bodemtaken van OMWB naar gemeente vanaf 2024. Dit is een gevolg van de Omgevingswet waardoor de kosten jaarlijks sterk stijgen. In 2024 gaat het om € 62.000 voor deze twee taken.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2023-2027					
1. Klusdienst energiearmoede	-173	-519	0	0	0
2. Klusdienst energiearmoede	173	519	0	0	0
3. Bijdrage OMWB	-20	-42	-53	-65	-76
4. Medewerkers duurzaamheid	-132	0	0	0	0
5. Uitkering Rijk klimaatbeleid	132	0	0	0	0
6. Schone luchtakkoord	50	-50	0	0	0
7. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	-50	50	0	0	0
8. Budget duurzaamheid	200	0	0	0	0
9. Subsidie energieadviezen	300	-300	0	0	0
10. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	-300	300	0	0	0
11. Subsidie provincie Grote Oogst	125	125	0	0	0
12. Kosten voor uitvoering Grote Oogst	0	-125	0	0	0
13. Afval	228	0	0	0	0
14. Voorziening afval	-199	0	0	0	0
15. Afvalstoffenheffing	0	62	51	52	52
16. Overig	9	77	83	-44	-45
Totaal wijzigingen	343	97	81	-57	-69

5.1 Duurzaam wonen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil minimaal 3.000 woningen verduurzamen.

Maatschappelijk effect

- Woningen en wijken verduurzamen.

Wat zijn de doelen?

1. Minimaal 3.000 woningen verduurzamen.
2. Integrale benadering van de aanpak bij voorbereiding en uitvoering.
3. Energiebesparing stimuleren en realiseren.
4. Vervangen door aantal zonnepanelen bij particulieren. Doel 2030 (95.000) - 2022 (61.440).

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Het aantal verduurzaamde woningen.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Het aantal zonnepanelen op daken van woongebouwen neemt snel toe. We krijgen nieuwe gegevens in het najaar van 2023.

We hielden twee bijeenkomsten over verduurzamen voor belanghebbenden en een derde is in voorbereiding. Ook stonden we op 3 momenten in iedere wijk. Daarnaast spreken we met aannemers over een aanbod. De bedoeling is dat om na de zomer concreet te maken en inwoners weer te informeren over een aanbod voor isolatie.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Regionale Energie Strategie (RES)	Klimaatdoelstellingen voor 2030 en vervolgens 2050 halen. Focus vanuit RES ligt bij "zon op dak".	2023	2024	2025	2026
Transitieviesie Warmte (TVW)	In 2050 is iedereen van het gas af. Start met verduurzamen van woningen. Deze raadsperiode 3.000 woningen verduurzamen, met name inzet op isoleren van oudere woningen.	2023	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025	2026
Regionale Energie Strategie (RES)	Klimaatdoelstellingen voor 2030 en vervolgens 2050 halen. Focus vanuit RES ligt bij "zon op dak".			
Transitieviesie Warmte (TVW)	In 2050 is iedereen van het gas af. Start met verduurzamen van woningen. Deze raadsperiode 3.000 woningen verduurzamen, met name inzet op isoleren van oudere woningen.			
Transitieviesie Warmte (TVW) - voorbeeldwoningen aardgasvrij ready	We werken toe naar een aardgasvrije gemeente in 2050. Het verduurzamen van woningen roept vragen op bij inwoners. Met het maken van aardgasvrij-ready voorbeeldwoningen in de wijk maken we duurzame maatregelen tastbaar en concreet.			
Witgoedregeling voor bestrijden van energiearmoede	We bieden inwoners uit de doelgroep de mogelijkheid om een oud witgoed apparaat om te ruilen voor een energiezuinige variant.			
Klussendienst voor bestrijden van energiearmoede	Huishoudens die te maken hebben met energiearmoede worden door een klussendienst benaderd en voorzien van kleine energiebesparende maatregelen en praktische tips om de energierekening structureel te verlagen.			

5.2 Duurzame woon- en leefomgeving

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Een duurzame woon- en leefomgeving creëren en een duurzame gemeente zijn.

Maatschappelijk effect

- Duurzame woon- en leefomgeving creëren.
- Duurzame gemeente zijn.

Wat zijn de doelen?

1. Hittestress, wateroverlast en droogte voorkomen.
2. We beheren de gemeentelijke riool- en watervoorziening doelmatig en duurzaam om het (afval)watersysteem toekomstbestendig te maken.
3. Gebruik van fiets en openbaar vervoer stimuleren.
4. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld in duurzaamheid.
5. De gemeentelijke panden zijn duurzaam.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Het duurzaamheidslabel van de gemeentelijke panden.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Oppervlakte van groen is minimaal 44,5%.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 44,5% - bron Klimateffectatlas).

Oppervlakte van bomen is minimaal 20%.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 20% - bron Klimateffectatlas).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

De raad besloot in juni 2023 positief over het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028.

Bij de herinrichting kijken we naar de mogelijkheden om het openbaar groen minimaal gelijk te houden. Het is dus niet vanzelfsprekend dat er parkeerplaatsen bij komen ten koste van groen. Bij het groen dat we opknappen kijken we meer naar het gebruik van een grotere diversiteit in groen dan tot nu toe.

We maakten het plan voor verduurzaming van het eigen vastgoed met daarbij een tijdspanning en financiële onderbouwing. In de laatste kadernota vroegen we hiervoor middelen aan. We gebruiken 2023 om de plannen voor 2024 voor te bereiden. In 2024 pakken we de uitvoering van de plannen uit het verduurzamingsplan dan op.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Gemeentelijk waterplan in relatie tot klimaatadaptatie	Een gemeentelijk Waterplan beschrijft de bijdrage van de gemeentelijke zorgplichten en watertaken.	2023	2024		
Klimaatadaptatie beleid en uitvoering.	Klimaatbestendig inrichten van het stedelijk en landelijk gebied met koppeling aan vergroten biodiversiteit en het vergroten van de hoeveelheid groen in de leefomgeving.	2023	2024	2025	2026
Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	Naast verduurzaming binnen bestaande (vervangings-) budgetten stellen we een plan van aanpak op voor verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.	2023	2024		

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving				
Gemeentelijk waterplan in relatie tot klimaatadaptatie	Een gemeentelijk Waterplan beschrijft de bijdrage van de gemeentelijke zorgplichten en watertaken.		2024		
Klimaatadaptatie beleid en uitvoering.	Klimaatbestendig inrichten van het stedelijk en landelijk gebied met koppeling aan vergroten biodiversiteit en het vergroten van de hoeveelheid groen in de leefomgeving.		2024	2025	2026
Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	Naast verduurzaming binnen bestaande (vervangings-) budgetten stellen we een plan van aanpak op voor verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.		2024		

5.3 Duurzaam produceren

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil voorwaarden scheppen zodat bedrijven hun productieprocessen circulair in kunnen richten.

Als gemeente geven we zelf het goede voorbeeld.

Maatschappelijk effect

- Mogelijk maken dat bedrijven hun productieprocessen circulair kunnen inrichten.
- Verbindingen tussen bedrijfsleven onderling en onderwijs leggen.
- De gemeente werkt duurzaam (beleid, huisvesting, wagenpark, inkoop).

Wat zijn de doelen?

1. De gemeente stimuleert en faciliteert bedrijven en onderwijs in Etten-Leur die innovatieve oplossingen bieden.
2. De gemeente koopt duurzaam in.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

We starten vanaf najaar 2023 met de voorbereidingen om een plan van aanpak voor de circulaire economie op te stellen.

Het onderzoek naar de haalbaarheid van het Circulair Ambachtscentrum ligt op schema.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Circulaire Economie	Aanpak en aanjagen van circulaire economie om de landelijke doelstelling volledig circulaire economie in 2050 en 50% in 2030 te realiseren.	2023	2024	2025	2026
Circulair Ambachtscentrum	We onderzoeken de mogelijkheden om te komen tot een circulair ambachtscentrum.	2023	2024		

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025	2026
Circulaire Economie	Aanpak en aanjagen van circulaire economie om de landelijke doelstelling volledig circulaire economie in 2050 en 50% in 2030 te realiseren.			
Circulair Ambachtscentrum	We onderzoeken de mogelijkheden om te komen tot een circulair ambachtscentrum.	2024		

5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil bedrijventerreinen revitaliseren, herstructureren en vervolgens duurzaam inrichten om zo zuinig mogelijk met de beschikbare ruimte om te gaan.

Maatschappelijk effect

- Vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen met zuinig ruimtegebruik.
- Bedrijven(-terreinen) betrekken bij energieopwekking.

Wat zijn de doelen?

1. De structuur van bedrijventerreinen voldoet aan de behoefte van daar gevestigde ondernemers.
2. De inrichting van bedrijventerreinen voldoet aan de duurzaamheidseisen.
3. De beschikbare ruimte wordt zuinig gebruikt.
4. Het bedrijventerrein draagt bij aan de verduurzaming van Etten-Leur.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Hieronder melden we wat goed gaat en wanneer nodig wat niet volgens planning verloopt.

Wat gaat goed?

Het project Grote Oogst is gestart. Zie daarvoor ook ons antwoord bij 4.2.

Revitalisering zal vanaf 2024 ook een rol spelen binnen Vosdonk. Najaar 2023 is er een 'quicksan energie'. De energiehuishouding van de grootste bedrijven op Vosdonk brengen we dan in beeld. Ook is er een onderzoek naar de mogelijkheden om een eigen energienetwerk aan te leggen.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2023:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Grote Oogst	Samen met bedrijven, provincie, VNO-NCW op industrieterrein Vosdonk mogelijkheden zoeken voor duurzame energie/ elektriciteit en verdere verduurzaming op andere milieuthema's (zie ook 4.2).	2023	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

Naam project	Omschrijving	2024	2025	2026
Grote Oogst	Samen met bedrijven, provincie, VNO-NCW op industrieterrein Vosdonk mogelijkheden zoeken voor duurzame energie/elektriciteit en verdere verduurzaming op andere milieuthema's (zie ook 4.2).			

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Klusdienst energiearmoede	We zetten samen met Altena, Moerdijk, Roosendaal, Rucphen en Woensdrecht een klusdienst voor energiearmoede op. In het programmablad leest u de toelichting.
2. Klusdienst energiearmoede	We gebruiken de specifieke uitkering vanuit het Rijk voor energiearmoede voor deze klusdienst.
3. Bijdrage OMWB	We verwerken de in juni 2023 vastgestelde begroting 2024 van de Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB)
4. Medewerkers duurzaamheid	Medewerkers milieu en duurzaamheid zetten we in voor het programma Capaciteit van Decentrale Overheden voor de uitvoering van Klimaat- en Energiebeleid. We ontvangen hiervoor van het Rijk een specifieke uitkering.
5. Uitkering Rijk klimaatbeleid	De uitkering vanuit het Rijk voor klimaat- en energiebeleid gebruiken we voor de loonkosten van de medewerkers milieu en duurzaamheid.
6. Schone luchtakkoord	Later dit jaar wordt duidelijk hoe het schone luchtakkoord wordt uitgevoerd. We schuiven de werkzaamheden door naar 2024.
7. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	Later dit jaar wordt duidelijk hoe het schone luchtakkoord wordt uitgevoerd. We schuiven de werkzaamheden door naar 2024.
8. Budget duurzaamheid	Door een nieuwe regeling van het Rijk ontvangen we extra geld voor duurzaamheid. Hierdoor is het overgehevelde budget van 2022 niet meer nodig.
9. Subsidie energieadviezen	De raad stelde budget beschikbaar voor het verstrekken van subsidie voor energieadviezen en oplossingen. Er zijn energieadviezen aangevraagd die alleen in de winter kunnen worden uitgevoerd. We verwachten de kosten in 2024.
10. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	De raad stelde budget beschikbaar voor het verstrekken van subsidie voor energieadviezen en oplossingen. Er zijn energieadviezen aangevraagd die alleen in de winter kunnen worden uitgevoerd. We verwachten de kosten in 2024.
11. Subsidie provincie Grote Oogst	Provincie verstrekke subsidie voor het verduurzamen van industrieterrein Vosdonk. Dit is het project Grote Oogst. Deze subsidie moet eind 2026 zijn besteed.
12. Kosten voor uitvoering Grote Oogst	Diverse kosten voor de uitvoering van het project Grote Oogst (kosten voor 2023 zijn al opgenomen).
13. Afval	Door optimalisatie van routes, het niet meer verlengen van de zomerinzameling en het optimaal inzetten van onze eigen voertuigen realiseren we kostenbesparingen. Ook het niet meer huis-aan-huis inzamelingen van Plastic, blik en drankkartons levert een besparing op.
14. Voorziening afval	De financiële verschillen bij afval verrekenen we in 2023 met de voorziening.
15. Afvalstoffenheffing	De financiële verschillen bij afval verrekenen we vanaf 2024 met de afvalstoffenheffing.
16. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

5. Duurzaam denken en doen (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2022	Raming 2023	Raming 2024	Meerjarenraming		
				2025	2026	2027
Lasten	-9.736	-11.207	-12.890	-12.171	-11.685	-11.820
Baten	7.613	7.382	8.493	8.084	8.091	8.175
Totaal saldo van baten en lasten programma	-2.123	-3.825	-4.397	-4.087	-3.594	-3.645
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-4.390	-350	-	-	-	-
Onttrekking reserves	2.304	-	350	-	-	-
Resultaat programma	-4.209	-4.175	-4.047	-4.087	-3.594	-3.645
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-65	-	-	-	-	-
Incidentele baten	369	-	350	-	-	-
Resultaat structureel programma	-4.513	-4.175	-4.397	-4.087	-3.594	-3.645

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

Gemeenschappelijke Regeling Nazorg Gesloten Stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen;

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB);

Gemeenschappelijke Regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD);

Gemeenschappelijke Regeling Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV);

N.V. Brabant Water.

Paragrafen

Vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten moeten we een aantal verplichte paragrafen bij de begroting en het jaarverslag opnemen, dit zijn:

Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid.

Naast deze verplichte onderdelen nemen we ook een paragraaf Investerings- en Subsidies op.

Lokale heffingen

Lokale heffingen

Lokale heffingen zijn inkomsten die de gemeente ontvangt van inwoners en bedrijven. We maken onderscheid tussen belastingen en rechten.

Belastingen

Belastingen zijn geldbedragen die inwoners en bedrijven betalen, zonder dat de gemeente daarvoor een directe tegenprestatie levert. Onroerendezaakbelasting is een voorbeeld.

Rechten

Rechten betalen inwoners en bedrijven om kosten die de gemeente maakt te dekken. Dit zijn bijvoorbeeld rioolheffing en leges.

Beleid en ontwikkelingen

Lokale heffingen

De tarieven van de lokale heffingen passen we jaarlijks op basis van de kadernota aan. Volgens de kadernota 2024-2027 gaan we voor de onroerendezaakbelasting uit van een opbrengststijging van 8,0%. Voor de reinigingsheffingen en rioolheffingen is het uitgangspunt 100% kostendekkendheid. Voor de tariefstijging van de belastingen gaan we uit van cijfers die het Centraal Planbureau (CPB) publiceert in de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. Voor deze begroting is dat 3,9%.

Leges

De gemeente brengt voor een aantal diensten de kosten in rekening bij de aanvrager. Deze kosten noemen we leges. We zorgen er voor dat de tarieven voor de leges niet hoger dan kostendekkend zijn. Kostendekkend betekent dat de verwachte opbrengsten niet hoger zijn dan de verwachte kosten.

Bij de stijging van de leges zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten. Dit omdat het grootste deel van de legeskosten bestaat uit loonkosten. We baseren ons op de cijfers die het CPB publiceert over de 'prijs overheidconsumptie, beloning werknemers'. Hierdoor bedraagt de indexering van de totale loonkosten voor 2024 4,7%.

Kwijtschelding

Onder bepaalde voorwaarden verlenen we kwijtschelding voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Deze kwijtschelding geldt alleen voor inwoners met een inkomen van minder dan 100% van de bijstandsnorm.

Overzicht hoofdlijnen van de diverse belastingen en heffingen

Belasting	Hoofdlijnen
Onroerendezaakbelasting	Eigenaren van woningen en eigenaren en gebruikers van bedrijfspanden en andere onroerende zaken moeten onroerendezaakbelasting betalen. De hoogte van het bedrag hangt af van de waarde van de onroerende zaak.
Hondenbelasting	Wie één of meer honden heeft, betaalt hondenbelasting. Voor de eerste hond geldt een lager bedrag dan voor de andere honden.
Precariobelasting	Precariobelasting is een vergoeding voor het hebben van voorwerpen op, onder of boven openbare gemeenteground. Voorbeelden zijn reclamevoorwerpen aan de gevel, uitgestalde goederen of een terras.
Toeristenbelasting	Toeristenbelasting is een belasting voor aanbieders van overnachtingsmogelijkheden zoals hotels, campings, pensions en bed&breakfasts.
Parkeerbelasting	Parkeerbelasting wordt betaald voor het parkeren van een voertuig op daartoe aangewezen plaatsen.
Rechten	Hoofdlijnen
Reinigingsheffingen	Reinigingsheffingen bestaan uit afvalstoffenheffing en reinigingsrechten. Afvalstoffenheffing is een vergoeding voor de inzameling en verwerking van huishoudelijke afvalstoffen. Bedrijven en winkels kunnen de gemeente vragen het afval op te halen. Het reinigingsrecht is een vergoeding daarvoor.
Rioolheffingen	De gemeente zorgt voor de inzameling, het transport en de zuivering van afvalwater, hemelwater en grondwater. De gemeente zorgt ook voor het beperken van nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor gebouwen. De gebruiker van een woning, bedrijfspand of gebouw met een (in)directe aansluiting op de gemeentelijke riolering betaalt een vast tarief rioolheffing. Gebruikers die meer dan 500 m ³ per jaar afvoeren, betalen boven de 500 m ³ een bedrag per m ³ .
Lijkbezorgingsrechten	De gemeente heeft dit recht voor diensten op de begraafplaats.
Leges	De gemeente brengt voor tal van diensten kosten in rekening bij de aanvrager. Deze kosten worden leges genoemd. Vaak gaat het om administratieve diensten zoals het aanvragen van een paspoort, rijbewijs of een bouwvergunning.
Marktgelden	Voor het innemen van een standplaats brengen we marktgeld in rekening. Een standplaats kan op een marktterrein of op een andere openbare plaats zijn.

Tarieven 2024

Hieronder staan de voorgestelde tarieven 2023 voor rioolheffing, afvalstoffenheffing, het reinigingsrecht en de hondenbelasting.

De tarieven stelt de gemeenteraad in december vast. De onroerendezaakbelasting nemen we niet mee, omdat de (individuele) waardeontwikkelingen de hoogte van de belasting beïnvloeden. Ook andere lokale heffingen nemen we niet mee, omdat deze minder vaak voorkomen.

Lokale heffing inwoners	2023	2024
Rioolheffing		
Vast bedrag	191,88	135,00
Per m ³ > 500 m ³	0,31	0,31
Afvalstoffenheffing		
Vast bedrag	216,12	251,40
Aanbieding container restafval	7,50	7,50
Hondenbelasting		
Eerste hond	49,56	51,48
Andere honden	62,88	65,40
Toeristenbelasting		
per persoon per nacht:		
voor hotels, bed & breakfasts, Airbnb's	1,50	1,55
voor kampeerplaatsen, camperplaatsen en tijdelijke ligplaatsen in de jacht- en passantenhaven	1,00	1,05

Lokale heffing bedrijven	2023	2024
Reinigingsrecht		
Vast bedrag	155,81	209,88
Aanbieding container restafval	7,50	7,50

Verwachte inkomsten

De begrote opbrengst per belastingsoort van de lokale heffingen is in 2024 **€ 23.151.000**.

Belastingsoort (Bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Onroerendezaakbelasting	9.008	9.295	9.760
Reinigingsheffingen	5.616	5.091	5.773
Rioolheffingen	4.209	3.939	2.746
Overige leges	979	780	994
Leges omgevingsvergunningen	1.065	745	876
Parkeergelden	2.213	2.534	2.559
Hondenbelasting	239	194	199
Lijkbezorgingsrechten	116	89	91
Toeristenbelasting	0	57	82
Precariobelasting	0	48	49
Marktgeden	32	19	21
Totaal	23.477	22.791	23.151

Kwijtscheldingsbeleid

Onder bepaalde voorwaarden verlenen we kwijtschelding voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Deze kwijtschelding geldt alleen voor inwoners met een inkomen van minder dan 100% van de bijstandsnorm.

De begrote bedragen aan kwijtschelding zijn:

(bedragen x € 1.000)	2023	2024
Kwijtschelding	-413	-449

Kostendekkendheid tarieven

We nemen een overzicht op van de diverse heffingen op hoofdlijnen. We laten zien hoe we er voor zorgen dat de tarieven niet hoger dan kostendekkend zijn. Kostendekkend betekent dat de verwachte opbrengsten niet hoger zijn dan de verwachte kosten.

Overhead

Bij de kosten houden we rekening met een opslag van 72% voor overhead op de loonkosten en de kosten van inhuur derden.

Meer informatie en uitleg over overhead staat hier.

Compensabele BTW

Voor overheidstaken declareren gemeenten de BTW die ze betalen bij het BTW-compensatiefonds. Bijvoorbeeld voor afvalinzameling of rioolwerkzaamheden. Hierdoor is de BTW per saldo geen kostenpost voor de gemeente. De gemeenten voeden het BTW-compensatiefonds zelf. Hiervoor zijn gemeenten gekort op de uitkering vanuit het Gemeentefonds.

Door deze korting op het Gemeentefonds mogen we het BTW-bedrag in de berekening van het tarief meenemen.

Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht)

Voor de reinigingsheffingen geldt als uitgangspunt dat deze 100% kostendekkend is.

Kostendekkendheid	(bedragen x € 1.000)
Kosten reiniging	6.010
Inkomsten reiniging (exclusief afvalstoffenheffing)	982
Netto kosten	5.028
Overhead	699
BTW	746
Onttrekking voorziening	-700
Totale kosten	5.773
Opbrengst heffingen	5.773
Dekkingspercentage	100%

Rioolheffing

Het Gemeentelijk Waterplan is de basis voor de rioolheffing.
Het uitgangspunt is dat deze 100% kostendekkend is.

Kostendekkendheid (Bedragen x € 1.000)	
Kosten riool	2.256
Overhead	253
BTW	289
Onttrekking voorziening	0
Totale kosten	2.798
Opbrengst heffingen	2.798
Dekkingspercentage	100%

Marktgeld

We verhogen de tarieven met 3,9%.

Omdat de weekmarkt een maatschappelijke en sociale functie heeft streven we hierbij niet naar 100% kostendekkendheid.

Kostendekkendheid (bedragen x € 1.000)	
Kosten	54
Overhead	26
Totale kosten	81
Opbrengst	16
Dekkingspercentage	20%

Lijkbezorgingsrechten

Kostendekkendheid (bedragen x € 1.000)	
Beheer begraafplaats	133
Overhead	24
Totale kosten	157
Opbrengst	91
Dekkingspercentage	58%

Leges

De gemeente brengt voor een aantal diensten kosten in rekening bij de aanvrager. Deze kosten noemen we leges.

Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. De invoering van deze wet heeft grote gevolgen voor de manier waarop we leges in rekening brengen.

De tarieventabel om inzicht te geven in de mate waarin de leges kostendekkendheid zijn is op dit moment nog niet beschikbaar.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen alle bekende risico's waarvoor we geen maatregelen nemen en de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft (of kan hebben) om onvoorziene kosten op te vangen.

Deze paragraaf geeft inzicht in de mate waarin de gemeente Etten-Leur risico's met financiële gevolgen op kan vangen, zonder dat we hiervoor direct het beleid moeten aanpassen. Door de financiële risico's te beheersen en de weerstandscapaciteit hierop af te stemmen, voorkomen we dat elk risico dat zich voordoet direct dwingt tot bezuinigen of lastenverzwaring.

Ontwikkelingen

We informeerden de gemeenteraad over de doorontwikkeling van het proces risicomanagement. Deze doorontwikkeling is erop gericht om de raad een beter inzicht te geven in de belangrijkste risico's die van invloed kunnen zijn op het realiseren van de doelstellingen uit het raadsprogramma. Het afgelopen jaar gaven we deze doorontwikkeling verder vorm. We stelden een nieuw proces op van risico-inventarisatie en informatievoorziening.

De belangrijkste wijzigingen zijn:

1. De doelstellingen uit het raadsprogramma staan centraal en vormen het uitgangspunt voor de risico-inventarisatie;
2. Risico's worden niet langer financieel vertaald, zodat ook andersoortige risico's in beeld komen (bijvoorbeeld op het gebied van politiek, imago, veiligheid of duurzaamheid);
3. De benodigde weerstandscapaciteit (het bedrag wat minimaal in de algemene reserve moet zitten om tegenvallers op te kunnen vangen) baseren we op het gemiddelde van:
 - a. 6,5% van de totale lasten
 - b. € 175 per inwoner
4. We presenteren geen weerstandsratio, omdat niet alle risico's financieel vertaald kunnen worden.

Risico's

Krapte op de arbeidsmarkt bij onze eigen organisatie, leveranciers, aanbieders of partners kan problemen geven op het gebied van planning, uitvoering of zorgplicht.

Een toenemende krapte op de arbeidsmarkt en een groter verloop van medewerkers zorgt ervoor dat de doelen uit het raadsprogramma en andere wettelijke verplichtingen lastiger, later of niet meer gerealiseerd kunnen worden. Deze krapte geldt niet alleen voor onze eigen organisatie maar ook voor leveranciers, aannemers, zorg- en welzijnsinstellingen en andere aanbieders van bijvoorbeeld zorg. Dat kan negatieve invloed hebben op (de planning van) bouwprojecten, infrastructurele werken maar ook op onze zorgplicht in de Wmo of Jeugdzorg of het leveren van andere diensten. Door middel van goed werkgeverschap en het zijn van een aantrekkelijke werkgever binden en boeien we (potentiële) medewerkers om zo de personele bezetting zo optimaal mogelijk te houden.

Dit risico is op alle programma's uit het raadsprogramma van toepassing.

Weerstand bij inwoners, ondernemers of andere partners kan leiden tot vertraging of afstel van projecten, vergunningen of noodzakelijke veranderingen in beleid.

Beleidskeuzes of veranderingen in de leefomgeving kunnen leiden tot weerstand bij inwoners, ondernemers of andere maatschappelijke partners. Weerstand kan ook ontstaan door ontwikkelingen bij de overheid op landelijk of provinciaal niveau. Dit kan leiden tot vertraging of zelfs afstel van projecten, vergunningen of noodzakelijke veranderingen in beleid. Door inwoners, ondernemers of andere maatschappelijke partners te informeren en daar waar mogelijk te laten participeren willen we deze weerstand voorkomen, beperken of wegnemen.

Dit risico is op alle programma's uit het raadsprogramma van toepassing.

Zonder voldoende aanbod van accommodaties (en/of activiteiten) komen inwoners in een mogelijk kwetsbare positie terecht. Het kan leiden tot eenzaamheid, sociaal isolement en een ongezonde levensstijl.

Dit risico heeft betrekking op programma 2.

De open-einde-regelingen in het sociaal domein (Jeugd, Wmo, Participatiewet) vormen een risico voor onze financiële positie.

Als gemeente hebben we de plicht zorg te leveren aan iedereen die dat nodig heeft. De kans bestaat dat de zorg meer geld kost dan dat we aan de voorkant hadden voorzien. Dit kan leiden tot financiële tekorten. Om deze tekorten te dekken, moet bezuinigd worden wat ten koste kan gaan van het realiseren van andere doelstellingen uit het raadsprogramma. Door te investeren in

het voorliggend veld en in te zetten op vroegsignalering willen we voorkomen dat inwoners in een later stadium in dure zorgtrajecten belanden en zo de kosten beheersbaar te houden.

Dit risico ontstaat vanuit programma 2 maar de effecten hiervan kunnen van invloed zijn op alle programma's uit het raadsprogramma.

De hoeveelheid en vertrouwelijkheid van de aanwezige gegevens en informatie maken ons interessant voor cybercriminelen. Informatiebeveiliging vraagt veel van de organisatie en onze systemen zijn ondanks alle inspanningen ook kwetsbaar.

Hacking, phishing of ongeautoriseerd gebruik van onze systemen kan leiden tot imagoschade, het lekken van data, kosten om gegevens terug te krijgen en/of boetes. Ook de dienstverlening kan (deels) stil komen te liggen. De pogingen die ons systeem bedreigen nemen toe maar ook onze maatregelen op het gebied van privacy en informatiebeveiliging worden beter en scherper. Hiervoor investeren we zowel in de technische kant van een goede beveiliging als ook in de bewustwording van onze medewerkers hoe hiermee om te gaan.

Dit risico ontstaat vanuit programma 1 maar de effecten hiervan kunnen van invloed zijn op alle programma's uit het raadsprogramma.

(Wijzigende) regelgeving voor stikstof is een risico voor de realisatie van onze (fysieke) projecten.

(Wijzigende) regelgeving voor stikstof kan ervoor zorgen dat een groot aantal van de bestuurlijke doelen lastiger, later of niet meer gerealiseerd worden. Dan gaat het met name om fysieke projecten op het gebied van woningbouw, infrastructuur, onderhoud wegen.

Dit risico is van toepassing voor programma 3.

Inflatie zorgt voor financiële onzekerheid bij onze inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en de gemeente zelf.

Door prijsstijgingen ontstaan steeds meer financiële problemen. Dit kan er enerzijds toe leiden dat er een groter beroep gedaan wordt op (financiële) ondersteuning door de gemeente. Anderzijds nemen de kosten voor de gemeente zelf ook toe. Hierdoor kan de financiële positie onder druk komen te staan en kunnen de doelen uit het raadsprogramma en andere wettelijke verplichtingen lastiger, later of niet meer gerealiseerd worden.

Dit risico is op alle programma's uit het raadsprogramma van toepassing.

Zonder medewerking van inwoners en ondernemers is het behalen van klimaatdoelstellingen onzeker.

De gemeente is gebonden aan de landelijke en Europese klimaatdoelstellingen. Daarnaast zijn er ook lokale en regionale doelstellingen om te komen tot vermindering van verbruik van fossiele brandstoffen, het reduceren van hittestress, waterproblematiek en biodiversiteit. Een groot deel van de maatregelen die genomen moeten worden, is afhankelijk van de medewerking van inwoners en ondernemers. De gemeente neemt hierin een ondersteunende, faciliterende en stimulerende rol in en kan op diverse vlakken investeren of subsidiëren. Echter, het draagvlak en de wil om initiatief te nemen bij inwoners of ondernemers is bepalend voor het succes.

Dit risico is van toepassing voor programma 5.

Toenemende congestie op het elektriciteitsnet beperkt mogelijkheden voor ondernemers, nieuwe woonwijken en daarmee onze doelstellingen en ambities.

Congestie op het elektriciteitsnet betekent dat meer vraag naar of aanbod van elektriciteit is dan beschikbare capaciteit om deze te transporteren. Deze opstopping speelt ook in onze regio. Terwijl de initiatieven om te werken met groene energie groeien, is er beperkte capaciteit voor aansluitingen op het net. Dit heeft negatieve invloed op de groei van bedrijven, het aantrekken van nieuwe bedrijven en het bouwen aan nieuwe wijken.

Dit risico is van toepassing voor programma 3 en 4.

De algemene uitkering loopt vanaf 2026 sterk terug en daardoor wordt onze financiële positie erg onzeker.

Vanaf 2026 loopt de algemene uitkering sterk terug. Wat de precieze effecten hiervan zijn voor Etten-Leur is nog niet zeker maar mogelijk gaat het om een negatief effect van enkele miljoenen. Dit zou mogelijk betekenen dat besparingen gerealiseerd moeten worden om de begroting sluitend te krijgen. Deze besparingen hebben mogelijk effect op het realiseren van doelstellingen op de middellange termijn, zoals op het gebied van duurzaamheid, verkeer en de ontwikkeling van het centrum.

Dit risico is op alle programma's uit het raadsprogramma van toepassing.

Weerstandvermogen

De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft (of kan hebben) om onvoorziene kosten op te vangen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

In de tabel leest u de weerstandscapaciteit die de gemeente beschikbaar heeft:

weerstandcapaciteit - beschikbaar	
Prognose saldo rekening 2023	p.m.
Algemene reserve (*)	19.470.000
Reserve exploitatierisico's (*)	10.010.000
Onbenutte belastingcapaciteit	5.900.000
Post onvoorzien	250.000
Stille reserves	p.m.
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	35.630.000

(*) uitgangspunt voor de bepaling van dit bedrag is de stand van de reserve bij het opstellen van de begroting 2024 exclusief eventuele claims die al op deze reserve rusten.

Benodigde weerstandscapaciteit

Het bedrag dat minimaal in de algemene reserve beschikbaar moet zijn om tegenvallers op te kunnen vangen, is het gemiddelde van het percentage van de totale lasten en een bedrag per inwoner.

weerstandcapaciteit - benodigd			
Percentage van de totale lasten	6,50%	€ 158.812.000	10.323.000
Bedrag per inwoner	€ 175	44.585	7.802.000
Gemiddeld benodigde weerstandscapaciteit			9.062.500

Conclusie:

De weerstandcapaciteit die we beschikbaar is, is voldoende om onverwachte tegenvallers op te vangen.

Stille reserves

De totale omvang van het gemeentelijk vastgoed vertegenwoordigt een bepaalde waarde. Een deel van het vastgoed stoten we de komende jaren af. Als de marktwaarde hoger is dan de boekwaarde van dit vastgoed is er sprake van een stille reserve.

Omvang, verkoopbaarheid, de gebruiksmogelijkheden en de (on)mogelijkheid om het vastgoed of de locaties te herontwikkelen bepalen de marktwaarde. Deze factoren blijven onzeker en zijn lastig te beïnvloeden. De stille reserves brengen we jaarlijks in beeld bij de kadernota.

Project Nobelaer

Tweede bestuursrapportage 2023

Realiseren van maatschappelijke effecten

Door de raadsbesluiten van 11 februari 2014, 22 februari 2016, 8 november 2016 en 30 oktober 2018 om nieuwbouw voor De Nobelaer te realiseren op het Banakker-terrein worden de effecten gerealiseerd met betrekking tot:

- de ontplooiing en ontwikkeling van kinderen en jongeren in hun diverse leefmilieus op school, in het gezin en in hun vrije tijd;
- alle inwoners komen op een laagdrempelige manier in aanraking met vormen van kunst en cultuur onder andere ter bevordering van de sociale verbondenheid;
- er is sprake van een betaalbaar cultuuraanbod met behoud van de bestaande functies van Nieuwe Nobelaer.

Politiek-bestuurlijk en draagvlak

Draagvlak voor nieuwbouw De Nobelaer is groot. Alle genoemde raadsbesluiten zijn bijna unaniem genomen. De overleggroep met de omgeving spreekt zich steeds positief uit over de planvorming en de wijze waarop wij hen betrekken bij de planvorming.

Algemene en externe omgeving

Met de inwoners communiceren we over de uitvoering en inrichting van het openbaar gebied rondom de nieuwbouw. We doen dat via de overleggroep omgeving, via social media, nieuwsbrieven en de website. Op 13 april hadden we een laatste bijeenkomst met de overleggroep omgeving, waarin we hen rondleidden door het nieuwe Cultuurhuis.

We legden het openbaar gebied gefaseerd aan. Begin mei rondden we de aanleg af door het in eigen beheer plaatsen van de laatste beplanting.

Veiligheid

Niet van toepassing.

Financiën

De raad besloot op 22 februari 2016 om het taakstellend krediet voor de realisatie van de nieuwbouw opnieuw vast te stellen. De aanbesteding voor de bouw startte in oktober 2017.

Uiteindelijk ontvingen we in de Europese niet-openbare aanbesteding één inschrijving. Naar onze mening was dit geen inschrijving waarop gunning van de opdracht kon plaatsvinden. Duidelijk was dat het budget uit februari 2016 voor het hele project (Banakker, Nieuwe Nobelaer en inrichting openbaar gebied) ontoereikend was in de huidige marktsituatie.

We stelden in oktober 2018 de raad daarom voor extra budget voor het project beschikbaar te stellen en een nieuwe aanbesteding te starten. Op 30 oktober 2018 besloot de raad het gevraagde extra budget beschikbaar te stellen. Hoewel nog niet alle herstelpunten zijn verholpen en de eindafrekening nog moet worden opgemaakt, verwachten we het project binnen het nieuwe projectbudget van 2018 te realiseren.

Planning

Na het succesvol afronden van de tweede aanbesteding gaven we op 17 april 2020 Bouwbedrijf Vrolijk BV opdracht voor de bouw van het nieuwe Cultuurhuis De Nobelaer. De bouw startte op 18 juni 2020 met het boren van de eerste paal. Het bereiken van het hoogste punt is op 16 maart 2021 gevierd. Op 24 december 2021 leverde de aannemer het gebouw aan ons op.

Kwaliteit uitvoering

De raad volgt de kaders van het proces van de nieuwbouw via hun klankbordgroep. Ook informeren we de raad schriftelijk wanneer daarvoor aanleiding is.

Capaciteit organisatie en samenwerking partners

Het project vergt een forse inspanning van de organisatie. We hebben daarvoor een projectorganisatie opgezet. We betrekken de Stichting Nieuwe Nobelaer daarbij intensief. De stichting participeert mee in alle fasen van het project.

Risico's

Met het verstrekken van de opdracht en de daadwerkelijke start van de bouw waren de risico's van de aanbesteding voor de bouw verdwenen.

Tweede bestuursrapportage 2023

Tijdens de oplevering en ook de eerste maanden na de oplevering constateerden we een aantal herstelpunten. Een aantal van deze punten is in de eerste maanden na de oplevering al verholpen, de andere volgden later. Een aantal werkzaamheden kon pas in de zomer worden opgepakt. De meeste herstelpunten zijn tijdens de zomerperiode 2022 opgelost.

De problemen met de tribune lijken in de zomerperiode 2023 te zijn opgelost. De tribune rijdt nu recht in en uit. De leverancier voert nog enkele aanpassingen door om de betrouwbaarheid te vergroten. De komende maanden testen we de tribune dagelijks op correct in- en uitrijden. Ook komt de leverancier maandelijks de tribune inspecteren. Op deze wijze willen we zeker stellen dat de tribune correct blijft functioneren en De Nobelaer de tribune normaal kan gebruiken.

Financiële kengetallen

Kengetallen en de financiële positie van de gemeente

Het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies bepaalt dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing vijf kengetallen worden opgenomen.

Met behulp van de kengetallen geven we inzicht in de financiële weerbaarheid en wendbaarheid van de gemeente. De kengetallen geven alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld van de financiële positie van de gemeente.

In de tabel staan de kengetallen voor de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027. Door ook de kengetallen uit de rekening 2021 en 2022 en de begroting 2023 op te nemen, krijgen we een beeld van het verloop van de kengetallen.

	Categorie	Rekening 2021	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1. Netto schuldquote zonder *	A	46%	49%	60%	80%	71%	73%	58%
1. Netto schuldquote met *	A	45%	48%	59%	80%	70%	73%	58%
2. Solvabiliteitsratio	B	26%	29%	25%	22%	25%	25%	38%
3. Grondexploitatie	A	1%	14%	11%	10%	3%	1%	-1%
4. Structurele exploitatieruimte	A	13%	12%	3%	1%	0%	-4%	-3%
5. Belastingcapaciteit	A	101%	90%	85%	80%	78%	76%	74%

* correctie doorgeleende gelden

Als we de kengetallen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding beoordelen zien we voor 2024 geen grote verandering in onze financiële positie. Het is belangrijk om aan te geven dat we (vanwege de grote onzekerheden) geen rekening houden met de rekeningresultaten in de jaren 2023-2027. Een rekeningresultaat, zowel positief als negatief, beïnvloedt de kengetallen.

De begroting 2024 is structureel in evenwicht, maar er zijn ook risico's en onzekerheden die hier invloed op hebben. In de periode na 2024 (met name in 2026) zijn er tekorten.

De solvabiliteit steeg de afgelopen jaren door de positieve rekeningresultaten van 2021 en 2022. Vanaf 2025 voegen we jaarlijks een bedrag toe aan de algemene reserve. Wanneer deze reservering (deels) ingezet wordt voor de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma of het opvangen van financiële tegenvallers stijgt de solvabiliteit minder.

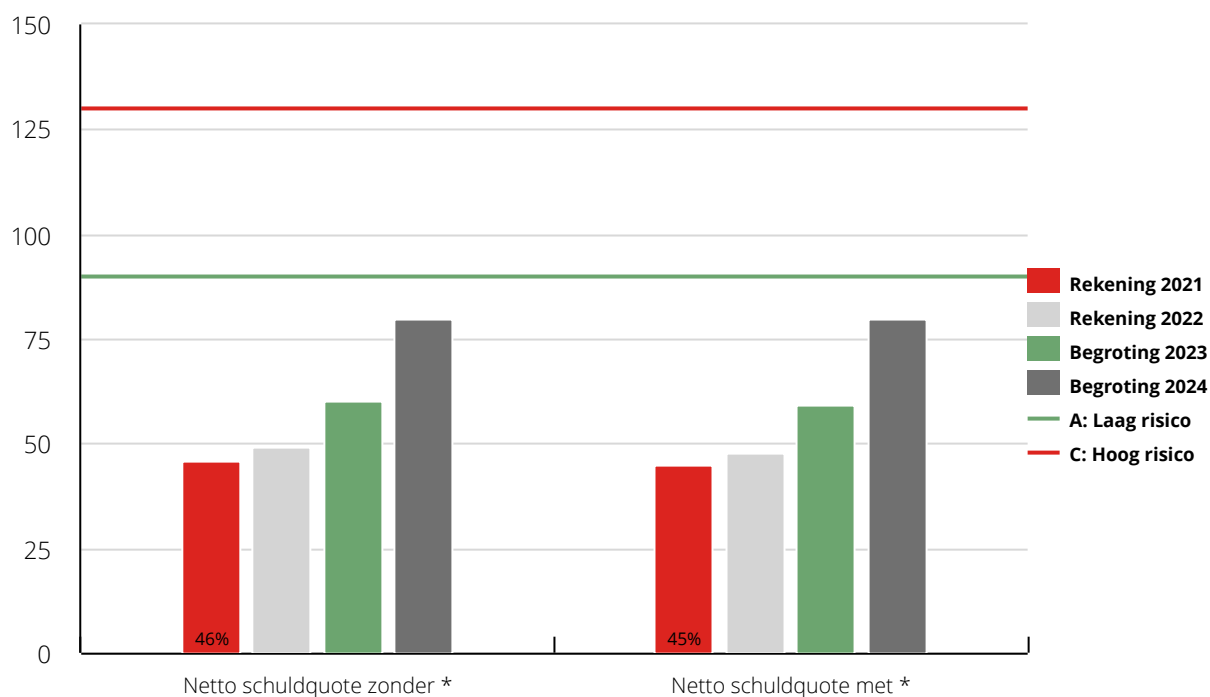
De schuldpositie neemt naar verwachting de komende jaren toe. Vooral door de realisering van de nieuwe woonwijk Haansberg. De belastingcapaciteit daalt in 2024 door de verlaging van de rioolrechten.

Om te beoordelen of de waarden van de kengetallen risicovol zijn of niet worden (op basis van de begroting 2024) signaleringswaarden gebruikt. Categorie A is het minst risicovol en categorie C is het meest risicovol. Meer uitleg over deze signaleringswaarden leest u hier.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Hoe lager het percentage, hoe beter.

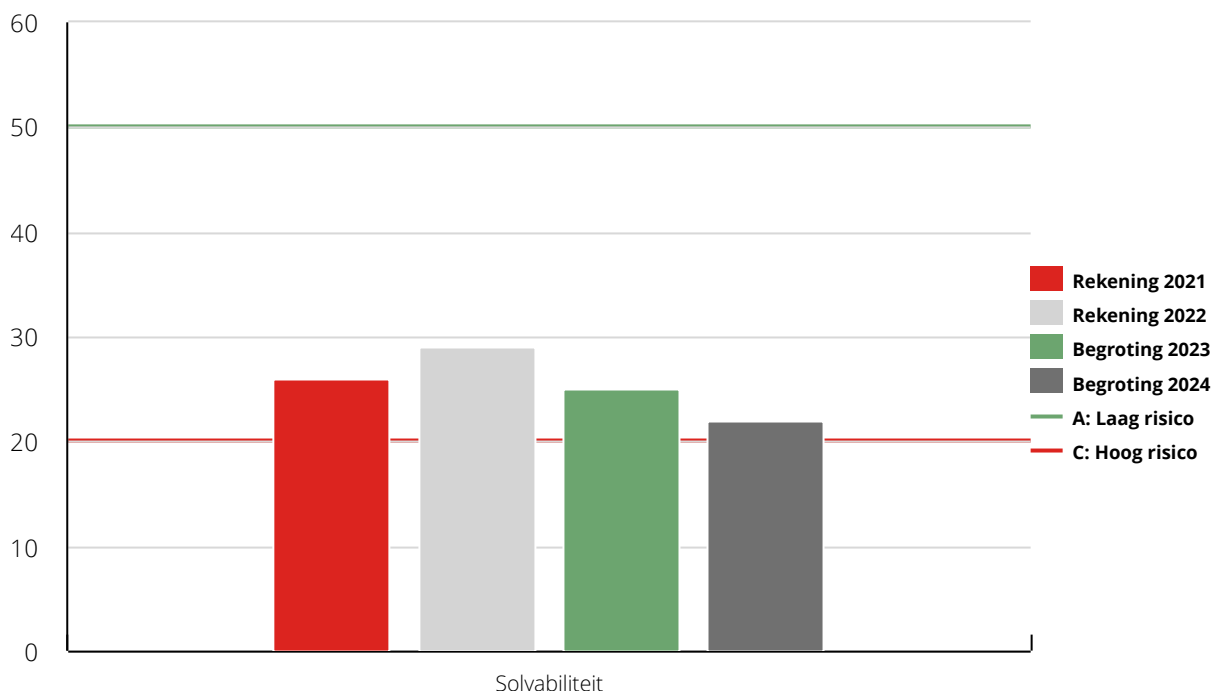
* correctie doorgeleende gelden

De gemeente lost af op de door haar afgesloten geldleningen maar sluit ook nieuwe leningen af om investeringen mogelijk te maken. We verwachten dat de schuldquote de komende jaren stijgt door de realisatie van nieuwe woonwijk Haansberg. We vallen hiermee nog in de laagste risicoklasse maar door de sterke stijging van de rente neemt dit risico wel toe.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen.

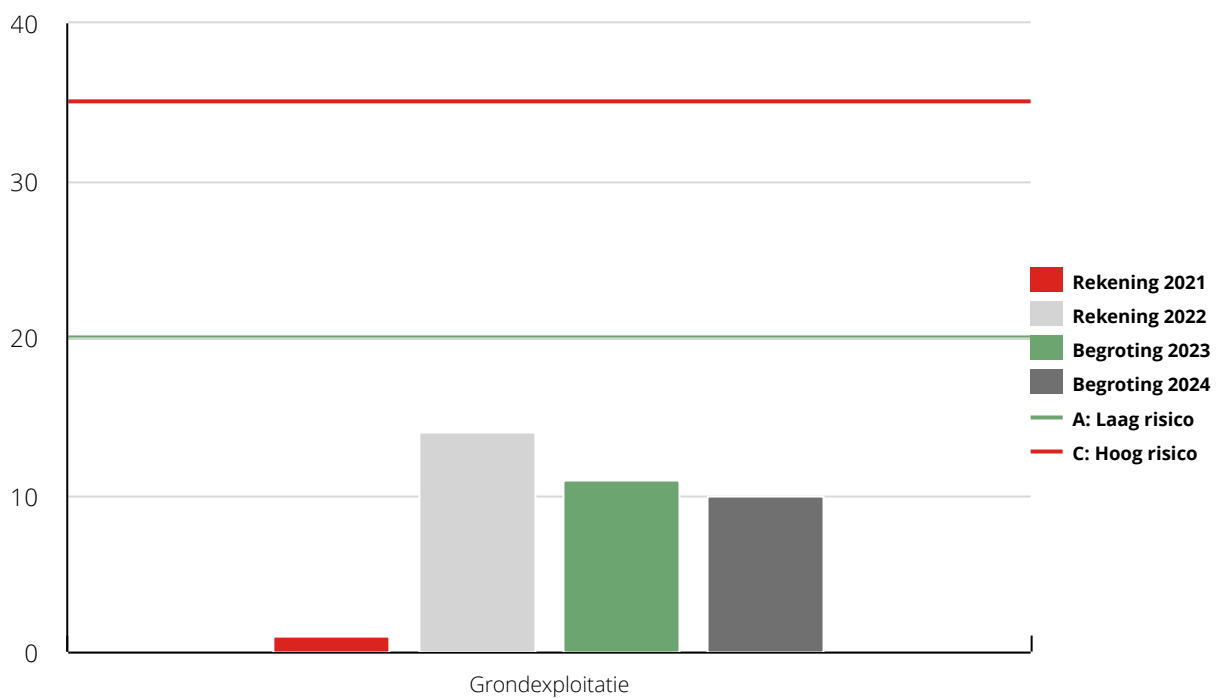
Hoe hoger de solvabiliteit, hoe groter de weerbaarheid.

Door de toename van de reserves is de solvabiliteit in 2021 en 2022 gestegen en boven de 20% uitgekomen. Door de toevoegingen aan de algemene reserve vanaf 2025 stijgt de solvabiliteit verder. Wanneer deze reservering (deels) ingezet wordt voor de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma of het opvangen van financiële tegenvallers, is de stijging minder. We houden bij de berekening van de solvabiliteit houden we geen rekening met verwachte rekeningresultaten.

Grondexploitatie

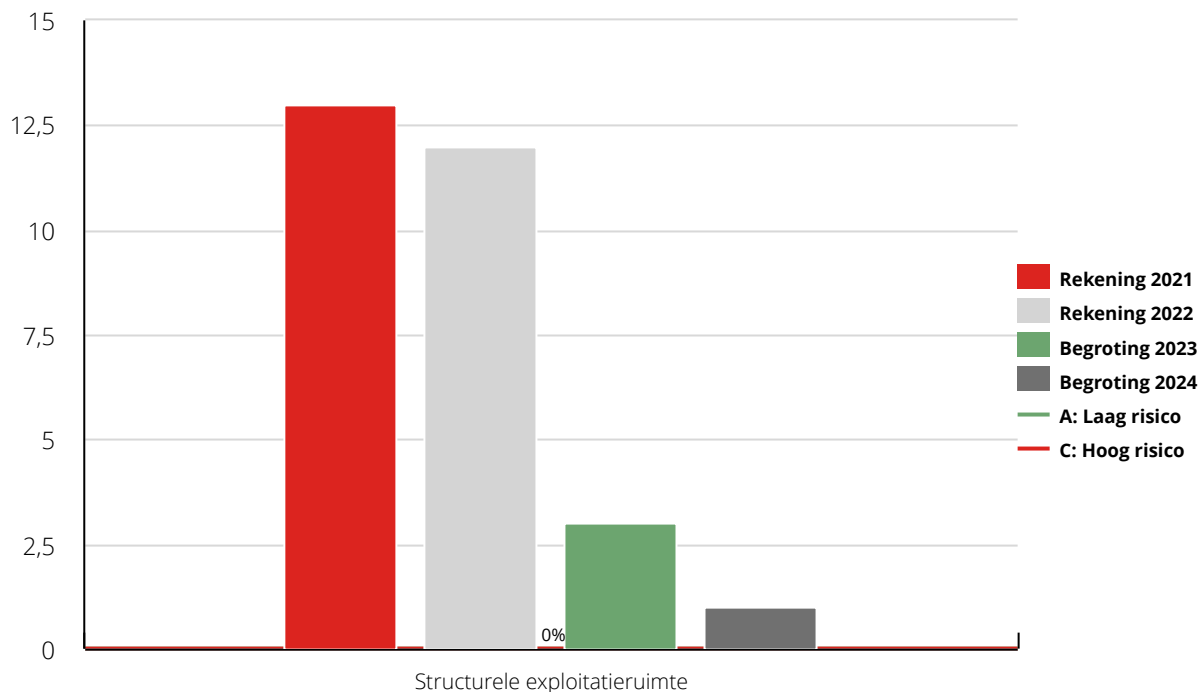
Het kengetal grondexploitatie laat zien hoe groot de grondpositie is ten opzichte van het totaal van de baten in de programmabegroting. Hoe lager het percentage, hoe beter.

Het kengetal grondexploitatie en het risico staan op een laag niveau. De komende jaren verwachten we hier door de realisering van woonwijk Haansberg een stijging.

Structurele exploitatieruimte

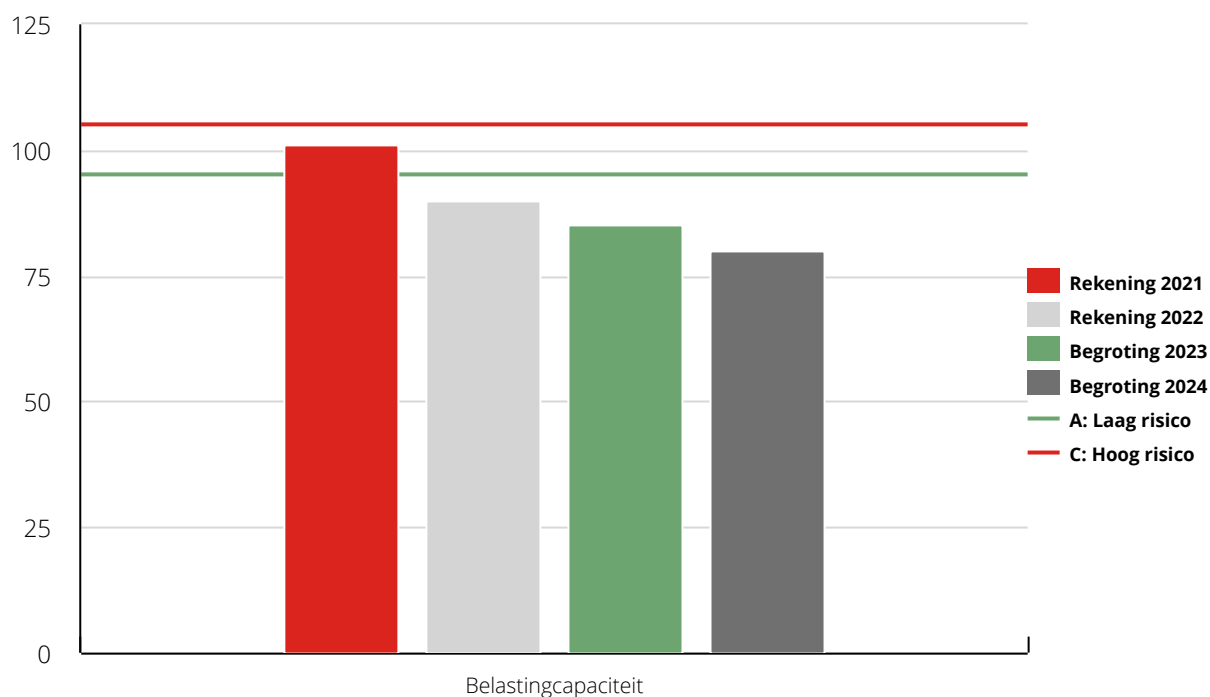
Op het moment dat tegenover structurele lasten incidentele baten staan, ontstaat er op enig moment een probleem in de begroting. Het kengetal structurele exploitatieruimte laat zien of dit het geval is. Een negatief percentage betekent dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

De begroting 2024 is structureel sluitend. Het kengetal is daardoor positief. Vanaf 2026 is de structurele exploitatieruimte negatief door een dalende uitkering uit het Gemeentefonds. Om tot een sluitende meerjarenraming te komen zijn keuzes nodig.

Belastingcapaciteit

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente een financiële tegenvaller kan opvangen en de mogelijkheid of er ruimte is voor nieuw beleid. Een laag percentage betekent dat de gemeente meer inkomsten uit belastingen kan verwerven.

Het kengetal belastingcapaciteit daalt in 2024 vooral door de verlaging van de rioolrechten. Ondanks de stijging van de onroerendezaakbelasting en de afvalstoffenheffing daalt per saldo de belastingdruk.

Dit getal is ook afhankelijk van de landelijke woonlasten. Stijgen deze harder, dan daalt het kengetal belastingcapaciteit voor de gemeente meer. Dit is een externe factor die dit kengetal beïnvloedt.

Signaleringswaarden

In de tabel ziet u bij welke categorie (A, B of C) de berekende waarden behoren.

Categorie A is het minst risicovol en categorie C het meest risicovol.

Kengetal	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1. Netto schuldquote zonder correctie doorgeleende gelden	< 90%	90 - 130 %	> 130 %
1. Netto schuldquote met correctie doorgeleende gelden	< 90%	90 - 130 %	> 130 %
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20 - 50 %	< 20 %
3. Grondexploitatie	< 20 %	20 - 35 %	> 35 %
4. Structurele exploitatieruimte	Begroting > 0%	Begroting 0%	Begroting < 0%
5. Belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105 %	> 105 %

Op basis van deze indeling vullen we in de tabel van de begroting 2024 per kengetal de categorie in.

Signaleringswaarden van de kengetallen

De kengetallen zijn bedoeld als instrument voor de raad om de financiële positie van de gemeente te beoordelen. De kengetallen worden niet gebruikt als extra normeringsinstrument voor het financieel toezicht door de provincies of het Rijk. De gezamenlijke provinciale toezichthouders constateerden dat het financiële beeld dat uit de kengetallen naar voren komt ook voor de toezichthouder belangrijk is voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. Om te beoordelen of de waarde van de kengetallen risicovol zijn of niet worden signaleringswaarden gehanteerd. Categorie A is het minst risicovol en categorie C is het meest risicovol.

Onderhoud kapitaalgoederen

Onderhoud kapitaalgoederen

Om ervoor te zorgen dat kapitaalgoederen, bijvoorbeeld gebouwen en wegen, lang mee gaan is onderhoud nodig.

In deze paragraaf beschrijven we het beleid over het onderhoud van kapitaalgoederen.

Ook geven we informatie over de uitgaven voor dit onderhoud.

De kapitaalgoederen verdelen we in:

- kapitaalgoederen openbaar gebied;
- kapitaalgoederen gebouwen;
- kapitaalgoederen sportaccommodaties.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 1

De gemeente kent voor het 'Onderhoud Kapitaalgoederen openbaar gebied' de volgende (beheer)plannen:

Vaststelling		Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Kwaliteit wegbeheer	2020	Op basis van wegininspecties rekenen we in 2024 de meerjarenraming opnieuw door en maken we in 2024 een nieuw wegbeheerplan.	Bepaald per beheerlocatie, zoals woonwijken, centrumgebied en buitengebied.	Nee
Groenbeleidsnota	2013	Wordt in 2024 herzien.	De Groenbeleidsnota richt zich op de belangrijke groenstructuren en de kwaliteit en kwantiteit van het aanwezige openbaar groen.	Nee
Beheerkader openbare verlichting	2021	2030	Verschillend	Nee
Slootbeheerplan	2012	Actualisatie in 2024	Normen vanuit het baggerplan van Waterschap Brabantse Delta	Nee
Gemeentelijk Afvalbeheerplan	2019	2026	Landelijke richtlijn van maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar	Nee
Beheer- en investeringsplan Verkeersregelinstallaties	2023	2032	Verkeersregelinstallaties in stand houden volgens de geldende eisen en uitgangspunten.	Nee
Gemeentelijk Waterplan	2023	2028	Visie en werkplan voor de aanleg en beheer van riolering volgens de geldende eisen en uitgangspunten.	Nee
Speelplannen	Diverse jaren	2024	Visie en werkplan voor de aanleg, vervanging en beheer van speelvoorzieningen per woonwijk volgens de geldende eisen en uitgangspunten.	Nee

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 2

Kwaliteitsniveau openbaar gebied

Voor het onderhoud van het openbaar gebied leggen we de kwaliteitsniveaus vast en hoeveel geld daarvoor nodig is. Deze normering is gebaseerd op de normen van het kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur CROW. We vertaalden deze normen naar de situatie in Etten-Leur.

We gebruiken voor de kwaliteitsniveaus de letters A+ tot en met D: niveau A+ (uitmuntend), niveau A (hoog) en niveau D (onacceptabel). We leggen de openbare ruimte altijd aan op niveau A+/A. Dit zijn de hoogste niveaus. Het beheer voeren we afhankelijk van de locatie uit op niveau B of C. Ook in 2024 zijn deze uitgangspunten van toepassing. Het niveau A+/A is te kostbaar en niveau D mag niet voorkomen.

Ook in 2024 zijn deze uitgangspunten van toepassing tot de besluitvorming over het Groenplan, Verhardingenplan en Straatmeubilairplan afgerond is. In deze plannen willen we nieuwe afspraken maken over visie, aanleg- en beheer van de openbare ruimte. In de nieuwe plannen spreken we de nieuwe kwaliteitsniveaus af.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 3

Wegbeheer

In 2021 verlaagden we de jaarlijkse storting in de voorziening Verhardingen. Dat verlaagde niveau zetten we in 2024 voort tot de vaststelling van het in 2024 te maken Verhardingenplan. Daarin spreken we onder andere af hoe we het beheer uitvoeren en wat de daarbij behorende jaarlijkse storting dient te zijn. De veiligheid van het openbaar gebied dient altijd te worden gegarandeerd.

Vanaf 2021 gebruiken we als maatstaf voor grootschalig onderhoud voor verhardingen de volgende kwaliteitsniveaus.

	gewenst kwaliteitsniv
• Centrumgebied	B
• Bijzondere omgeving	B
• Groengebieden	B
• Hoofdwegenstructuur	B
• Fietspaden	B
• Woonwijken	B
• Buitengebied	C
• Bedrijventerrein	B

Jaarlijks beoordelen we of we voldoen aan de kwaliteitsniveaus die de raad vaststelde. Iedere twee jaar berekenen we de middelen voor het onderhoud op lange termijn. Dat doen we op basis van de staat van de verhardingen, de marktontwikkelingen en de groei van de gemeente. Met die berekening bepalen we ook de jaarlijkse storting in de voorziening Verhardingen. In 2022 onderzochten we welke bedragen nodig zijn. In 2024 doen we dit volgens de vaste cyclus weer.

Groenbeheer

De Groenbeleidsnota 2013-2018 richt zich voornamelijk op de belangrijke groenstructuren, de kwaliteit en de kwantiteit van het aanwezige openbaar groen. Het (dagelijkse) beheer en onderhoud was voorheen vastgelegd in de nota Beheren op Niveau (BON).

Door veranderde inzichten is deze nota verouderd en wordt er momenteel in het dagelijks beheer niet meer gewerkt volgens de uitgangspunten van deze nota. Het is daarom van belang om deze te actualiseren. We stellen daarom een nieuw Groenplan op als opvolger van het Groenbeleidsplan en het groenbeheerplan onder BON.

Het Groenplan leggen we in 2024 aan de raad voor. Tot die tijd zetten we het huidige groenbeleid en groenbeheer in grote lijnen voort. Er is wel meer aandacht voor de belangrijke groenstructuren, ruimte voor groen, biodiversiteit en de relatie met klimaat(adaptatie). Deze onderwerpen krijgen in het Groenplan ook meer ruimte.

Voor het cyclisch onderhoud van groen gebruiken we dezelfde kwaliteitsniveaus als bij wegbeheer. We kijken bij het Centrum, het Stationsplein, de Nobelaer en nabij monumentjes, gedenkparken en de begraafplaats hiervan af. Daar hanteren we kwaliteitsniveau A. Er wordt naast beeldkwaliteit ook gekeken naar de mogelijkheden voor een meer natuurlijk beheer.

Hiermee wordt dan niet altijd voldaan aan een net en strak beeld. Een voorbeeld hiervan zijn de maaiwerkzaamheden. Bij grotere aaneengesloten grasvelden, zoals doorgaande bermen binnen de bebouwde kom, wordt minder intensief gemaaid. Dit heeft een positief effect op de natuurwaarden en de biodiversiteit.

We onderhouden het openbaar groen efficiënt en sober. We besteden aandacht aan het vergroten van de biodiversiteit en het voorkomen van achterstallig onderhoud. Veiligheid blijft voorop staan. Daarom controleren we plekken waar mogelijk (verkeers)onveilige situaties kunnen ontstaan door het aanwezige openbaar groen. Ook laten we bomen controleren op gezondheid, conditie en gebreken om gevaarlijke situaties te voorkomen.

De financiering van het grootschalig groenonderhoud verloopt niet meer via de voorziening Beheren op Niveau, maar via budgetten in de exploitatiebegroting. We betalen ook het reguliere onderhoud vanuit de exploitatiebegroting. In 2021 is het budget voor het regulier groenonderhoud sterk verlaagd. Dit was merkbaar in het kwaliteitsbeeld van de openbare ruimte. Door grote en kleinere areaaluitbreidingen, zoals onder andere De Streek, Van Bergenpark, Kloostervelden, diverse herontwikkelingen en uitbreidingsplannen verhoogden we vanaf 2022 het onderhoudsbudget. Het grootschalig groenonderhoud koppelen we aan de planning voor de werkzaamheden aan verhardingen en/of riool.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 4

Openbare verlichting

Sinds 2019 vervangen we per wijk de huidige verlichting door energiezuinige LED-verlichting. Bij de Kadernota 2024-2027 stelden we de raad voor om extra budget beschikbaar te stellen voor een snellere overstap op LED-verlichting. Eind 2026 is de overgang naar LED-verlichting dan afgerond. We leveren hiermee een bijdrage aan de CO²-reductie. Tegelijk maken we zo het beheer van de openbare verlichting eenvoudiger, doordat we minder verschillende armaturen gebruiken. We voorkomen hiermee ook problemen met de levering van conventionele lampen en het risico op verwachte prijsstijgingen daarvan.

In 2021 stelde de raad het beheerkader openbare verlichting vast. In dit beheerkader staat dat in 2030 alle openbare verlichting zoveel mogelijk uit LED-verlichting bestaat. Door de versnelling zou dat 2026 kunnen worden.

In 2023 stelde de raad het Beheer- en investeringsplan Verkeersregelinstallaties vast. Tot en met 2032 zijn alle kosten en ontwikkelingen aan de huidige verkeersregelinstallaties in beeld. Als er door plannen en uitbreidingen van Etten-Leur extra verkeersregelinstallaties nodig zijn maken we een aanvulling op het beheer- en investeringsplan.

Leurse Haven

We reserveren al enkele jaren budget voor het vervangen van de oeverbescherming in de kom van de Leurse Haven. In 2023 gingen we in overleg met de Provincie en Waterschap Brabantse Delta over wie de vaarwegbeheerder wordt van de Leurs Haven. Zodra de vaarwegbeheerder is vastgesteld wordt de vervanging van de oeverbescherming uitgevoerd.

Westpolderplas

In 2023 is het onderzoek naar de blauwalgenproblematiek afgerond en voorgelegd aan de gemeenteraad. Er zijn verschillende maatregelen tegen de blauwalgen onderzocht. Iedere maatregel heeft duidelijke voor- en nadelen en daarnaast lopen de kosten daarvan behoorlijk uiteen. In theorie kunnen de overgebleven maatregelen allemaal de blauwalgengroei tegen gaan, maar geen enkele maatregel geeft hiervoor een volledige succesgarantie. In overleg met Waterschap Brabantse Delta is er één maatregel naar voren gekomen als het meest effectief en gewenst. Deze maatregel wordt verder uitgewerkt in een werkplan met een gedetailleerde kostenraming. Hiervoor wordt aan een gespecialiseerd adviesbureau opdracht verstrekt.

Sloten en waterlopen

In het Slootbeheerplan beschrijven we de verdeling van de werkzaamheden over gemeente en waterschap. We brengen in 2024 in beeld of we het Slootbeheerplan moeten actualiseren. Als dat zo is informeren we de raad daarover. We volgen de planning van het waterschap. Het maaien van de sloten en waterlopen is in een gezamenlijk bestek met het waterschap geregeld. Het waterschap voert directie en toezicht. Het waterschap maakte nog geen planning voor het

uitdiepen en baggeren van de sloten van het waterschap, waarvan de gemeente de bagger moet opvangen.

Riolering

De raad stelde het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 in 2023 vast. Eventuele aanpassingen in het rioolbeheer naar aanleiding daarvan voeren we door vanaf 2024. Het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 bevat een meerjarenplanning voor het groot onderhoud van de verschillende rioleringssystemen. Ook brengen we de maatregelen in beeld die nodig zijn om Etten-Leur klimaatbestendig te maken. In het vastgestelde Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 berekenen we ook de kosten en dekkingsmiddelen voor riolering. Voor een stabiel tarief voor onze inwoners over een langere periode hebben we de voorziening riolering.

Afvalbeheer

Met de hulp van onze inwoners blijven we voor 2024 streven naar minder dan 100 kg restafval per inwoner. We zetten afvalcoaches in die onze inwoners informeren en aanspreken zodat ze huishoudelijke afvalstoffen gaan scheiden. Verder communiceren we via de bekende (social media) kanalen.

Voor het inzamelen van restafval en papier plaatsen we bij appartementencomplexen ondergrondse afvalcontainers. De bewoners van deze complexen kunnen het GFT afval kwijt in bovengrondse afvalcontainers. Op centraal gelegen verzamelplaatsen in de wijken zamelen we glas, plastic, blik en drankenkartons (PBD) en textiel in. Op diverse plaatsen staan speciale afvalcontainers voor incontinentiemateriaal. In 2024 worden alle ondergrondse containers voor textiel en glas vervangen.

In 2024 maken we alle bestaande paslezers in bestaande ondergrondse containers en bovengrondse behuizingen klaar voor gebruik in het 5G netwerk. In 2025 wordt namelijk het (mobiel) 2G netwerk uitgeschakeld. Waar mogelijk passen we de bestaande paslezers aan, lukt dat niet dan gaan we over tot vervanging. Het gaat hierbij om ongeveer 85% van alle paslezers die in Etten-Leur actief zijn.

De ondergrondse en bovengrondse containers reinigen we tenminste éénmaal per jaar, met uitzondering van die voor oud papier (minimaal 1 maal reinigen per 2 jaar). De bovengrondse behuizingen (GFT) met bijbehorende minicontainer reinigen we tenminste 4 maal per jaar. Ook voeren we op deze behuizingen preventief onderhoud uit. Met het oog op veilig gebruik van de ondergrondse containers voeren we een 2-jaarlijkse inspectie en keuring uit.

De kosten nemen we op in de afvalbegroting en verwerken we in de afvaltarieven voor de inwoners.

Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied

In de tabel leest u de jaarlijkse exploitatiekosten van het onderhoud in het openbaar gebied. Voor het totaaloverzicht nemen we ook de stortingen in de onderhoudsvorzieningen en de afschrijvingslasten op.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Jaarlijks onderhoud wegen	-1.377	-1.626	-1.639	-1.770	-1.956
Groot onderhoud wegen	-1.904	-1.904	-1.904	-1.904	-1.904
Afschrijvingen wegen	-459	-681	-849	-955	-975
Jaarlijks onderhoud verlichting	-843	-676	-686	-698	-699
Afschrijvingen openbare verlichting	-48	-63	-63	-75	-75
Jaarlijks onderhoud sloten en waterlopen	-66	-125	-128	-131	-131
Jaarlijks onderhoud groen	-2.845	-3.032	-3.104	-3.184	-3.232
Afschrijvingen groen	-2	-3	-3	-23	-23
Jaarlijks onderhoud riolering	-1.283	-1.627	-1.765	-1.905	-1.982
Afschrijvingen riolering	-560	-605	-735	-826	-836
Jaarlijks onderhoud afvalcontainers	0	-3	-3	-3	-3
Afschrijvingen afval	-259	-278	-278	-278	-278
Jaarlijks onderhoud parkeermeters	-309	-350	-339	-346	-351
Afschrijvingen parkeermeters	-38	-33	-33	-33	-33
Totaal	-9.993	-11.006	-11.528	-12.129	-12.477

In de tabel leest u het verloop van de voorziening Verhardingen.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	21.562	19.289	18.398	15.839	15.056
Stortingen	1.911	1.911	1.911	1.911	1.911
Verminderingsen	4.184	2.802	4.469	2.694	4.200
Stand 31 december	19.289	18.398	15.839	15.056	12.767

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen

De gemeente kent voor het onderhoud gebouwen het volgende beheerplan:

	Vaststelling	Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Meerjaren onderhoudsplanning gemeentelijke objecten	2018	jaarlijks	Zie hieronder	Nee

Het college stelt elk jaar de meerjaren onderhoudsplanning gemeentelijke objecten vast (MJOP). Het MJOP is de leidraad om het geplande groot onderhoud aan de gemeentelijke objecten gestructureerd uit te voeren. In de onderhoudsplanning maken we een inschatting van de onderhoudswerkzaamheden voor de volgende tien jaren. Voor de inzet van het gemeentelijk vastgoed hanteren we het accommodatiebeleid als leidraad.

We hanteren voor het onderhoud van gebouwen de volgende kwaliteitsniveaus:

	gewenst kwaliteitsniveau
Gemeentelijke panden	Goed = voldoen aan alle wet- en regelgeving en beperkte hoeveelheid achterstallig onderhoud.
Gemeentelijke panden die worden gesloopt, gerenoveerd of verkocht	Minimum = alleen het hoogst noodzakelijke onderhoud dat nodig is om het gebouw veilig en volgens wet- en regelgeving te gebruiken.

Voor 2024 staan werkzaamheden gepland aan onder andere de Bisschopsmolen, de vloer in de parkeergarage, herstel werkzaamheden aan de buitengevels van de begraafplaats aan de Zundertseweg en de liften in het stadskantoor.

Onderhoud kapitaalgoederen elektrische installaties gemeentelijke objecten

Volgens het Arbeidsomstandighedenbesluit zijn we verplicht om de veiligheid van de elektrische installaties van gemeentelijke objecten en de veiligheid van de medewerkers om het werken aan elektrische installaties te borgen. Om aan deze eisen te voldoen hanteren we de norm NEN 3140. We brachten de lokale gevolgen, de procedures en risico's in beeld in een 'Zorgsysteem Beheersing Elektrische Bedrijfsvoering NEN 3140'. Binnen dit zorgsysteem is onder andere bepaald dat we alle installaties en aansluitingen periodiek inspecteren en personen periodiek instrueren hoe zij werkzaamheden aan de elektrische installaties mogen uitvoeren. Deze werkzaamheden zijn bij een externe partij neergelegd. Voor de benodigde financiële middelen beschikken we over de voorziening veiligheid elektrische installaties.

Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen gebouwen

In de tabel leest u de opgenomen exploitatiekosten voor gebouwen, zwembad en elektrische installaties, inclusief groot onderhoud en afschrijvingen.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Jaarlijks onderhoud gebouwen	-340	-231	-234	-238	-238
Groot onderhoud gebouwen	-820	-808	-808	-808	-808
Groot onderhoud zwembad	-101	-101	-101	-101	-101
Afschrijving zwembad	-209	-192	-194	-196	-198
Groot onderhoud elektrische installaties	-72	-117	-117	-117	-117
Totaal	-1.541	-1.448	-1.454	-1.460	-1.462

In de tabel leest u het verloop van de voorziening onderhoud gebouwen.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	2.436	2.059	1.634	899	1.079
Stortingen	595	595	595	595	595
Verminderingen	971	1.020	1.329	415	1.000
Stand 31 december	2.059	1.634	899	1.079	674

In onderstaande tabel leest u het verloop van de voorziening voor het zwembad De Banakker.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	462	563	663	764	865
Stortingen	101	101	101	101	101
Verminderingen	0	0	0	0	0
Stand 31 december	563	663	764	865	965

In de tabel leest u het verloop van de voorziening voor veiligheid elektrische installaties.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	66	85	143	197	6
Stortingen	72	117	117	117	117
Verminderingen	53	60	63	308	68
Stand 31 december	85	143	197	6	55

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen sportaccommodaties

De gemeente kent voor het 'Onderhoud Buitensportaccommodaties en gymlokalen' beheerplannen. Het grootschalig onderhoud is bij de betreffende onderdelen opgenomen en door de raad in september 2020 vastgesteld:

	Vaststelling	Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Grootschalig en planmatig onderhoud sportaccommodaties	2020	2040	Normen van NOC*NSF en Kennisinstituut Kiwa ISA-sport	Nee
Planmatig onderhoud gymnastiek-inventaris	2020	2040	Normen KVLO (Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding) en richtlijnen van NOC*NSF	Nee

Buitensportaccommodaties

Voor het onderhoudsniveau aan buitensportaccommodaties hanteren we de normen van NOC*NSF. Voor het periodiek grootschalig onderhoud van buitensportaccommodaties, zoals sportvelden en de atletiekbaan, reserveren we vanaf 2021 jaarlijks € 308.000 in een onderhoudsvoorziening. Dit is een verlaging met € 50.000 ten opzichte van 2020. We verwachten dat dit voldoende is voor het geplande onderhoud op de lange termijn. Hierbij hanteren we onder andere de volgende uitgangspunten voor grootschalig onderhoud.

Natuurgrasvelden (voetbal, rugby, honk- en softbal, binnenterrein atletiek)	- Eenmaal in de 5 jaar een extra oppervlakkige toplaag bewerking. - Eenmaal in de 20 jaar een toplaag renovatie.
Kunstgrasvelden (voetbal, korfbal)	- Eenmaal per 5 jaar intensieve schoonmaak van de mat. - Na 8 jaar verplichte keuring KNVB: wanneer nodig vervangen we het kunstgras in 16 meter gebied. - Eenmaal in de 10 jaar vervangen van de kunststof mat. - Eenmaal in de 20 jaar vervangen van de kunststof mat inclusief onderbouw.
(Semi) watervelden (hockey)	- Eenmaal per jaar intensieve schoonmaak van de mat (vanwege algen en mos). - Periodiek doorspuiten van de drainage per veld, afhankelijk van de noodzaak. - Eenmaal in de 10 jaar vervangen van de kunststof mat. - Eenmaal in de 20 jaar vervangen van de kunststof mat inclusief onderbouw.
Verhard veld (Trivium/handbal en Multi court)	- Eenmaal in de 10 jaar voorzien van een nieuwe toplaagcoating met belijning. - Eenmaal in de 30 jaar nieuwe verharding inclusief nieuwe coating en belijning.
Atletiekbaan	- Eenmaal per 2 jaar alg- en mosbestrijding rubbergranulaat mat. - Eenmaal per 4 jaar diepreiniging en daarna opnieuw coating volledige baan en nieuwe belijning. - Eenmaal per 8 jaar totale baanreiniging, opnieuw voorzien van coating en belijning. - Eenmaal per 30 jaar volledige baanrenovatie met aanbrengen nieuwe asfalt onderlaag nieuwe toplaag, coating en belijning.

We plannen de vervanging van de kunstgrasvelden op basis van de verwachte technische en economische levensduur. Voordat we daadwerkelijk besluiten om een veld te vervangen, voeren we altijd eerst een technische keuring uit. Waar nodig zetten we hiervoor onafhankelijke

deskundigheid in. Als uit de keuring blijkt dat de levensduur langer is, dan houden we die uiteraard aan. Waar mogelijk combineren we onderhoud en aanbesteding om efficiency en financiële voordelen te behalen.

In 2024 voorzien we de atletiekbaan van een nieuwe coating en belijning.

Inventaris gymlokalen

Voor het onderhoudsniveau aan gymtoestellen gebruiken we de basisinventarislijst voor gymlokalen zoals gehanteerd door de Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO). De geplande onderhoudswerkzaamheden voor de inventaris van gymlokalen betalen we uit de hiervoor gevormde voorziening. De voorziening is voldoende om voor een langere periode het gewenste kwaliteitsniveau te behouden. We laten de noodzaak voor gepland groot onderhoud extern toetsen.

Grootschalig beheer gymlokalen

- Binnen de planning houden we rekening met een door de leverancier ingeschatte afschrijvingstermijn voor dat specifieke materiaal. We combineren die informatie met onze eigen ervaringen uit de afgelopen jaren. In elk geval moet een veilig gebruik gewaarborgd zijn.
- Sommige materialen gaan in de ene gymzaal langer mee dan in andere zalen. Dat heeft te maken met de mate en (vrije) vorm van gebruik door de leerkrachten. Of we materiaal inderdaad volgens de planning vervangen baseren we op het resultaat van een periodieke veiligheidskeuring door een deskundige instantie.
- Het werkelijk bedrag dat we aan onderhoud uitgeven verschilt per jaar. Niet al het materiaal heeft eenzelfde kostprijs en levensduur.
- We maakten afspraken over het beheer van gymnastiekzalen (Turfschip of beheerstichtingen). Over de verantwoordelijkheid voor de opdracht tot vervanging maken we afspraken op maat. Waar dat mogelijk is laten we die taak over aan onze partners. Dat doen we dan inclusief het bedrag dat daarvoor uit de voorziening bestemd is.
- Vanaf 2021 verlaagden we de storting in de voorziening met € 5.000. Het bedrag dat overblijft is voldoende om bovenstaande uitgangspunten uit te voeren.

Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen sportvoorzieningen

In de tabel leest u de opgenomen exploitatiekosten voor sportvoorzieningen, inclusief de storting voor groot onderhoud.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Jaarlijks onderhoud gymlokalen	-52	-36	-37	-37	-37
Groot onderhoud inventaris gymlokalen	-28	-33	-33	-33	-33
Jaarlijks onderhoud sportaccommodaties	-357	-369	-367	-405	-404
Groot onderhoud sportaccommodaties	-320	-480	-480	-480	-480
Afschrijvingen sportaccommodaties	-361	-368	-368	-368	-368
Totaal	-1.118	-1.286	-1.284	-1.323	-1.323

In de tabel leest u het verloop van de voorziening sportaccommodaties.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	2.246	1.200	1.489	1.610	2.005
Stortingen	313	473	473	473	473
Verminderingen	1.359	184	352	78	649
Stand 31 december	1.200	1.489	1.610	2.005	1.829

In de tabel leest u het verloop van de voorziening inventaris gymlokalen.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	193	172	159	61	38
Stortingen	18	23	23	23	23
Verminderingen	39	36	121	46	33
Stand 31 december	172	159	61	38	28

Financiering

Financieringsbehoefte 2024

Financiering is de manier waarop de gemeente geld aantrekt of geld (tijdelijk) belegt. Dit noemen we de financieringsfunctie.

De Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) vormt de basis voor het uitvoeren van de financieringsfunctie.

Begin 2024

Het totaalbedrag aan opgenomen leningen is begin 2024 € 68 miljoen. Dit bedrag is exclusief de leningen die we eind 2023 verwachten aan te trekken. Het gemiddelde rentepercentage hiervan is 0,93%.

Het bedrag wat we dan nog tekort komen (financieringstekort) vullen aan met kasgeldleningen.

2024

De financieringsbehoefte loopt in 2023 op met ongeveer € 37 miljoen. Naast herfinanciering van aflopende leningen is dit geld nodig voor de realisatie van de Omgevingsvisie, aankopen voor de nieuwe wijk Haansberg, rioleringsprojecten en reconstructies en onderhoud van wegen. We benutten zoveel mogelijk de kasgeldlimiet. Dat betekent dat we tot € 13,4 miljoen kortlopende leningen aantrekken. Wanneer de financieringsbehoefte hoger is, trekken we langlopende leningen aan. Hoe hoog de financieringsbehoefte daadwerkelijk wordt, is afhankelijk van het tijdstip waarop de uitgaven en inkomsten plaatsvinden.

Uitgangspunten rente financiering

Voor de kortlopende leningen (korter dan 1 jaar) gaan we in de begroting 2024 uit van een rentepercentage van 3,50%.

Ook bij de langlopende leningen gebruiken we 3,50%.

Langlopende leningen gaan we meestal aan voor 10 jaar. Wanneer er sprake is van een gunstig rentepercentage, onderzoeken we of een langere looptijd gewenst is.

Een overzicht van de leningen leest u hier.

Kasgeldlimiet

Het rentepercentage van leningen is het afgelopen periode flink gestegen. Dit geldt zowel voor kortlopende als langlopende leningen. In eerste instantie vullen we de financieringsbehoefte in met kasgeldleningen. Dit kan slechts tot de kasgeldlimiet. Daarboven financieren we met langlopende geldleningen. Indien de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt gunstig zijn kan het zijn dat we al eerder overgaan tot langlopende geldleningen.

De kasgeldlimiet is het maximale bedrag waarmee een financieringstekort met een kortlopende lening gefinancierd mag worden (Wet fido). De kasgeldlimiet voor 2024 is:

(bedragen x € 1.000)	2024
Begrotingstotaal 2024	158.077
Toegestane kasgeldlimiet (8,5%)	13.437

Renterisiconorm

Om te voorkomen dat er jaarlijks grote wijzigingen zijn in de rentelasten, schrijft de Wet financiering decentrale overheden de renterisiconorm voor. De jaarlijkse aflossingen en wijzigingen in de rente (bijvoorbeeld bij een rente-vast periode) mogen niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Begrotingstotaal 2024	158.077	161.667	165.163	168.004
Renterisiconorm 20% van het begrotingstotaal	31.615	32.333	33.033	33.601
Aflossingen geldleningen	11.000	7.000	0	5.000
Ruimte onder de renterisiconorm	20.615	25.333	33.033	28.601

Uit de tabel blijkt dat de gemeente ruimschoots voldoet aan de renterisiconorm.

Renteschema

De commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) adviseert om onderstaand renteschema op te nemen.

(bedragen x € 1.000)	begroot 2024
1. De externe rentelasten over korte en lange financiering	582
2. Rentelasten verwacht financieringstekort	1.370
3. De externe rentebaten	-32
Saldo rentelasten en rentebaten	1.920
4. De rente die aan grondexploitatie moet worden doorberekend	-377
5. De rente van projectfinancieringen die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
	-377
Aan taakvelden toe te rekenen rente	1.543
6. Rente over eigen vermogen	-
7. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	-
8. Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	1.543
9. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-1.763
10. Renteresultaat op het taakveld treasury	-220

Uit dit schema valt het volgende op te maken:

1. de totale rentelasten over de huidige leningen bedragen € 582.000;
2. om in 2024 alle uitgaven te betalen moeten we lenen. De rentelasten hiervan begroten we op € 1.370.000;
3. de totale rentebaten begroten we op € 32.000. De netto rentelast is daardoor € 1.920.000;

4. we rekenen € 377.000 toe aan de grondexploitaties (rente grondbedrijf 2,00% over een boekwaarde van € 18.800.000);

8. de netto rentelast is € 1.543.000. De boekwaarde van de activa is € 176.300.000. De omslagrente is daarmee 0,88%. We ronden deze af op 1,00%;

9. aan overige activa rekenen we € 1.763.000 toe (1,00% over een boekwaarde van € 176.300.000);

10. het renteresultaat is € 220.000 (het verschil tussen de 0,88% en 1,00%).

Opgenomen geldleningen

(bedragen x € 1.000)	datum	looptijd	aflossing	rente	restant 01-01-2024	rente 2024	aflossing 2024	restant 31-12-2024
Bank Nederlandse Gemeenten	27-01-2014	10	2024	2,630%	11.000	24	11.000	0
Bank Nederlandse Gemeenten	19-12-2019	6	2025	0,000%	7.000	0	0	7.000
Waterschapsbank	28-03-2020	38	2058	2,530%	10.000	253	0	10.000
Waarborgfonds voor de Zorgsector	28-02-2020	15	2035	0,290%	5.000	14	0	5.000
Waarborgfonds voor de Zorgsector	19-03-2020	20	2040	0,160%	5.000	8	0	5.000
Bank Nederlandse Gemeenten	26-06-2020	10	2030	0,185%	5.000	9	0	5.000
Bank Nederlandse Gemeenten	15-02-2022	10	2032	0,695%	10.000	70	0	10.000
Provincie Gelderland	01-04-2022	15	2037	1,380%	10.000	138	0	10.000
Bank Nederlandse Gemeenten	01-06-2022	5	2027	1,310%	5.000	66	0	5.000
					68.000	582	11.000	57.000

Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling

De leidraad van de organisatie is de toekomstvisie (2012), het raadsprogramma 2022-2026 en het bijbehorende college-uitvoeringsprogramma. Het komende jaar staat in het teken van het uitvoeren daarvan samen met onze inwoners, ondernemers en (andere) maatschappelijke partners. Samenwerking, communicatie, participatie en menselijke maat zijn daarin belangrijke thema's.

De organisatie ontwikkelt zich om hieraan te (blijven) voldoen. De organisatieontwikkeling kent een aantal bouwstenen voor deze ontwikkeling. In 2023 heeft het management (managementteam en teamleiders) deze bouwstenen herijkt. De vernieuwde bouwstenen vormen vanaf 2024 onze leidraad voor de verdere ontwikkeling van de organisatie.

Rechtmatigheid en privacy

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf 2023 legt het college zelf rechtstreeks verantwoording af over de financiële rechtmatigheid. Dit gebeurt in de jaarrekening door middel van een wettelijk voorgeschreven rechtmatigheidsverantwoording en een verplichte toelichting in de paragraaf bedrijfsvoering.

Privacy

Met de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in 2018 heeft de gemeente Etten-Leur een verplichting ten aanzien van het privacybeschermingsniveau van zowel burgers, ondernemers en medewerkers. Betrokkenen moeten er te allen tijde op kunnen vertrouwen dat de persoonsgegevens die de gemeente Etten-Leur van hen verwerkt in veilige handen zijn.

De gemeente heeft hierover een verantwoordingsplicht. Dit houdt in dat de gemeente aan kan tonen dat zij aan de AVG voldoet. Zo is er een privacybeleid, een register van verwerkingen en een datalekkenregister. Ook is het proces rondom Rechten van Betrokkenen ingericht. We besteden regelmatig aandacht aan de privacybewustwording binnen de organisatie.

Hoewel de gemeente Etten-Leur formeel in control is, is het de komende jaren van belang materieel verder in control te raken op het gebied van de AVG. Dit houdt in dat de implementatie van de AVG naar een hoger niveau getild moet worden met als uiteindelijke doel privacy als vanzelfsprekend onderdeel van de gemeentelijke organisatie.

Personele sterkte 2024

organisatie eenheid	formatieformatie	
	2023	2024
Gemeentesecretaris /Algemeen directeur	1,0	1,0
Control	4,7	4,7
Raadsgriffie	3,5	4,5
Managementteam	3,0	3,0
Vakafdelingen	303,9	308,2
Personele sterkte	316,1	321,4
WVS	5,0	5,0
Personele sterkte (incl. WVS)	321,1	326,4
College B&W	4,0	4,0
Raadsleden	27,0	27,0
Burgerleden	12,0	12,0
Totaal	364,1	369,4

Indicatoren

In de programma's nemen we de verplichte beleidsindicatoren op uit Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). De overige verplichte indicatoren uit het BBV nemen we hier op:

Overige verplichte indicatoren	waarde eenheid		
Formatie Fte	2024	7,2	per 1.000 inwoners
Bezetting Fte	2024	6,8	per 1.000 inwoners
Apparaatskosten	2024	715	euro per inwoner
Externe inhuur	2024	4,8	kosten als % van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen
Overhead	2024	10,37	kosten overhead als % van de totale lasten

Verbonden partijen

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Bestuurlijk belang

We spreken over bestuurlijk belang wanneer de gemeente een zetel heeft in het bestuur van die organisatie of wanneer de gemeente stemrecht heeft. De gemeente heeft op die manier zeggenschap in de organisatie.

Financieel belang

We spreken over een financieel belang wanneer de gemeente de kosten draagt als de organisatie failliet gaat of als de organisatie haar verplichtingen niet nakomt. Of als de gemeente risico draagt over ingelegd kapitaal, zoals bij het bezit van aandelen.

Tweede bestuursrapportage 2023

Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda

Op basis van de uitgaven van het eerste halfjaar 2023 en de prognoses voor de rest van het jaar verwachten we voor Etten-Leur een positief saldo in 2023 van € 400.000.

Gemeenschappelijke Regeling Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB)

In het Belastingplan 2024 zit een voorstel om de proceskostenvergoeding voor de waardering onroerende zaken (WOZ) door NoCureNoPay bedrijven te veranderen. De verwachting is dat de invoering van het wetsvoorstel op termijn leidt tot een afname van het aantal WOZ-bezwaar- en beroepszaken. Door deze wijziging wordt het aantal bezwaren beheersbaar, de kwaliteit van de behandeling van bezwaar- en beroepszaken wordt beter en de doorlooptijden korter. Ook verwachten we dat de totale proceskosten dalen omdat de te vergoeden proceskosten per zaak afnemen.

Zienswijzen

Op 20 juni 2023 nam de gemeenteraad kennis van de ontwerpbegroting 2024 van de verschillende gemeenschappelijke regelingen. Een gemeenschappelijke regeling is een vorm van een verbonden partij.

De gemeenteraad diende zienswijzen in over de ontwerpbegrotingen 2024 van de gemeenschappelijke regelingen van de Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB), de Gemeentelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD), de Omgevingsdienst (OMWB) en het Werkplein.

Bij Regio West-Brabant stelden we enkele vragen.

De reacties van de gemeenschappelijke regelingen op de zienswijzen en vragen vindt u op het raadsinformatie systeem.

Richtlijnen kaders begroting 2025 van de gemeenschappelijke regelingen

In het Beleidskader zijn de beleidsuitgangspunten en doelstellingen vastgelegd over regionale samenwerkingsverbanden. De nota Verbonden Partijen is een uitwerking hiervan. Deze nota stelde de gemeenteraad op 23 juni 2015 vast. Spelregel 4 van de nota Verbonden Partijen bepaalt dat *‘jaarlijks in november de deelnemers van de gemeenschappelijke regelingen richtlijnen aan de verbonden partij stuurt waarop de beleidsmatige en financiële kaders gebaseerd dienen te worden’*.

De financiële richtlijnen zijn:

1. We verwachten van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling dat zij uiterlijk 15 april 2024, maar bij voorkeur vóór 1 april 2024, een structureel sluitende meerjarenbegroting voor komende vier jaar aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de inhoudelijke en financiële uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar. In de begroting neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken opgenomen, behalve als dit eerder door het Algemeen Bestuur is besloten.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de gemeenschappelijke regeling de instandhouding of vrijval van deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de gemeenschappelijke regeling in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting worden de gemeenteraden in de gelegenheid gesteld hierop een zienswijze in te dienen.
4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting voor het komende jaar stijgt maximaal met de geldende CAO-indexering, overige CAO afspraken en de prijsontwikkeling uit de meest recente circulaire. Voor het opstellen van zowel de kaderbrief als de begroting gebruikt de gemeenschappelijke regeling de dan meest recente Rijkscirculaire voor zowel de loon- als de prijsindex.
5. Voor het opvangen van afwijkingen tussen de indexeringen die in de begroting zijn opgenomen en de werkelijke CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de werkelijke prijsontwikkeling houdt de verbonden partij een beperkte algemene reserve aan om de bedrijfsvoering in het lopende boekjaar te kunnen continueren zonder dat hiervoor een beroep moet worden gedaan op de deelnemers en een zienswijzenprocedure moet worden gevolgd.
6. Uiteraard wijzigt de deelnemersbijdrage ook wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.

7. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het Algemeen Bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het Algemeen Bestuur.
8. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

Voor de gemeenschappelijke regelingen Regio West-Brabant (RWB), Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB), de Veiligheidsregio (VR), West-Brabants Archief (WBA), het Werkvoorzieningschap (WVS), het Werkplein, de Omgevingsdienst (OMWB), de Gemeentelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD) en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) nemen we ook beleidsmatige richtlijnen op.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke Regeling Regio West-Brabant (RWB)

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Strategische positionering van West-Brabant, de belangenbehartiging en lobby van de 16 gemeenten extern naar provincies, Rijk en Europese Unie.

Het vormen van een netwerkorganisatie en een centraal punt waar vragen van samenwerkingspartners samen komen en waar colleges elkaar ontmoeten voor integrale vraagstukken en netwerken.

Beleidsvoornemens

Via de Economic Board West-Brabant samenwerken met kennisinstellingen en bedrijfsleven. Het actieprogramma 2024-2028 uitvoeren.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

De focus van de samenwerking van de 16 gemeenten van Regio West-Brabant (RWB) ligt op het versterken van het economisch vestigingsklimaat. Doel hiervan is te zorgen voor meer werkgelegenheid. Dit doet de RWB vanuit de vier pijlers economie, arbeidsmarkt, ruimte en mobiliteit. Duurzaamheid is het verbindende element tussen de pijlers. Op deze wijze wordt een bijdrage vanuit de RWB en gemeenten geleverd aan de economische ambitie. Hierbij werkt de RWB in de regio nauw samen met ondernemers en kennisinstellingen. Het West-Brabants belang is ook het Etten-Leurs belang. In geld of kostenbesparingen is de opbrengst van de RWB niet aan te geven.

Richtlijnen kaders begroting 2025

Specifieke financiële richtlijn:

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijzen per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Beleidsmatige richtlijnen:

In de begroting 2025 wordt aangegeven:

1. Welke doelen uit het actieprogramma 2024 – 2028 in 2025 worden gerealiseerd en welke doelen in de periode 2026-2028 worden beoogd;
2. Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) van de gemeenten worden gevraagd;
3. Of, en zo ja op welke wijze er voor de uitvoering van de actieagenda samenwerking nodig is met de Stedelijke Regio's en Rewin en hoe deze samenwerking wordt vormgegeven;
4. Op welke wijze de verbinding met onderwijs en bedrijfsleven wordt gelegd bij de uitvoering van het actieprogramma.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
begroting totaal	188.000	201.000	208.000	215.000	222.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	713.000	692.000
vreemd vermogen	6.386.000	6.386.000

Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB)

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Het realiseren van een kwalitatief beter belastingproduct voor belastingplichtigen.

Beleidsvoornemens

Kwaliteit leveren op het gebied van belastingen tegen zo laag mogelijke kosten.

Risico's

- Een van de risicovolle ontwikkelingen binnen het primaire proces is de stijging van het aantal waardebezwaren door no-cure-no pay-bureaus. De BWB trof hiervoor beheersmaatregelen.
- Bedrijfsvoering: De werkzaamheden binnen de BWB veranderen, dit vraagt om een flexibele invulling van het personeelsbestand in de toekomst. Door de krapte op de arbeidsmarkt is het moeilijk om cruciale functies in te vullen.
- Automatisering: Dataveiligheid is een blijvend punt van aandacht. Het risico van een datalek blijft aanwezig.

Het bovenstaande leidt tot een risicoprofiel van de BWB van € 514.000.

Richtlijnen kaders begroting 2025

Aanvullende financiële richtlijnen

1. De reserve zoals aangegeven bij punt 5 van de financiële richtlijnen mag alleen worden gevormd uit een positief resultaat bij de jaarrekening (en dus niet uit een verhoging van de deelnemersbijdrage).
2. In afwijking van punt 7 van de financiële richtlijnen en in aanvulling op punt 1 van deze aanvullende richtlijnen mag de BWB een eventueel positief resultaat bij de jaarrekening aanwenden voor het vormen van een algemene reserve.
3. In de begroting 2025 wordt een volledige set kritische prestatie indicatoren opgenomen waarover vooraf met de deelnemers overeenstemming is bereikt.

Beleidsmatige richtlijnen

Van de BWB wordt verwacht dat ze op de hoogte blijft van nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden om de werkzaamheden zo efficiënt mogelijk uit te voeren. In dit kader wordt de BWB verzocht in de begroting aan te geven welke moderne ontwikkelingen er zijn, wat deze kunnen betekenen voor de BWB, welke daarvan daadwerkelijk ingezet gaan worden en wat het verwachte effect ervan is.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	904.000	1.094.000	1.138.000	1.184.000	1.232.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	6.156.000	6.006.000

Gemeenschappelijk Regeling ICT West-Brabant-West

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Kwalitatief hoogwaardige en doelmatige uitvoering van de opgedragen taken, meer kwaliteit en continuïteit in de taakuitvoering;

- minder kwetsbaarheid;
- hogere beschikbaarheid, betrouwbaarheid en veiligheid;
- Schaalbaarheid en aanpasbaarheid van de technische infrastructuur;
- minder meerkosten;
- meer professionaliteit door meer ruimte voor specialisatie;
- voldoen aan wet- en regelgeving.

Beleidsvoornemens

Investeren in ICT is noodzakelijk, zeker om de gewenste dienstverlening te leveren en te voldoen aan de eisen op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Om dit te bereiken stellen de deelnemers een visie op ICT samenwerking 2025 op.

Risico's

- Onduidelijkheid over wat precies de scheidslijnen zijn van de geboden dienstverlening. Deze onduidelijkheid kan leiden tot verwachtingen tussen deelnemer en ICT WBW die niet overeen komen.
- Onvoldoende menskracht, kennisniveau en ontwikkelniveau aanwezig in combinatie met een krappe arbeidsmarkt.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	1.681.000	1.848.000	1.900.000	1.881.000	1.806.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	430.000	0
vreemd vermogen	5.850.000	3.050.000

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Website

Beoogd effect

Duurzaam bijdragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024
Aantal aandelen	9.828	9.828

Stichting Inkoopbureau West-Brabant

Website

Beoogd effect

Professioneel inkoop- en aanbestedingsbeleid.

Beleidsvoornemens

Het professioneel inkopen en aanbesteden van werken, goederen en diensten die de gemeente aan wil schaffen.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024
Begroting	14 dagdelen per week	14 dagdelen per week

Benego (Belgisch Nederlands Grens Overleg)

Website

Beoogd effect

Het bevorderen van grensoverschrijdend overleg en de grensoverschrijdende samenwerking tussen de deelnemende gemeenten en het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten.

Beleidsvoornemens

Zie beoogd effect.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024
Begroting	1.915	2.000

Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden en West-Brabant

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Een doelmatige en slagvaardige hulpverlening verzekeren, mede op basis van een gecoördineerde voorbereiding, met behoud van een bestuurlijke en operationele verankering op lokaal niveau.

Beleidsvoornemens

Naast de reguliere taken richt de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant zich op de uitvoering van de drie pijlers uit het Beleidsplan 2023-2027: het stimuleren van redzaamheid in de samenleving, het bijdragen aan een veilige leefomgeving en het leveren van een hulpvaardige en slagvaardige inzet. Het fundament onder deze pijlers is een duurzame en wendbare organisatie.

Risico's

De begroting 2024 van de Veiligheidsregio bevat een rapportage over de risico's. Per thema worden de risico's gemeld.

Richtlijnen kaders begroting 2025

Beleidsmatige richtlijnen:

In het beleidsplan 2023-2027 zijn actiepunten opgenomen, die uiterlijk in 2027 moeten zijn gerealiseerd. In de kaderbrief geeft de Veiligheidsregio aan welke actiepunten in 2025 centraal staan. In de begroting geeft de Veiligheidsregio aan op welke wijze deze actiepunten worden ingevuld.

In de kaderbrief dient aandacht gegeven te worden aan:

- Doorontwikkeling na de invoering van de omgevingswet en de wet kwaliteitsborging voor het bouwen;
- De ontwikkelingen op het brede gebied van de Energietransitie;
- De ontwikkelingen van de dynamische en flexibele incident bestrijding.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	2.513.000	2.539.000	2.639.000	2.723.000	2.804.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	5.276.000	4.912.000
vreemd vermogen	55.277.000	59.803.000

Cooperatie Parkeerbeheer Zuidwest Nederland UA

Website

Beoogd effect

Leveren van diensten voor de leden onder andere voor parkeergaragebeheer.

Beleidsvoornemens

Zie beoogd effect.

Risico's

Er zijn geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024
Begroting	2.000	2.000

Beoogd effect

Versterken van de regionale economie door bedrijven te stimuleren in West-Brabant te investeren en tevens West-Brabantse bedrijven in brede zin te ondersteunen met innovatie en groei van hun ondernemingen.

Beleidsvoornemens

Het ondersteunen bij kantoor- en bedrijfsvestiging. Het versterken van de topsectoren logistiek, maintenance en biobased economy in de regio door samen met bedrijven nieuwe producten, diensten of vormen van samenwerking te ontwikkelen.

Rewin organiseert de uitvoering van de Economische Agenda 2023-2026 van de Economic Board West-Brabant.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	163.000	164.000	171.000	178.000	185.000
Aantal aandelen	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000

Gemeenschappelijke Regeling West-Brabants Archief (WBA)

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Voldoen aan de wettelijke verplichting die voortvloeit uit de Archiefwet 1995 en het delen van informatie uit de beheerde archieven aan belangstellenden.

Beleidsvoornemens

Het WBA werkt aan de verdere vergroting van de bekendheid als historisch informatiecentrum voor de regio West-Brabant.

Risico's

Er zijn geen bijzonderheden.

Beleidsmatige richtlijnen kaders begroting 2025

1. Het WBA hanteert vastgestelde normen met betrekking tot de service en dienstverlening richting de deelnemende gemeenten. Indien deze normen niet aanwezig zijn dienen deze te worden opgesteld en nageleefd. Belangrijk aandachtspunt daarbij is dat het WBA tijdige ondersteuning levert bij vragen over de uitvoering van aanbevelingen genoemd in het rapport Archiefinspectie, overbrenging van fysieke en digitale archieven en bij de invoering van nieuwe wetgeving die ons vakgebied raakt.
2. Het WBA hanteert de vereisten uit de Archiefwet wat betreft de koppeling naar het e-depot, zonder (nice-to-have) aanvullingen.
3. De dienstverlening rondom het e-depot dient te worden verbeterd zodat inwoners hier toegang tot krijgen.
4. Evaluaties met betrekking tot financiën en het functioneren van het WBA dient door een externe, onafhankelijke partij te worden uitgevoerd. Om dit te kunnen bekostigen dient het WBA geld te reserveren op de begroting.
5. Om de kwaliteit te verbeteren van uit te voeren projecten dient het WBA de kosten en de uitvoeringstermijn over een langere periode uit te spreiden.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	152.000	226.000	232.000	243.000	249.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	155.000	155.000
vreemd vermogen	465.000	453.000

Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap West Noord-Brabant (WVS)

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Het op efficiënte wijze bieden van werkgelegenheid aan personen met een arbeidsbeperking die geen perspectief hebben op de reguliere arbeidsmarkt en het verzorgen van trajecten gericht op de arbeidsontwikkeling van personen met en afstand tot de arbeidsmarkt.

Beleidsvoornemens

WVS werkt als sociaal ontwikkelbedrijf samen met het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal aan het verder vormgeven van de ketensamenwerking. Partijen werken samen om de arbeidsontwikkeling van werkzoekenden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt te verbeteren. Ook creëert WVS in het groenbedrijf nieuwe arbeidsplaatsen voor personen met een arbeidsbeperking.

Risico's

De voornaamste risico's zijn de onzekerheid rond de hoogte van de rijksbijdrage Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en compensatiebijdrage voor de loon-en prijsontwikkeling (LPO) door het Rijk. In de septembercirculaire van het Rijk worden deze cijfers bekendgemaakt. Hierna past WVS de begroting 2024 aan.

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

WVS is onder andere door het schaalvoordeel in staat meer werk voor mensen met een arbeidsbeperking tegen lagere kosten te realiseren. Dit is zichtbaar door de lage bedrijfskosten (exclusief Wsw-lonen) van WVS in verhouding tot andere Sociale werkbedrijven in Nederland (Thermometer SW, Min. SZW).

Richtlijnen kaders begroting 2025

Aanvullende financiële richtlijnen:

1. De op WVS betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2025 opgenomen. WVS zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal.
2. De in de financiële richtlijn 3 bedoelde reserves betreffen uitsluitend de bestemmingsreserves.

Beleidsmatige richtlijnen:

1. WVS houdt inzichtelijk welke activiteiten en risico's verbonden zijn aan de afbouw van het huidige Sociale Werkplaats bestand in combinatie met de opdrachtportefeuille en stelt maatregelen voor om nadelige financiële gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken.
2. WVS besteedt in de begroting aandacht aan de visie en ambitie rondom de doorontwikkeling van het sociaal ontwikkelbedrijf. Daarbij verwachten we dat de gemaakte keuzes rond de verschillende leerroutes vertaald worden in concrete doelstellingen en acties die bijdragen aan het realiseren van de ketensamenwerking.
3. De begroting 2025 van WVS is opgesteld in lijn met de ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	859.000	940.000	903.000	906.000	901.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	3.850.000	3.600.000
vreemd vermogen	21.673.000	21.218.000

Gemeenschappelijke Regeling Intergemeentelijke Sociale Dienst Werkplein Hart van West-Brabant

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Efficiënte en effectieve uitvoering van de Participatiewet en bijbehorende inkomensondersteunende regelingen loaw, loaz (Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijke arbeidsongeschikte werkloze werknemers/ - gewezen zelfstandigen) en BBZ (Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen), het minimabeleid en de Wet inburgering 2021.

Beleidsvoornemens

Het Werkplein HvWB stelde in 2021 een nieuwe visie op voor haar dienstverlening en organisatie. Deze visie vraagt om aanpassingen in de organisatiestructuur en cultuur, die via een uitgebreid organisatieontwikkelingstraject worden doorgevoerd. Eind 2024 zal de nieuwe organisatie en dienstverlening ingeregeld zijn.

Risico's

Sneller toenemende klantaantallen en extra niet voorziene taken die het Werkplein opgedragen krijgt (zoals in het afgelopen jaar is gebeurd met de energietoeslag en de ondersteuning van Oekraïners) leiden tot hogere uitkeringslasten en hogere uitvoeringskosten. Daarnaast is er zorg voor de blijvend hoge werkdruk die binnen het Werkplein wordt ervaren, met het risico op ziekteverzuim.

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

Reden voor het aangaan van de Gemeenschappelijke regeling Werkplein Hart van West-Brabant was het streven naar efficiency in de bedrijfsvoering en het borgen van een kwalitatief goede dienstverlening op het terrein van werk en inkomen en de wet inburgering.

Richtlijnen kaders begroting 2025

Aanvullende financiële richtlijnen:

1. De op het Werkplein HvWB betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2025 opgenomen. Het Werkplein HvWB zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van WVS en de ISD Brabantse Wal.
2. Het Werkplein HvWB maakt een onderbouwde meerjarige prognose van het aantal bijstandsontvangers.
3. Het Werkplein HvWB neemt in de bijlage van de begroting een overzicht op met het verloop van de vaste en tijdelijke formatie sinds 2015. Hieruit blijkt welke mutaties er sinds 2015 in de formatie zijn doorgevoerd, met welke reden en de besluitvorming hierover.

4. Het Werkplein HvWB verschaft in de P&C-documenten inzicht in de stand van de vorderingen en de voorziening dubieuze debiteuren.

Beleidsmatige richtlijnen:

1. Het Werkplein HvWB stelt een begroting voor het jaar 2025 op waarin de ambities van de deelnemende gemeenten tot uitdrukking komen met betrekking tot duurzame uitstroom van uitkeringsgerechtigden, het beperken van uitkeringslasten, het bieden van inkomensondersteuning en armoedebestrijding en het integraal samenwerking binnen het Sociaal Domein.
2. De begroting 2025 dient een duidelijke onderbouwing te bevatten van de manier waarop het Werkplein HvWB de hiervoor genoemde ambities gaat realiseren, alsmede de lasten die daarmee gepaard gaan.
3. De onderbouwing bevat concrete maatregelen die afdoende zijn om aanspraak te kunnen maken op een uitkering in het kader van de vangnetregeling mocht er voor 2025 uiteindelijk onverhoopt toch sprake zijn van een overschrijding van de BUIG-budgetten.
4. De begroting 2025 van het Werkplein HvWB is opgesteld in lijn met de ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met WVS en de ISD Brabantse Wal. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	2.791.000	3.338.000	3.483.000	3.622.000	3.766.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	7.745.000	7.656.000

Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

We werken als gemeenten in West-Brabant samen aan de Aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) en het Meldpunt Crisiszorg West-Brabant om huiselijk geweld en kindermishandeling eerder en beter in beeld krijgen, te stoppen en duurzaam op te lossen.

Beleidsvoornemens

Samen met 14 regiogemeenten dezelfde inzet en kwaliteit leveren op het moment dat de veiligheid van burgers in het geding is.

Risico's

In 2023 werd er voor zowel de GIA-taken als voor het Meldpunt Crisiszorg een hogere bijdrage gevraagd dan vooraf begroot. Voor beiden geldt namelijk dat substantieel meer budget nodig is om de regionale taken naar behoren uit te voeren. In deze verhogingen is met een aantal zaken geen rekening gehouden. Voor 2024 zien we daarom de volgende risico's:

1. Veilig Thuis en de Safegroup hebben nauwelijks reserves waar ze op terug kunnen vallen;
2. Zowel de CAO sociaal werk als de CAO-jeugdzorg lopen in 2023 af. De financiële consequenties hiervan zijn nog niet bekend;
3. Wat de financiële consequenties zijn voor de geplande herontwikkeling van Meldpunt Crisiszorg is nog onbekend;
4. Het Centrum Seksueel geweld (Veilig Thuis is penvoerder en ontvangt subsidie van centrumgemeenten Breda en van Tilburg) kampt in 2023 met een verwacht tekort en heeft in 2022 ook meer uitgegeven dan aan subsidie beschikbaar was.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024
Begroting	377.000	524.000

Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten regio West-Brabant

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Bijdragen aan het terugdringen van het aantal voortijdige schoolverlaters.

Beleidsvoornemens

Uitvoeren Leerplichtwet.

Risico's

Het actualiseren van de Ingrado-richtlijnen kan financiële gevolgen hebben. Ingrado is de landelijke vereniging van alle afdelingen leerplicht van de gemeenten.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	91.000	86.000	89.000	92.000	95.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	723.000	723.000

Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda

Instellingsbesluit

Beoogd effect

Het samen met de deelnemers vormgeven, uitvoeren en financieren van Beschermd Wonen voor kwetsbare inwoners van de deelnemende gemeenten.

Beleidsvoornemens

1. de samenwerking verankeren tussen de colleges van de gemeenten voor de maatwerkvoorziening Beschermd Wonen;
2. de uitwerking van het regionaal beleid in een inkoopbeleid voor Beschermd Wonen;
3. het gezamenlijk organiseren van de toegang tot Beschermd Wonen;

4. het monitoren van de resultaten van Beschermd Wonen en op basis daarvan bijsturen.

Risico's

De maatwerkvoorziening Beschermd Wonen is een dure voorziening. Een plotseling extra toename met enkele cliënten kan een groot effect hebben op de regionale begroting.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024
Begroting	0	159.000

Gemeenschappelijke Regeling Nazorg Gesloten Stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen

Instellingsbesluit

Beoogd effect

Eeuwigdurende nazorgverplichting ten aanzien van de (gesloten) Afvalstoffenberging Bavel-Dorst en de Regionale Stortplaats Zevenbergen.

Beleidsvoornemens

Behartigen van zaken en activiteiten gericht op de eeuwigdurende nazorgverplichtingen van de 10 deelnemende gemeenten ten aanzien van de Afvalstoffenberging Bavel-Dorst en de Regionale Stortplaats Zevenbergen.

Risico's

De gevolgen van verontreiniging van grond- en oppervlakte water en lucht als gevolg van calamiteiten op of rond de voormalige stortplaatsen, waarbij (gevaarlijke) chemische stoffen vrij komen.

In het vierde kwartaal 2023 maakt de beheerder van de stortplaats Bavel-Dorst een herberekening van het benodigd doelvermogen op basis van de op dat moment geldende uitgangspunten. Medio 2023 volgen de uitkomsten naar de kwaliteit van de bovenafdichting. De verwachting is dat de gehanteerde levensduur verlengd kan worden van 50 naar 100 jaar. Als dat zo is dan blijft de te betalen bijdrage voor de deelnemende gemeenten tot 2026 gelijk.

In 2023 worden de leidingen voor de afvoer van water van de stortplaats Bavel-Dorst vervangen omdat de staat van de leidingen slechter is dan verwacht. De kosten van de vervanging worden betaald uit de voorziening Bavel-Dorst.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	63.000	63.000	63.000	63.000	63.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	1.015.000	1.003.000
vreemd vermogen	24.606.000	24.240.000

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Een bijdrage te leveren aan een leefbare en veilige werk- en leefomgeving voor de regio.

Beleidsvoornemens

Het professioneel en efficiënt uitvoeren van milieutaken van de deelnemers en het nakomen van contractuele verplichtingen die zijn aangegaan met de deelnemers. Het verbeteren van de uitvoering van de taken. De OMWB streeft naar een uniforme wijze van uitvoering van de wettelijke basistaken. De Omgevingswet treedt op 1 januari 2024 in werking. De Omgevingswet zorgt voor een ingrijpende stelselherziening van regelgeving in het fysieke domein.

Risico's

1. Inhuur versus vast personeel: € 200.000
2. Transitie mens en systeem: € 350.000
3. Problematiek arbeidsmarkt: € 525.000
4. Covid-19: € 250.000
5. Invoering Omgevingswet: € 400.000
6. Kosteneffectiviteit: € 180.000

Totaal gewogen risico's: € 1.905.000.

Het zijn gewogen risico's (voor nadere toelichting, zie pagina 11 van de begroting 2024 OMWB).

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

Dit samenwerkingsverband is een wettelijke verplichting waar Etten-Leur kritisch naar blijft kijken. Er moet gewerkt blijven worden aan efficiencyverbetering in de bedrijfsvoering om deze positieve effecten te (blijven) realiseren. Het blijft een doorlopend punt van aandacht.

Richtlijnen kaders begroting 2025

Beleidsmatige richtlijnen:

1. De basis voor het uitvoeren van de wettelijke basistaken door de Omgevingsdienst vormt het inrichtingenbestand. Dit is onder meer de basis van het werkprogramma en de financiering van de dienst. Onze omgeving verandert voortdurend en dit vraagt het nodige voor het actueel houden van dit bestand. Met de komst van de omgevingswet moet dit bestand worden getransformeerd naar een bestand van Milieu Belastende Activiteiten (MBA). Wij verwachten dat de OMWB beschikt over een hoogwaardig, adequaat en up-to-date inrichtingenbestand dat wordt getransformeerd naar een MBA bestand en dat de dienst zich in staat stelt snel te reageren op veranderingen. Wij vragen de dienst om voor de transformatie en met name het

up-to-date houden van gegevens in het MBA bestand beleidsmatige maatregelen te treffen en dit tot uitdrukking te laten komen in de begroting 2025.

2. Overeengekomen is de aangepaste versie van de MWB-norm te herzien nadat de gevolgen van de inwerkingtreding Omgevingswet duidelijk zijn en er een nieuw Gemeenschappelijk uitvoerings kader is vastgesteld. Wij vragen de OMWB om in 2025 samen met de deelnemers de MWB norm te herzien en te komen tot een nieuwe financieringsopzet van de dienst. Hou hierbij rekening met het herziene Gemeenschappelijk uitvoerings kader en aan te sluiten de uitkomst van Interbestuurlijke programma Versterking VTH-stelsel en baseert het op een kwalitatief hoogwaardig en actueel MBA-bestand.
3. Er is sprake van krapte op de arbeidsmarkt wat we vooral terugzien in specialistische functies en dit raakt ook de OMWB. Dit vraagt om het maken van keuzes waarop de beschikbare capaciteit wordt ingezet. We vragen de OMWB om transparant en tijdig, maar uiterlijk in 2025 een duidelijk afwegingskader op te stellen voor die gevallen waarin keuzes gemaakt moeten worden (bijvoorbeeld ten aanzien van inzetten op basistaken of verzoektaken en waarbij het uitgangspunt dient te zijn het voldoen en de wettelijke (basis)- taken. Daarbij zijn maatwerk, risico-gestuurd werken en vertrouwen belangrijke pijlers.
4. Kijk kritisch naar bestaande werkzaamheden en evalueer deze tijdig. Hanteer bij het opstellen van de begroting het principe nieuwe werkzaamheden voor oud. We vragen de omgevingsdienst hierbij de focus te leggen op het programma collectieve taken (P3). Het beschikbare bedrag op basis van de overeengekomen verdeelsleutel hoort daarbij niet het uitgangspunt te zijn maar nut en noodzaak van de in programma 3 opgenomen taken en werkzaamheden.
5. De resultaten en uitgangspunten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden transparant verwerkt in de (meerjaren)begroting. De resultaten worden onder andere vertaald in de begroting door het opnemen van prestatie-indicatoren voor de (primaire) processen.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	520.000	561.000	583.000	603.000	624.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	3.148.000	3.190.000
vreemd vermogen	5.386.000	5.276.000

Gemeenschappelijke Regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst West Brabant (GGD)

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Gezonde burgers die vanuit eigen kracht een bijdrage leveren aan de maatschappij.

Beleidsvoornemens

De ambities van de GGD zijn:

1. In 2027 heeft de GGD, samen met partners, voor inwoners een fundament gebouwd voor een gerichte regionale en lokale aanpak op het gebied van preventie en gezondheid;
2. In 2027 ziet GGD gezonde levensjaren bij iedereen in West-Brabant toenemen, waarbij de GGD focust op de groep die dit het hardst nodig heeft;
3. In 2027 zijn gezondheid, (sociale) veiligheid en duurzaamheid prioriteit in de leefomgeving en wijkontwikkeling;
4. In 2027 zijn de kennis en informatie om zelf regie te kunnen nemen en houden laagdrempelig beschikbaar in West-Brabant.

Risico's

1. Veranderingen in het basistakenpakket en plustakenpakket kunnen leiden tot ongedekte vaste kosten bij de GGD.
2. Er ligt een risico op het gebied van (on)voldoende capaciteit in crisissituaties.
3. Indien de huurder aan de Doornboslaan opzegt, vallen alle daaruit komende inkomsten weg.

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

Dit samenwerkingsverband is een wettelijke verplichting op basis van de Wet publieke gezondheid. Het is onze plicht om deze instelling, samen met 15 andere gemeenten, in stand te houden. De gedachte achter dit samenwerkingsverband is wel dat het bundelen van krachten in één organisatie leidt tot kwaliteitsverbetering en kostenbeheersing. Omdat dit is ingevoerd vanuit een wettelijke verplichting is niet concreet te maken wat dit aan (financiële) besparingen oplevert. Stelling is wel dat als individuele gemeenten deze taken zelf moeten uitvoeren, dit niet efficiënt en effectief zou zijn. Er is echter geen realistische vergelijking te maken waarmee besparingen in exacte bedragen kunnen worden aangetoond.

Richtlijnen kaders begroting 2025

Aanvullende financiële richtlijn:

De GGD heeft aangegeven in het najaar van 2023 te starten met de analyse van de bestemmingsreserves. De uitkomsten hiervan worden vertaald in te hanteren uitgangspunten. Zoals door de GGD is aangegeven, worden deze door het Algemeen Bestuur in 2024 bij de

kadernota vastgesteld. In de beleidsbegroting 2024 worden deze verwerkt zodat aanvullend inzicht wordt gegeven in nut en noodzaak van de bestemmingsreserves. Dit dient ook te gebeuren voor de P&C- cyclus 2025. Op deze manier kan ook worden voldaan aan financiële richtlijn 3.

Beleidsmatige richtlijnen:

1. De GGD geeft in de kaders en Beleidsbegroting 2025 duidelijk weer met welke concrete plannen invulling gegeven gaat worden aan de in het beleidsplan 2023-2026 ‘Wij maken samen gezond gewoon’ opgenomen 4 ambities en laten ze hun 3 gezonde geluiden horen.
2. Met behulp van prestatie-indicatoren brengt de GGD de resultaten in beeld die zij bereikt op de diverse door haar uit te voeren taken. De GGD heeft aangegeven in de tweede helft van 2023 te starten met het formuleren van indicatoren, samen met een afvaardiging van de gemeenten. Gezien de gemaakte afspraak dient de GGD de indicatoren op te nemen in de begroting 2024 en dienen deze ook terugkomen (eventueel met uitbreiding) in de Beleidsbegroting 2025.
3. In het kader van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) gaat de GGD aan de slag met het versterken van de (regionale) kennis- en adviesfunctie. Daarnaast gaat ze aan de slag met de coördinatie. De concretisering van de coördinerende rol van de GGD wordt later uitgewerkt, waarbij gekeken wordt welke regionale thema’s worden opgepakt. Ook de precieze rol inzake de ketenaanpakken (vanuit het Integraal Zorgakkoord) wordt hierin uitgewerkt.
4. De GGD heeft binnen het basispakket haar diensten in het kader van de Omgevingswet in 2024 uitgebreid. De algemene bijdrage is met € 0,13 per inwoner verhoogd. In de begroting geeft de GGD aan wat zij gemeenten in 2025 binnen het basispakket biedt aan advisering in het kader van de Omgevingswet, waarbij het uitgangspunt is dat binnen het basispakket zo veel mogelijk tegemoet wordt gekomen aan de vraag van gemeenten. De genoemde aantallen en termijnen dienen indicatief te zijn zodat voor (harde) afspraken eerst ervaring opgedaan wordt in de eerste jaren van de Omgevingswet.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	1.835.000	1.967.000	2.038.000	2.112.000	2.188.000

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Gemeenschappelijke Regeling Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)

Instellingsbesluit

Website

Beoogd effect

Kwalitatief hoogwaardige ambulancezorg die binnen de wettelijke aanrijtijden ter plaatse is.

Beleidsvoornemens

Het leveren van kwalitatief hoogwaardige ambulancezorg die binnen de wettelijke aanrijtijden ter plaatse is en binnen de budgettaire kaders wordt gerealiseerd. Het behouden van de ambulancevoorziening.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Richtlijnen kaders begroting 2025

Aanvullende financiële richtlijn:

De algemene financiële richtlijnen zijn niet van toepassing op de RAV.

Beleidsmatige richtlijnen:

1. De RAV waarborgt onder de Wet ambulancezorgvoorzieningen de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
2. Het Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0 bevat 26 indicatoren waarmee daadwerkelijk het niveau van de geleverde zorg wordt gemeten. Tijdigheid in het spoedvervoer is er hier één van. De indicatoren zijn onderverdeeld in zeven segmenten: Bereikbare en beschikbare zorg, Patiënt centraal, Veilige zorg, Professionaliteit, Samenwerken, Continue verbeteren en Basis op orde. De RAV informeert de gemeenten hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader.
3. In 2025 is naar verwachting de nieuwe urgentie-indeling ambulancezorg ingevoerd. De nieuwe indeling kent zeven in plaats van drie urgentieniveaus. De RAV verwerkt de nieuwe urgentie-indeling in haar begroting waarbij inzage in de responstijden op A1 en A2 ritten behouden blijft. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A1 ritten niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
4. In haar begroting geeft de RAV aan wat de landelijke Beleidsagenda Toekomstbestendige Acute Zorg van VWS betekent voor de ambulancezorg in haar werkgebied. De beleidsagenda kent drie kernpunten: Kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg, Zorgcoördinatie en Samenwerking in de regio.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting	0	0	0	0	0

Resultaat	2023	2024
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2024	31-12-2024
eigen vermogen	14.369.000	14.369.000
vreemd vermogen	28.702.000	33.917.000

N.V. Brabant Water

Website

Beoogd effect

Winnen, zuiveren en distribueren van water voor huishoudens en bedrijfsleven.

Beleidsvoornemens

Water leveren uit de beste bronnen. Deze waterlevering voor de toekomst veilig stellen door goed te zorgen voor de waterwingebieden. Producten en diensten aanbieden op een hoog niveau. Klantgericht, kostenbewust, met moderne techniek en actieve zorg voor de omgeving.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2023	2024
Aantal aandelen	55.211	55.211

Grondbeleid

Algemene ontwikkelingen

In deze paragraaf geven we een toelichting op het grondbeleid. Naast de algemene ontwikkelingen benoemen we de risico's. Ook lichten we een aantal wijzigingen in reserves toe.

Algemene ontwikkelingen

De omgevingsvisie geeft een beeld van de veranderingen in het bestaand stedelijk gebied en van de toekomstige uitbreiding daarvan tot 2040.

Ontwikkelingen tweede bestuursrapportage 2023

We rekenden diverse exploitaties opnieuw door en stelden de prognoses voor 2023 en volgende jaren bij. Ook brachten we de voorzieningen op het vereiste niveau.

Wonen

De afspraken over de woningbouwproductie voor de periode 2020 - 2035 baseren we op de provinciale Bevolkings- en woningbouwbehoefteprognoses. Volgens deze prognoses moet Etten-Leur in deze periode nog minstens 2.400 woningen opleveren.

Gemeenten in de regio Breda en de regio Tilburg deden de Rijksoverheid een aanbod om samen tot 2040 een deel van het landelijk woningtekort op te lossen. Etten-Leur doet daaraan mee. De opgave voor Etten-Leur kan oplopen tot 3.100 woningen als het Rijk en de twee regio's tot afspraken komen.

Het gemeentelijk woningbouwprogramma baseren we voorlopig op het regionale aanbod. We vertaalden het gemeentelijk woningbouwprogramma in het college uitvoeringsprogramma. De woningen komen op diverse binnenstedelijke locaties en op nieuwe locaties buiten bestaand stedelijk gebied. De gemeenteraad nam hierover in de omgevingsvisie een besluit.

Een gedetailleerd overzicht van het woningbouwprogramma per 1 januari 2024 staat woningbouwprogramma 2024-2027.

Woningbouw 2024-2027 in m²

verkopen woningbouw in m ²	Prognose					
gemeentelijke locaties	2024	2025	2026	2027	> 2027	Totaal
Schoenmakershoek-Oost		26.522				26.522
Haansberg deelgebied 1		16.037	12.654	15.001		43.692
Haansberg deelgebied 2		45.770	35.770	35.770	125.195	242.505
Wipakker					5.678	5.678
Meeuwisdijk	12.500					12.500
Totaal	12.500	88.329	48.424	50.771	130.873	330.897

Woningbouw 2024-2027 oplevering

Oplevering in aantallen:

gemeentelijke locaties	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
Totaal	195	288	353	245	1.696	2.777

locaties derden	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
Totaal	111	336	15	0	0	462
Totaal aantal woningen	306	624	368	245	1.696	3.239

Oplevering in aantallen:

per categorie	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
sociale huur grondgebonden	100	99	54	48	425	726
sociale huur appartementen	28	42	12	18	105	205
Totaal sociale huur	128	141	66	66	530	931
middeldure huur grondgebonden	-	24	24	24	209	281
middeldure huur appartementen	20	56	6	6	51	139
Totaal middeldure huur	20	80	30	30	260	420
dure huur grondgebonden	-	-	-	-	-	-
dure huur appartementen	3	-	-	-	-	3
Totaal dure huur	3	0	0	0	0	3
betaalbare koopwoningen < € 270.000	-	50	47	24	209	330
betaalbare koopappartementen < € 270.000	12	62	6	9	51	140
Totaal goedkope koop < € 270.000	12	112	53	33	260	470
betaalbare koopwoningen < € 355.000	4	57	57	16	141	275
betaalbare koopappartementen < € 355.000	20	4	19	7	34	84
Totaal middeldure koop < € 355.000	24	61	76	23	175	359
dure koopwoningen	33	204	117	63	256	673
dure koop appartementen	86	-	-	-	-	86
Totaal dure koop	119	204	117	63	256	759
bouwkavels	-	26	26	30	215	297
bouwkavels CPO*	-	-	-	-	-	-
Totaal bouwkavels	0	26	26	30	215	297
Totaal	306	624	368	245	1.696	3.239

*CPO: Collectief Particulier Opdrachtgeverschap

Werken

Bedrijventerreinen

In 2017 maakte de regio met de provincie afspraken over de bedrijventerreinen. Hergebruik heeft de hoogste prioriteit. In de loop van 2023 maken de gemeenten en provincie nieuwe afspraken die lopen tot 2030. Etten-Leur wil vooral via herontwikkeling van bestaand bedrijventerrein aan de vraag voldoen. Door het ontbreken van geschikte en rendabele locaties gaan we niet over tot de aanleg van nieuw bedrijventerrein. In de Omgevingsvisie namen we daarover een besluit.

In dit overzicht staat de totale voorraad aan bedrijfskavels bij het Grondbedrijf.

bedrijventerreinen in m ²	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
Kavel zonder woning (€185)	2.970					2.970
Kavel met woning (€214)		2.398				2.398
Vosdonk-Zuid	2.970	2.398	0	0	0	5.368
- infrastructuur	7.376					7.376
- milieustraat		18.721				18.721
- percelen		7.625	14.000	15.019	9.450	46.094
Vosdonk-Noord	7.376	26.346	14.000	15.019	9.450	72.191
Totaal	10.346	28.744	14.000	15.019	9.450	77.559

Wanneer we de voorraad bedrijfskavels afzetten tegen de prognose, dan blijkt dat de bestaande voorraad voor kleinschalige bedrijvigheid tot 2028 voldoende is. Grootschalige bedrijven (meer dan een hectare) kunnen we maar zeer beperkt onderbrengen. Behalve de gemeente Etten-Leur hebben ook anderen een beperkt aantal bedrijfskavels in de verkoop.

Detailhandel

Bij detailhandel ligt het accent op het Winkelhart en wijk- en buurtcentra. Samen met vastgoedeigenaren en ondernemers kijken we naar de positie van het Winkelhart en andere centra. We werken aan concrete maatregelen om de leegstand aan te pakken. Ook bestaat de noodzaak om het totale winkelaanbod terug te brengen. In de Omgevingsvisie staan voorstellen.

Kantoren

Etten-Leur heeft geen gronden meer beschikbaar voor de bouw van kantoren. In regionaal verband zijn afspraken gemaakt om daar waar mogelijk het volume te laten krimpen.

Landelijk gebied

Tot 2028 werken we nauw samen met het waterschap om natte ecologische verbindingzones te realiseren. Ook zijn er in Etten-Leur enkele droge ecologische verbindingzones. De totaalopgave is ongeveer 30 kilometer. Daarvan moeten we nog ongeveer 15 kilometer aanleggen. Voor Etten-Leur Zuid (het gebied ten zuiden van de rijksweg) maakt het waterschap een analyse van de kansen voor grondverwerving voor de resterende trajecten. Het waterschap en de gemeente volgen de kansen voor grondverwerving langs ecologische verbindingzones nauwlettend. Voor de grondverwervingen, de aanleg en het beheer en onderhoud van de natte ecologische verbindingzones is geld beschikbaar uit de Reserve Compenserend Groen van het Grondbedrijf.

Het waterschap werkt samen met de gemeente in het project Verbetering Regionale Keringen ook aan de waterveiligheid voor het noordelijk buitengebied. De realisatie van die opgave is ongeveer halverwege. Er zijn robuuste waterkeermiddelen gerealiseerd in de uitmondingen van de Laakse Vaart en de Leurse Haven en het daartussen gelegen dijktracé is verbeterd. Verbetering van het dijklichaam langs de Zeedijk is in uitvoering.

LANDELIJK GEBIED	status	oplevering	exploitant	
Ecologische verbindingzone	in uitvoering	2028	gemeente & waterschap	€ 268.000

Waterschap, provincie en Staatsbosbeheer werken verder samen met de gemeente aan het natuurontwikkelingsproject Noordrand Midden. Voor Etten-Leur gaat het om de drie deelgebieden: Kelsdonk/Zwermlaken, Strijpen/De Berk en Zwartenbergse Polder (Haagse Dijk).

Risico's

De financiële bedrijfsvoering van het Grondbedrijf is zo opgezet dat we risico's opvangen zonder dat we een beroep doen op de algemene dienst van de gemeente. In de tabel geven we aan:

- het actuele risicoprofiel van de grondexploitaties;
- het noodzakelijke weerstandsvermogen op basis van de risicoberekening;
- de verwachte exploitatieresultaten;
- het aantal m² grond dat in eigendom is.

(bedragen x € 1.000)	risicoprofiel 1-1-2024	Bruto benodigd weerstandsvermogen	Prognose resultaat	voorraad gronden m ²
Grondexploitaties	24.847	8.700	5.436	530.025

We werkten een gedetailleerd overzicht van de grondexploitaties uit. Daarin staat ook een totale berekening van het weerstandsvermogen dat nodig is. Uit dit overzicht blijkt dat de 'Reserve exploitatie risico's' toereikend is.

Risico's grondexploitatie 1 januari 2024

Woningbouwlocaties				
(bedragen x € 1.000)	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m ²
Schoenmakershoek-Oost	5.402	2.141	0	26.500
De Streek	-955	777	178	0
Nobelaer	-829	749	80	0
Haansberg deelgebied 1 Haansberg-Oost	4.747	211	3.261	43.700
Woningbouwlocaties	8.365	3.878	3.519	70.200
Bedrijventerreinen				
Vosdonk-Zuid	-498	1.091	469	5.400
Vosdonk Noord	10.734	1.104	-2.317	72.200
Bedrijventerreinen	10.236	2.195	-1.848	77.600
Kantoorlocaties				
	-	-	-	-
Totaal	18.601	6.073	1.671	147.800

Materiële vaste activa	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m ²
Hilsebaan	70	1	119	11.925
Haansberg deelgebied 2 Haansberg-Zuid	22.985	13.000	1.179	117.900
Haansberg deelgebied 3 Haansberg-Zuidwest	543	54	517	51.700
Haansberg deelgebied 4 Haansberg-Noordwest	21	2	34	3.400
Haansberg deelgebied 5 Haansberg-Noord	595	60	1.279	127.900
Wipakker	29	3	0	5.700
Meeuwisdijk	295	5	637	63.700
Totaal	24.538	13.125	3.765	382.225

Panden	boekwaarde	Risico	OZB of taxatiewaarde	m ²
Hoeveneseweg 34	600	0	600	12.950
Totaal	600	0	600	12.950
Totaal exploitatiegebieden	43.739	19.198		530.025

Totalen	boekwaarde	Risico
Woningbouwlocaties	8.365	3.878
Bedrijventerreinen	10.236	2.195
	18.601	6.073
Kantoorlocaties	0	0
Materiële vaste activa	24.538	13.125
Panden	600	0
Maximaal risico	43.739	19.198

Minimale waarde en voorzieningen	Minimale waarde	Voorzieningen exploitatie tekorten
Woningbouwlocaties	7.020	0
Bedrijventerreinen	3.880	2.317
	10.900	2.317
Kantoorlocaties		
Materiële vaste activa	24.538	0
Panden	600	0
Minimale waarde en voorzieningen	36.038	2.317

Berekening reëel risico:		
Boekwaarde	43.739	
Risico	19.198	
Planschade risico afgesloten complexen	265	
Maximaal risico		63.202
Minimale waarde gronden en panden	36.038	
Voorziening exploitatie tekorten	2.317	
Minimale waarde en voorzieningen		-38.355
Gecorrigeerd risico		24.847
Reëel risico	35%	8.700

	Prognose resultaat	voorraad gronden m²
Woningbouwlocaties	3.519	70.200
Bedrijventerreinen	-1.848	77.600
	1.671	147.800
Kantoorlocaties	0	0
Verspreide percelen	3.765	382.225
Totaal	5.436	530.025

Investeringsen

Investeringsen 2023

Om de gewenste maatschappelijke effecten binnen de programma's te realiseren zijn investeringen nodig.

We geven inzicht in de ontwikkelingen van de investeringen.

In 2023 was € 53 miljoen voor investeringen beschikbaar. We verwachten hiervan in 2023 ongeveer € 9 miljoen uit te geven.

Aan het einde van 2023 is er nog € 44 miljoen over.

investeringsen (bedragen x € 1.000)	nog beschikbaar
Omgevingsvisie	21.000
Vervanging riolering (met name Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan VGRP)	8.300
Flexibele woningen	3.200
Investeringsen openbaar gebied	6.700
Herontwikkeling Oude Kerkstraat	2.000
Overige investeringen	2.800
	44.000

Een groot deel van deze investeringen heeft een lange doorlooptijd. We geven dat geld pas in 2024 en later uit.

In onze financiële verordening staan de afschrijvingstermijnen voor investeringen. Die termijnen gebruikten we bij het opstellen van het Investeringsplan 2024-2027.

Tweede bestuursrapportage 2023

In de tweede bestuursrapportage 2023 stellen we de volgende wijzigingen voor.

Investeringsen 2023 (bedragen x € 1.000)	Verhoging (+) Verlaging (-)	Nieuw kredietbedrag
Herinrichting begane grond Stads Kantoor	4.916	5.266
Aanpassen wanden en toegankelijkheid Stads Kantoor	194	194
Werkplek	-40	65
Mobile devices	55	607
Verkeersregelinstallatie Bredaseweg - Lage Vaartkant	30	165
Van 't Hoffstraat	80	280
Vorbereiding randwegen	-500	0
Vorbereiding hoofdwegenstructuur	500	1.000
Totaal wijzigingsen investeringen 2023	5.235	

Herinrichting begane grond Stads Kantoor / aanpassing wanden en toegankelijkheid Stads Kantoor

Voor de herinrichting van de begane grond van het Stads Kantoor is een investeringskrediet nodig. Dit is de financiële verwerking van het besluit van de gemeenteraad.

Werkplek / Mobile devices

Op het krediet Werkplek is een bedrag over. We hevelen dat over naar de Mobile devices. Ook verhogen we dat krediet om de vervanging van laptops uit te voeren.

Verkeersregelinstallatie Bredaseweg - Lage Vaartkant

Voor dit project was geen budget opgenomen voor voorbereiding en toezicht. Dat doen we nu.

Van 't Hoffstraat

Door flinke prijsstijgingen en extra uitgaven voor tijdelijke verkeersmaatregelen is het beschikbare bedrag te laag.

Daarom verhogen we dit.

Voorbereiding randwegen en hoofdwegenstructuur

Deze investeringen hebben sterk met elkaar te maken. We voegen deze samen tot een krediet.

Investeringsplan 2024-2027

Naast de investeringen die vanuit 2023 nog doorlopen (zie investeringen 2023) zijn er ook nieuwe investeringen nodig.

Welke dat zijn ziet u hieronder.

Programma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2024	2025	2026	2027
Vervanging materiaal verkiezingen	10	25	-	-	-
Vervanging mobile devices	3	75	75	75	75
Vervanging wagenpark (diverse wagens).	8 of 10 jaar	512	70	-	-
Stadskantoor	15	700	-	-	-
Vervanging hardware werkplek	5	850	-	-	-
Mobile devices gemeenteraad	4	-	-	60	-
Totaal programma 1		2.162	145	135	75

Programma 2 Sociaal Etten-Leur (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2024	2025	2026	2027
Vorbereidingskrediet Multi Functionele Accommodatie Haansberg	40	100	-	-	-
De 4 Heemskinderen	40	800	-	-	-
Totaal programma 2		900	0	0	0

Programma 3 Ruimte voor wonen en leven (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2024	2025	2026	2027
Gemeentelijk Verkeers- en vervoersplan (GVVP)	25	100	100	100	100
Leurse Haven, zwaaiikom	40	28	-	-	-
'de Vaart' oeverbescherming	40	175	-	-	-
Openbare ruimte (wegbeheer)	40	2.452	2.452	2.452	2.452
Openbare verlichting	20	800	1.000	800	-
Parkeergarage coating	25	700	-	-	-
Parkeergarage LED	15	450	-	-	-
Parkeergarage automaten	10	250	250	-	-
Herontwikkeling Oude Kerkstraat (Fri-Jado)	40	1.000	-	-	-
Omgevingsvisie, voorbereiding randwegen	40	-	-	-	-
Omgevingsvisie, verbetering bestaand wegennet	40	500	500	500	-
Omgevingsvisie, grondverwerving	40	10.000	10.000	-	-
Vervanging verkeersregelininstallaties (VRI)	10	200	-	-	140
Speeltoestellen	10	153	186	157	91
Gemeentelijk Waterplan (riolering)	40	2.137	2.716	1.640	1.600
Totaal programma 3		18.945	17.204	5.649	4.383

Programma 5 Duurzaam denken en doen (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2024	2025	2026	2027
Hekwerk hondenuitlaatterreinen	10	25	25	25	25
Vervanging textiel- en glascontainers	10	125	125	125	-
Vervanging 1-2G naar 5G ondergrondse containers	5	340	-	-	-
Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie	40	490	490	490	490
Totaal programma 5		980	640	640	515

Toelichtingen Investeringsplan 2024-2027 (op website anders weergegeven)

Investering	Omschrijving / toelichting
Vervanging materiaal verkiezingen	Vervanging van diverse materialen voor verkiezingen zoals hokjes, bewegwijzering en koffers.
Vervanging mobile devices	Om informatie te delen, samen te werken en tijd- en plaatsonafhankelijk te werken zetten we mobiele apparatuur in.
Vervanging wagenpark (diverse wagens).	We vervangen in 2024 een deel van het wagenpark. Dit doen we omdat een deel van het wagenpark afgeschreven is en we willen de bedrijfsvoering waarborgen. Bijkomend voordeel van de vervanging nu is dat we geen belasting op personenauto's en motorrijwielen (BPM) betalen. Vanaf 2025 is dat wel het geval. Het gaat om 10 nieuwe voertuigen
Stadskantoor	We verduurzamen het stadskantoor. Dit doen we door over te gaan van spots naar LED-spots, van TL-armaturen naar LED-armaturen en luchtbehandelingsarmaturen te vervangen.
Vervanging hardware werkplek	In 2024 moet de hardware van de werkplekken vervangen worden.
Mobile devices gemeenteraad	De mobile devices voor de raadsleden schaffen we aan bij een nieuwe raadsperiode.
Vorbereidingskrediet Multi Functionele Accommodatie Haansberg	Voor de maatschappelijke voorzieningen (school en wijkgebouw) in het gebied Haansberg is een voorbereidingskrediet nodig.
De 4 Heemskinderen	We breiden het gebouw van De 4 Heemskinderen op de tweede verdieping uit met 3 lokalen.
Gemeentelijk Verkeers- en vervoersplan (GVP)	Het GVP is onderdeel van de omgevingsvisie. Voor de uitvoering investeren we van 2022 tot en met 2025 jaarlijks € 100.000.
Leurse Haven, zwaaiikom	De oeverbescherming van de Leurse Haven is aan vervanging toe. De vervanging vindt plaats in verschillende fases.
'de Vaart' oeverbescherming	De oeverbescherming van de Leurse Haven is aan vervanging toe. De vervanging vindt plaats in verschillende fases.
Openbare ruimte (wegbeheer)	De uitgaven in de openbare ruimte brengen we voor 45% ten laste van investeringsplan. Hier schrijven we op af. De andere 55% brengen we ten laste van de voorziening verhardingen. Dit betreft onderhoud.
Openbare verlichting	(Vervangings)investeringen openbare verlichting.
Parkeergarage coating	We brengen een coating aan op de vloer in de parkeergarage. Omdat we nu kiezen voor een andere, betere coating is het eerder beschikbaar gestelde bedrag van € 600.000 niet voldoende.
Parkeergarage LED	We vervangen de verlichting in de parkeergarage door LED-verlichting.
Parkeergarage automaten	We vervangen de parkeerautomaten in de parkeergarage.
Herontwikkeling Oude Kerkstraat (Fri-Jado)	Bij de herontwikkeling van de locatie Oude Kerkstraat (Fri-Jado terrein) passen we ook de infrastructuur aan met het oog op toekomstige ontwikkelingen.
Omgevingsvisie, voorbereiding randwegen	Uitvoering van de Omgevingsvisie, onder andere de uitbreiding met 3.800 woningen, vergt grote aanpassingen in de infrastructuur. We onderzoeken mogelijkheden voor randwegen.
Omgevingsvisie, verbetering bestaand wegennet	Uitvoering van de Omgevingsvisie, onder andere de uitbreiding met 3.800 woningen, vergt grote aanpassingen in de infrastructuur. We onderzoeken welke aanpassingen noodzakelijk zijn in het bestaande wegennet.
Omgevingsvisie, grondverwerving	Uitvoering van de Omgevingsvisie, onder andere de uitbreiding met 3.800 woningen, vergt grote aanpassingen in de infrastructuur, bijvoorbeeld randwegen en eventueel een spooronderdoorgang. Hiervoor moeten gronden aangekocht worden.
Vervanging verkeersregelininstallaties (VRI)	In het beheer- en investeringsplan is de vervanging van de volgende VRI's opgenomen: 2024 Bredaseweg-Lage Vaartkant en Schoonhout-Plantijnlaan en in 2027 Liesbosweg-Lage Vaartkant.
Speeltoestellen	In 2023 stellen we een nieuw plan voor de speelvoorzieningen op. Uit de doorrekening blijkt dat extra budget noodzakelijk is voor het onderhoud en vervanging van de huidige speelvoorzieningen. We nemen dit op in de begroting 2024.
Gemeentelijk Waterplan (riolering)	Reguliere vervanging en renovatie van het hoofdriool, gemalen en mini-gemalen, conform het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028
Hekwerk hondenuitlaatterreinen	Vervanging hekwerk hondenuitlaatterreinen
Vervanging textiel- en glascontainers	Vervanging textiel- en glascontainers
Vervanging 1-2G naar 5G ondergrondse containers	We moeten de paslezers van 264 afvalcontainers aanpassen. Dat komt omdat ze op het mobiele 2G-netwerk werken. De meeste aanbieders van mobiele netwerken gaan dit 2G-netwerk afschakelen. Door de paslezers te vervangen voor 5G-paslezers zijn ze weer toekomstbestendig. De overige 40 afvalcontainers hebben al 5G-paslezers

Investering	Omschrijving / toelichting
Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie	Vanuit beheerogpunt lopen er diverse projecten in de openbare ruimte. De kosten voor vergroening en ontharding zijn veelal niet in het beheerplan opgenomen. Met dit krediet worden de projecten op het moment van onderhoud aangepast aan de klimaatverandering. Het vastgoed van de gemeente wordt bij gepland onderhoud afgekoppeld van het hemelwaterriool en vergroend en daarmee aangepast aan de klimaatverandering.

Subsidies

Subsidies

Hieronder leest u per programma de gereserveerde bedragen voor subsidieverlening.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	0	0	0	0
2. Sociaal	-8.434	-7.765	-7.716	-7.716
3. Ruimte voor wonen en leven	-265	-273	-280	-286
4. Economie en werk	-183	-183	-183	-183
5. Duurzaam denken en doen	-845	-545	-45	-45
Totaal	-9.728	-8.766	-8.224	-8.230

Financieel

Bij de programma's beschrijven we de beleidsvoornemens en de financiële middelen die daarbij horen. Deze begroting bevat ook een financieel deel.

In dit onderdeel lichten we deze financiële begroting toe. Het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten stelt hieraan eisen.

Verder geven we inzicht in de financiële positie (balans) van de gemeente.

Aan de hand van de meerjarenraming geven we inzicht in de uitgangspunten en het verloop van het meerjarig begrotingssaldo.

Wat zijn de kosten en opbrengsten per programma?

Totaal overzicht per programma

Dit totaaloverzicht geeft inzicht in de lasten en baten per programma voor de begroting 2024. Ook het saldo van de algemene dekkingsmiddelen, de post onvoorzien, de mutaties in de reserves en de incidentele lasten en baten nemen we op.

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**. We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

De verschillende onderdelen lichten we toe.

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022			Gewijzigde begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	-4.979	1.167	-3.811	-4.698	597	-4.101	-5.901	697	-5.204
2. Sociaal	-45.406	3.906	-41.501	-55.722	10.014	-45.708	-53.723	5.798	-47.925
3. Ruimte voor wonen en leven	-24.891	17.250	-7.640	-43.766	30.790	-12.976	-34.894	20.922	-13.971
4. Economie en werk	-25.637	11.023	-14.614	-28.188	11.346	-16.842	-28.622	13.187	-15.435
5. Duurzaam denken en doen	-9.736	7.613	-2.123	-11.207	7.382	-3.825	-12.890	8.493	-4.397
Subtotaal programma's	-110.648	40.959	-69.689	-143.581	60.129	-83.452	-136.030	49.098	-86.932
Algemene dekkingsmiddelen:									
Lokale heffingen	-	9.247	9.247	-	9.606	9.606	-	10.132	10.132
Uitkering Gemeentefonds	-	85.565	85.565	-	86.924	86.924	-	93.908	93.908
Dividenden	-	22	22	-	25	25	-	12	12
Saldo financieringsfunctie	-1.053	50	-1.003	-1.041	33	-1.008	-1.952	32	-1.919
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	-1.053	94.884	93.832	-1.041	96.588	95.547	-1.952	104.085	102.133
Overhead	-15.254	3.029	-12.225	-17.350	2.874	-14.476	-17.753	2.909	-14.844
Vennootschapsbelasting	-56	-	-56	-70	-	-70	-	-	-
Post onvoorzien	-	-	-	-104	-	-104	-250	-	-250
Totaal saldo van baten en lasten	-127.010	138.873	11.862	-162.146	159.591	-2.556	-155.985	156.092	107
Toevoeging en onttrekkingen reserves	-7.301	5.489	-1.813	-3.409	4.992	1.583	-2.827	2.720	-107
Resultaat	-134.312	144.362	10.050	-165.556	164.583	-973	-158.812	158.812	-0
Incidentele lasten en baten	-6.144	6.595	451	-3.022	4.105	1.083	-3.162	2.728	-434
Resultaat structureel	-128.168	137.767	9.599	-162.534	160.478	-2.056	-155.650	156.084	434

Lokale heffingen

Lokale heffingen bestaan uit de verschillende belastingen die de gemeente Etten-Leur doorrekent aan de inwoners.

Het gaat dan om belastingen waar geen specifieke prestatie van de gemeente tegenover staat.

Voor de onroerendezaakbelasting gaan we uit van de actuele woningprognoses en een verhoging van 8,0%.

We verhogen de hondenbelasting, precariobelasting en toeristenbelasting met 3,9%.

	Rekening	Gewijzigde	
	2022	begroting	Begroting
(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024
Onroerendezaakbelasting	9.008	9.307	9.802
Hondenbelasting	239	194	199
Precariobelasting	0	48	49
Toeristenbelasting	0	57	82
Totaal lokale heffingen	9.247	9.606	10.132

Uitkering gemeentefonds

Alle gemeenten ontvangen geld van het Rijk om hun taken uit te voeren. We noemen dat de uitkering Gemeentefonds. Deze uitkering mogen we overal voor inzetten. De raming voor de uitkering Gemeentefonds baseren we op de septembercirculaire 2023.

In de tabel staat welk bedrag we kregen in 2022 en welke bedragen we verwachten in 2023 en 2024.

	Rekening	Gewijzigde	
	2022	begroting	Begroting
(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024
Uitkering gemeentefonds	85.565	86.924	93.908

Dividenden

De gemeente is aandeelhouder van de Bank Nederlandse Gemeenten. Jaarlijks ontvangt de gemeente een dividend.

Standaard gaan we uit van een dividend van € 12.000. Afhankelijk van de resultaten van de BNG valt dit bedrag hoger of lager uit.

	Rekening	Gewijzigde	
	2022	begroting	Begroting
(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024
Bank Nederlandse Gemeenten	22	25	12

Financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie is het verschil tussen de te betalen en te ontvangen rente.

		Gewijzigde	
	Rekening	begroting	Begroting
(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024
Rentelasten	-1.053	-1.041	-1.952
Rentebaten	50	33	32
Saldo financieringsfunctie	-1.003	-1.008	-1.919

We verwachten dat dit saldo in 2024 € 1.919.000 is (te betalen).

Overhead

Gemeenten zijn verplicht de overhead centraal in de begroting op te nemen. Overhead is gedefinieerd als:

alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Op hoofdlijnen zijn dit de volgende kosten:

- huisvesting en facilitaire zaken (inclusief beveiliging);
- leidinggevenden primair proces;
- financiën, Toezicht en Controle gericht op eigen organisatie;
- personeel en organisatie;
- inkoop (inclusief aanbesteding en contractmanagement);
- interne en externe communicatie;
- juridische zaken;
- bestuurszaken en bestuursondersteuning (exclusief griffie);
- informatievoorziening en automatisering;
- documentatie informatievoorziening;
- managementondersteuning primair proces.

Inkomsten worden in mindering gebracht op de overhead.

	Rekening	Gewijzigde	
	2022	begroting	Begroting
Opbouw overhead		2023	2024
Totale overheadkosten	-16.327	-17.350	-17.753
Totale overheadinkomsten (met name dienstverlening RWB, Werkplein en Zundert)	3.029	2.874	2.909
Totale overhead	-13.298	-14.476	-14.844
Toerekening aan investeringen, Grondexploitaties en voorzieningen	1.073	1.156	1.572
Netto saldo overhead	-12.225	-13.320	-13.272

De totale overhead is € 14,8 miljoen. Op dit bedrag brengen we € 1,6 miljoen in mindering. Deze kosten rekenen we toe aan investeringen, grondexploitaties en voorzieningen.

Aan overhead nemen we in de begroting € 13,3 miljoen op.

Toerekening aan tarieven

Omdat de overhead nu op één centrale plaats in de begroting is opgenomen moeten we

de overhead buiten de administratie om (extracomptabel) aan de tarieven toerekenen. Deze toerekening doen we op basis van personeelslasten.

Het overhead percentage berekenen we door de overheadkosten te delen door de personeelslasten. Dit percentage is **72%**.

Dit betekent dat we bij het opstellen van de tarieven voor elke euro personeelslast we er 72 cent overhead op het taakveld bij opnemen.

Vennootschapsbelasting

We dienden de aangiften vennootschapsbelasting over 2016 tot en met 2021 in. De aangifte over 2022 moeten we voor 1 mei 2024 indienen. We ontvingen definitieve aanslagen tot en met 2020. De totale last vennootschapsbelasting over 2016 tot en met 2021 is € 7.617.

Belastingplichtige activiteiten die onder de vennootschapsbelasting vallen zijn: grondbedrijf, verkoop van reststromen uit huishoudelijk afval, bedrijfsafval, parkeergarage en straatparkeren. Op basis van zeer voorzichtige uitgangspunten nemen we ook de aanleg van rioolaansluitingen, de aanleg van in- en uitritten en het resultaat op reclameuitingen (reclamemast) in de aangiften vennootschapsbelasting op.

Voor het grondbedrijf sloten we een vaststellingsovereenkomst met de Belastingdienst. Hierin maakten we afspraken over de fiscale openingsbalanswaardering en winstbepaling. Ook voor de verkoop van reststromen nemen we de standpunten van de Belastingdienst over winstbepaling over.

Straatparkeren is een overheidstaak en daarom vrijgesteld van vennootschapsbelasting.

We verwachten dat we over de periode 2022 tot en met 2026 ongeveer € 1,6 miljoen aan vennootschapsbelasting moeten betalen.

Dit bedrag kan onder andere door nieuwe grondexploitaties nog aanzienlijk wijzigen.

Post onvoorzien

In de begroting 2024 nemen we voor de post onvoorzien € 250.000 op.

(bedragen x € 1.000)	Rekening	Gewijzigde	Begroting
	2022	begroting	2024
Onvoorzien	0	-104	-250

Meerjarenraming 2024-2027

De verwachte kosten en opbrengsten voor 2024 tot en met 2027 zien er op basis van de vastgestelde uitgangspunten als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	-25.856	107.609	81.753	-27.377	112.073	84.697	-29.191	108.050	78.859	-31.062	111.514	80.451
2. Sociaal	-53.723	5.798	-47.925	-52.985	5.410	-47.575	-52.956	5.180	-47.776	-52.920	4.610	-48.310
3. Ruimte voor wonen en leven	-34.894	20.922	-13.971	-35.862	21.328	-14.534	-36.466	21.630	-14.836	-37.031	21.856	-15.175
4. Economie en werk	-28.622	13.269	-15.353	-28.872	13.629	-15.243	-29.249	13.924	-15.325	-29.553	14.225	-15.328
5. Duurzaam denken en doen	-12.890	8.493	-4.397	-12.171	8.084	-4.087	-11.685	8.091	-3.594	-11.820	8.175	-3.645
Totaal saldo van baten en lasten	-155.985	156.092	107.157	-157.267	160.524	3.257	-159.546	156.874	-2.672	-162.387	160.380	-2.007
Toevoeging en onttrekkingen reserves	-2.827	2.720	-107	-4.400	998	-3.402	-5.617	1.876	-3.741	-5.617	1.861	-3.756
Resultaat	-158.812	158.812	0	-161.667	161.522	-146	-165.163	158.750	-6.413	-168.004	162.241	-5.763
Incidentele lasten en baten	-3.162	2.728	434	-1.799	897	902	-1.974	936	1.038	-1.974	924	1.050
Resultaat structureel	-155.650	156.084	434	-159.868	160.625	756	-163.189	157.814	-5.375	-166.030	161.317	-4.713

Hoe ziet de balans er in 2024 uit?

Prognose balans

We geven inzicht in de financiële positie van de gemeente aan de hand van de geprognosticeerde balans 2024, het EMU-saldo en de reserves en voorzieningen. De financiële positie geeft een beeld hoe financieel gezond de gemeente is.

De (vereenvoudigde) balans voor 2024 en de meerjarenraming ziet er op basis van de begroting als volgt uit.

(bedragen x € 1.000)	Prognose		Prognose		Prognose		Prognose		Prognose	
	1-1-2024	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030	31-12-2031	31-12-2032
Materiële vaste activa	176.300	199.100	198.500	205.300	187.900					
Financiële vaste activa	2.100	2.000	1.800	1.700	1.600					
Vlottende activa	18.800	18.000	6.400	4.400	1.300					
Overig	pm	pm	pm	pm	pm					
Totaal activa	197.200	219.100	206.700	211.400	190.800					
Vaste passiva (reserves)	51.500	50.900	54.300	58.100	61.800					
Voorzieningen	36.700	34.900	31.300	30.500	27.400					
Schulden	109.000	133.300	121.100	122.800	101.600					
Langlopende schulden (huidige leningportefeuille)	68.000	57.000	50.000	50.000	45.000					
Langlopende schulden (nieuwe financiering)	31.000	66.300	61.100	62.800	46.600					
Kortlopende schulden (nieuwe financiering)	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000					
Overig	pm	pm	pm	pm	pm					
Totaal passiva	197.200	219.100	206.700	211.400	190.800					

Activa

Vaste activa

Door investeringen in (met name) de openbare ruimte en riolering neemt de boekwaarde van vaste activa in 2024 toe.

Vlottende activa

Het grootste gedeelte van de vlottende activa zijn de grondvoorraden van het Grondbedrijf.

Materiele vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1-1-2024	Investering 2024	Afschrijving 2024	Boekwaarde 31-12-2024	Rente 2024
Stadskantoor	9.347	0	506	8.841	93
Bestuurs- en vergadercentrum	16	100	7	109	0
Personeelskosten organisatiebreed	62	0	21	41	1
CO - Informatie (overhead)	417	0	124	293	4
SL - Team Publiekszaken	25	0	5	20	0
LO - Facilitair	1	0	0	1	0
LO - Civiel	5	0	2	3	0
LO - Gemeentewerf	759	0	47	712	8
LO - Voertuigen	913	0	173	741	9
Bestuur - Raad	46	0	15	31	0
Bestuursondersteuning B&W	17	0	4	13	0
Ambitie dienstverlening	127	0	39	88	1
Burgerzaken - Huwelijken	7	0	2	5	0
Landmeten	11	0	4	7	0
Veiligheid - Brandweer(kazerne)	1.092	0	103	989	11
Sociale veiligheid	4	0	4	0	0
Vergunningen APV en bijzondere wetten	37	80	0	117	0
Wegonderhoud - Onderhoud verhardingen	14.638	2.263	648	16.253	146
Wegonderhoud - Gladheidbestrijding	324	0	33	291	3
Verkeersbeleid	599	200	31	768	6
Verkeersregelinstallaties	193	65	15	243	2
Openbare verlichting	995	150	63	1.082	10
Parkeren - kosten straatparkeren	1.125	0	33	1.092	11
Parkeren - parkeergarage	10.025	50	343	9.732	100
Parkeren - parkeerterrein Banakker / Nobelaer	1.784	0	47	1.737	18
Sloten en vaarten	53	200	0	253	1
Verhuur en verpachting grond - onbelast	6	0	0	6	0
Huisvesting primair onderwijs	38.881	0	1.498	37.383	389
Tennisbanen	200	0	0	200	2
Sportterreinen - Lage Banken	3.596	0	132	3.464	36
Sportterreinen - Hoge Neerstraat	878	0	89	789	9
Sportterreinen - De Streek	1.206	0	121	1.086	12
Sportterreinen - Trivium	331	0	26	305	3
Onderhoud kunstwerken	75	0	8	68	1
Onderhoud gemeentelijke monumenten	210	0	30	180	2
Openbaar groen - Plantsoenen	34	0	3	31	0
Openbaar groen - Hondenuitlaatvoorzieningen	32	50	13	69	0
Westpolderplas	19	10	2	27	0
Volkstuinen	141	0	14	127	1
Speelvoorzieningen	334	33	42	325	3
Huisvesting maatschappelijke voorzieningen	261	0	50	211	3
Huishoudelijk afval - Huisvuil restafval	1.269	0	128	1.142	13
Huishoudelijk afval - Glasinzameling	125	0	13	113	1
Huishoudelijk afval - PDB (plastic, blik en drankkartons)	592	0	69	523	6
Huishoudelijk afval - Milieustraat	2.140	0	67	2.073	21
Huishoudelijk afval - Compostering	34	0	1	33	0
Huishoudelijk afval - Algemeen	210	0	23	187	2
Huishoudelijk afval - vrachtwagens afval	631	0	90	541	6
Huishoudelijk afval - haakarm afval	263	0	38	225	3
Huishoudelijk afval - stalling afval	189	0	8	181	2
Riolering - Algemeen	20.652	5.080	605	25.127	207
Duurzaamheid	100	240	9	332	1
Begraafplaatsen - Beheer	440	0	5	435	4
Planologie	50	0	10	40	1
Volkshuisvesting	300	3.200	0	3.500	3
Dienstverlening aan derden - Werkplein	57	0	29	29	1
Zwembad De Banakker	7.996	0	192	7.804	80
Nobelaer	17.795	794	291	18.298	178

(bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1-1-2024	Investering 2024	Afschrijving 2024	Boekwaarde 31-12-2024	Rente 2024
	141.670	12.515	5.872	148.313	1.417

Financiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1-1-2024	Vermeerdering 2024	Vermindering 2024	Boekwaarde 31-12-2024	Rente 2024
Aandelen in rechtspersonen	202			202	2
Geldleningen en uitzettingen > 1 jaar	2.115		137	1.914	21
Eindtotaal	2.317	0	137	2.115	23

Passiva

Vaste passiva

Onder de vaste passiva vallen alle reserves. We verwachten dat de reserves in de komende jaren op hetzelfde niveau blijven. Hierbij houden we geen rekening met een positief of negatief rekeningresultaat. Een overzicht van mutaties in de reserves leest u hier.

Voorzieningen

De voorzieningen dalen ieder jaar. Dit komt door bestedingen van de onderhoudsvoorzieningen. Een overzicht van mutaties in de voorzieningen leest u hier.

Langlopende en kortlopende schulden

Om de investeringen te financieren zetten we eerst de eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) in.

Het geld wat we dan tekort komen lenen we.

Hoeveel we precies moeten lenen is afhankelijk van de "snelheid" waarmee we investeringen en grondexploitaties realiseren.

In 2024 verwachten we dat externe financiering (leningen) nodig is. De financieringsstrategie lichten we toe in de paragraaf Financiering. Een overzicht van de opgenomen geldleningen nemen we daar ook op.

EMU-Saldo

Het EMU-saldo (Economische en Monetaire Unie) is een in Europees verband gehanteerd en gedefinieerd macro-economisch begrip. Het kan worden omschreven als het verschil tussen de inkomsten en uitgaven van de overheid (collectieve sector).

Het EMU-saldo van een gemeente kan in de jaren sterk fluctueren. Voorbeelden hiervan zijn investeringsuitgaven in een bepaald jaar (uitgaven) of grondverkoop (inkomsten).

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording nemen we in de begroting een berekening van het EMU-saldo op over het vorige begrotingsjaar, het begrotingsjaar en het jaar volgend op het begrotingsjaar.

Het EMU-saldo van de gemeente Etten-Leur is in de begroting 2024:

(bedragen x € 1.000.000)	2023	2024	2025
EMU-saldo	-31,0	-17,5	-17,3

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt verwachten we voor het komende jaar een tekort op het EMU-saldo.

Dit tekort wordt met name veroorzaakt door grondaankopen voor de nieuwbouwwijk Haansberg en het uitvoeren van geplande investeringen.

Reserves en voorzieningen

Reserves

De uitgangspunten van de financiële positie reserves en voorzieningen uit de Kadernota 2024-2027 gebruiken we voor het opstellen van de begroting 2024.

Het verwachte verloop van de reserves voor het begrotingsjaar 2024 is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2024	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2024
Algemene reserve*	19.469	735	0	20.204
Bestemmingsreserves (dekking)	15.006	0	778	14.228
Bestemmingsreserves (overig)	4.845	1.500	1.742	4.602
Reserves Grondbedrijf	12.235	592	199	12.628
Totaal reserves	51.555	2.827	2.720	51.662

* Bij de algemene reserve houden we geen rekening met verwachte rekeningresultaten.

De belangrijkste mutaties lichten we hier toe.

We nemen ook een overzicht per reserve op met de begin- en eindstand 2024 en de begrote toevoegingen en onttrekkingen.

Reserves 2024

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2024	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Vermindering ter dekking van afschrijving	Stand 31-12-2024
Algemene reserve*	19.469	735	0	0	20.204
Totaal algemene reserves	19.469	735	0	0	20.204
Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs	9.767	0	492	0	9.275
Dekkingsreserve Sportvoorzieningen	5.240	0	0	286	4.953
Totaal bestemmingsreserves (dekking)	15.006	0	492	286	14.228
Reserve Volkshuisvesting algemeen	1	0	0	0	1
Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	474	0	0	0	474
Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering	100	0	100	0	0
Reserve Automatisering	219	0	219	0	0
Reserve Elektronische dienstverlening	47	0	0	0	47
Reserve Bomenfonds	54	0	0	0	54
Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	1.450	0	1.424	0	26
Reserve Infrastructurele oplossingen	2.500	1.500	0	0	4.000
Totaal bestemmingsreserves (overig)	4.845	1.500	1.742	0	4.602
Reserve Realisatie Omgevingsvisie	1.986	0	0	0	10.011
Reserve Compenserend groen	29	517	74	0	2.429
Reserve Exploitatierisico's	10.011	75	75	0	29
Reserve Cultuur	210	0	50	0	160
Totaal reserves Grondbedrijf	12.235	592	199	0	12.628
Totaal reserves Algemene Dienst en Grondbedrijf	51.555	2.827	2.433	286	51.662

* Bij de algemene reserve houden we geen rekening met verwachte rekeningresultaten.

Toelichting mutatie reserves

Algemene reserves

In 2024 voegen we € 735.000 toe voor de versterking van de financiële positie.

Bestemmingsreserves (dekkingsreserves)

Deze reserves zetten we voor € 778.000 (€ 492.000 + € 286.000) in als dekking om af te schrijven op activa met economisch nut (onderwijs- en sportaccommodaties).

Bestemmingsreserves (overig)

Toevoeging

In 2024 voegen we € 1.500.000 toe aan de reserve Infrastructurele oplossingen.

Onttrekking

In totaal onttrekken we € 1.742.000 aan de bestemmingsreserves:

- Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering: inzet voor kosten projectleiderspool (€ 100.000);
- Reserve Automatisering: inzet voor incidentele kosten automatisering (€ 219.000)
- Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden: geld van werkzaamheden die we in 2023 niet uitvoeren storten we in deze reserve. We halen dat in 2024 weer uit de reserve (€ 1.424.000).

Reserves Grondbedrijf

Toevoeging

In totaal voegen we € 592.000 toe aan de reserves van het Grondbedrijf:

- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: tussentijdse winstnemingen op diverse grondexploitaties (€ 517.000);
- bijdrage aan de reserve Compenserend groen naar rato van de grondverkoop binnen de grondexploitaties en saldogregulatie (€ 33.000);
- saldogregulatie tussen reserves Grondbedrijf (€ 42.000).

Onttrekking

In totaal onttrekken we € 199.000 aan de reserves van het Grondbedrijf:

- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: dekking exploitatietekorten verspreide percelen (€ 32.000);
- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: saldogregulatie ten gunste van reserve compenserend groen (€ 42.000);
- Reserve Compenserend groen: dekking kosten aanleg ecologische verbindingzones (€ 75.000);
- Reserve Cultuur: dekking kosten voor het realiseren van kunst in de wijk (€ 50.000).

Meerjarenperspectief reserves

Het verloop van de reservepositie in de komende jaren ziet u hier:

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2025	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2025
Algemene reserve*	20.204	2.493	0	22.697
Bestemmingsreserves (dekking)	14.228	0	763	13.465
Bestemmingsreserves (overig)	4.602	1.500	26	6.076
Reserves Grondbedrijf	12.628	407	208	12.827
Totaal reserves	51.662	4.400	998	55.065

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2026	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2026
Algemene reserve*	22.697	2.593	0	25.290
Bestemmingsreserves (dekking)	13.465	0	748	12.717
Bestemmingsreserves (overig)	6.076	1.500	0	7.576
Reserves Grondbedrijf	12.827	1.524	1.128	13.223
Totaal reserves	55.065	5.617	1.876	58.806

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2027	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2027
Algemene reserve*	25.290	2.593	0	27.883
Bestemmingsreserves (dekking)	12.717	0	733	11.983
Bestemmingsreserves (overig)	7.576	1.500	0	9.076
Reserves Grondbedrijf	13.223	1.524	1.128	13.619
Totaal reserves	58.806	5.617	1.861	62.561

* Bij de algemene reserve houden we geen rekening met verwachte rekeningresultaten..

Voorzieningen

Het verwachte verloop van de voorzieningen voor het begrotingsjaar 2024 is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2024	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2024
Onderhoudsvoorzieningen	23.843	3.456	4.102	23.198
Overige voorzieningen	10.499	134	1.235	9.398
Voorziening Grondbedrijf	2.317	0	0	2.317
Totaal voorzieningen	36.659	3.590	5.337	34.913

De belangrijkste mutaties lichten we hier toe.

We nemen ook een overzicht per voorziening op met de begin- en eindstand 2024 en de begrote toevoegingen en onttrekkingen.

Voorzieningen 2024

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2024	Toevoeging ten laste van exploitatie	Afname door Vrijval	Afname door Aanwending	Stand 31-12-2024
Voorziening Verhardingen	19.289	1.911	0	2.802	18.398
Voorziening Onderhoud Gebouwen	2.059	595	0	1.020	1.634
Voorziening Sportaccommodaties	1.200	473	0	184	1.489
Voorziening Inventaris gymlokalen	172	23	0	36	159
Voorziening Onderhoud zwembad	563	101	0	0	663
Voorziening Onderhoud Nobelaer	475	238	0	0	713
Voorziening Veiligheid elektrische installaties	85	117	0	60	143
Totaal onderhoudsvoorzieningen	23.843	3.456	0	4.102	23.198
Voorziening Vervanging riolering	402	0	0	402	0
Voorziening Riolering	3.599	0	0	0	3.599
Voorziening Afval	2.450	0	0	700	1.750
Voorziening Dubieuze debiteuren	280	50	0	50	280
Voorziening Dubieuze debiteuren Werkplein	678	0	0	0	678
Voorziening Pensioen politieke ambtsdragers	2.374	84	0	83	2.375
Voorziening Personeel	59	0	0	0	59
Voorziening Spaarovereenkomsten personeel	105	0	0	0	105
Voorziening Verlof	552	0	0	0	552
Totaal overige voorzieningen	10.499	134	0	1.235	9.398
Voorziening exploitatietekorten Grondbedrijf	2.317	0	0	0	2.317
Totaal voorzieningen Algemene Dienst en Grondbedrijf	36.659	3.590	0	5.337	34.913

Toelichting mutatie voorzieningen

Onderhoudsvoorzieningen

Op basis van meerjarenonderhoudsplanningen voor gebouwen, sportaccommodaties, inventaris gymlokalen, onderhoud zwembad De Banakker, onderhoud Nobelaer, veiligheid elektrische installaties en de openbare ruimte onttrekken we jaarlijks de werkelijke kosten. We storten een gemiddeld bedrag in de onderhoudsvoorzieningen. Voor 2024 is de storting € 3.456.000 en de onttrekking € 4.102.000.

Overige voorzieningen

- Met de vaststelling van het Gemeentelijk Waterplan 2023 sparen we niet meer voor toekomstige vervangingsinvesteringen van de riolering maar schrijven we af op investeringen. Hierdoor komen de jaarlijkse stortingen te vervallen. Begin 2024 is de voorziening € 402.000. In 2024 zetten we dit restant in.
- Aan de voorziening Afval onttrekken we € 700.000 voor verlaging van het afvaltarief.
- We betalen € 83.000 aan pensioenen uit de voorziening Pensioen politieke ambtsdragers. Om de voorziening op peil te houden voegen we € 84.000 toe.

Voorziening Grondbedrijf

Deze voorziening gebruiken we om het berekende negatieve resultaat op exploitaties of projecten

op te vangen.
In 2024 verwachten we geen mutaties.

Meerjarenperspectief voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in de komende jaren ziet u hier:

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2025	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2025
Onderhoudsvoorzieningen	23.198	3.456	6.333	20.320
Overige voorzieningen	9.398	134	833	8.699
Voorziening Grondbedrijf	2.317	0	0	2.317
Totaal voorzieningen	34.913	3.590	7.166	31.336

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2026	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2026
Onderhoudsvoorzieningen	20.320	3.456	3.540	20.237
Overige voorzieningen	8.699	134	833	8.000
Voorziening Grondbedrijf	2.317	0	0	2.317
Totaal voorzieningen	31.336	3.590	4.373	30.554

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2027	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2027
Onderhoudsvoorzieningen	20.237	3.456	5.950	17.743
Overige voorzieningen	8.000	134	833	7.301
Voorziening Grondbedrijf	2.317	0	0	2.317
Totaal voorzieningen	30.554	3.590	6.783	27.361

Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten

Bij het opstellen van de begroting stellen we een overzicht van incidentele baten en lasten op. We doen dit om te beoordelen of er sprake is van materieel evenwicht (structurele lasten worden gedekt door structurele baten). Dit overzicht gebruikt de provincie voor hun beoordeling als toezichthouder.

In hoofdlijn zijn alle baten en lasten structureel. Of een bedrag incidenteel is, is afhankelijk waarvoor dit bedrag bedoeld is.

Ook moet er sprake zijn van een duidelijke einddatum. We nemen bedragen op groter dan € 50.000.

In de meerjarenraming nemen we per programma de volgende incidentele lasten en baten op:

bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2027
Incidentele lasten					
1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	-162	-319	-	-	-
2 Sociaal	-550	-550	-50	-50	-50
3 Ruimte voor wonen en leven	-1.890	-2.293	-1.749	-1.924	-1.924
4 Economie en werk	-70	-	-	-	-
5 Duurzaam denken en doen	-350	-	-	-	-
Totaal incidentele lasten	-3.022	-3.162	-1.799	-1.974	-1.974
Incidentele baten					
1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	2.709	433	121	-	-
2 Sociaal	966	1.042	527	512	497
3 Ruimte voor wonen en leven	430	833	249	424	427
4 Economie en werk	-	70	-	-	-
5 Duurzaam denken en doen	-	350	-	-	-
Totaal incidentele baten	4.105	2.728	897	936	924
Saldo incidentele baten en lasten	1.083	-434	-902	-1.038	-1.050

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2024 Lasten	Baten	2025 Lasten	Baten	2026 Lasten	Baten	2027 Lasten	Baten
1. Projectleiderspool	-100							
1. Reserve optimalisatie bedrijfsvoering		100						
2. Kosten automatisering	-219							
2. Reserve automatisering		219						
3. Herstelfonds Vitaal en veerkrachtig		114		26				
4. Verkoop Bestuurs- en Vergadercentrum				95				
Totaal	-319	433	0	121	0	0	0	0

1. Projectleiderspool

De kosten van de projectleiderspool dekken we uit de reserve optimalisatie bedrijfsvoering.

2. Automatisering

We actualiseren de planning voor incidentele automatiseringskosten. We gebruiken hiervoor de reserve automatisering.

3. Herstelfonds Vitaal en Veerkrachtig

De huurverhoging voor sportparken en accommodaties stelden we voor 2022 tot en met 2024 uit. Aan het einde van de coronacrisis stelden we een plan op om de eenzaamheid onder inwoners tegen te gaan: Met ELkaar tegen Eenzaamheid 2022-2025. Deze twee onderwerpen betaalden we uit Herstelfonds Vitaal & Veerkrachtig.

4. Verkoop Bestuurs- en Vergadercentrum

We verkopen het Bestuurs- en Vergadercentrum na de verbouwing van de publiekshal.

2. Sociaal Etten-Leur

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Onttrekking dekkingsreserve onderwijs		492		477		462		447
2. Kunst in de wijk	-50		-50		-50		-50	
2. Reserve Cultuur		50		50		50		50
3. Energiecompensatie	-500							
3. Reserve nog uit te voeren werkzaamheden		500						
Totaal	-550	1.042	-50	527	-50	512	-50	497

1. Onttrekking dekkingsreserve Onderwijs

In de begroting nemen we een vast bedrag op voor kapitaallasten onderwijs.

Wanneer de kosten hoger zijn dan dit opgenomen bedrag zetten we de reserve hiervoor in.

2. Kunst in de wijk

Voor de realisatie van kunst in de wijken, gebruiken we de reserve Cultuur.

3. Energiecompensatie

Na de coronacrisis stelde de raad het actieplan Vitaal & Veerkrachtig vast. Het doel van dit plan is om samen met ondernemers bewoners en verenigingen sterker uit de coronacrisis te komen. Een deel van het beschikbare budget is gebruikt voor een energieregeling voor maatschappelijke organisaties en sportverenigingen. Dit budget is niet volledig gebruikt. Het restant gebruiken we om van 2024 tot en met 2026 maatschappelijke organisaties en verenigingen te helpen om accommodaties versneld te verduurzamen.

3. Ruimte voor wonen en leven

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Saldo baten en lasten grondexploitaties	-368		-174		-371		-371	
1. Reserves grondexploitaties		368		174		371		374
2. Aanleg ecologische verbindingzones	-75		-75		-53		-53	
2. Reserve Compenserend Groen		75		75		53		53
3. Tijdelijke woningen	-350							
3. Reserve nog uit te voeren werkzaamheden		350						
4. Brug Halsche Vliet		40						
5. Reserve Infrastructurele oplossingen	-1.500		-1.500		-1.500		-1.500	
Totaal	-2.293	833	-1.749	249	-1.924	424	-1.924	427

1. Saldo baten en lasten grondexploitaties

Het resultaat binnen de grondexploitaties verrekenen we met de reserves Grondbedrijf.

In de begroting en jaarrekening verwerken we het resultaat van het Grondbedrijf budgetneutraal.

2. Aanleg ecologische verbindingzones

Voor de aanleg van ecologische verbindingzones reserveren we jaarlijks een bedrag.

Dit bedrag halen we uit de reserve Compenserend Groen.

3. Tijdelijke woningen

Als oplossing voor de woningnood zetten we samen met woningbouwvereniging ALWEL 100 flexwoningen neer voor spoedzoekers en statushouders. Deze woningen blijven maximaal 15 jaar staan. Het budget dat nodig is voor de voorbereiding van de bouw blijft over uit 2023.

4. Brug Halsche Vliet

De brug over de Halsche Vliet wordt niet in 2023 aangelegd maar (waarschijnlijk) in 2024. Het beschikbare budget uit 2023 schuiven we door naar 2024 via de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden.

5. Reserve Infrastructurele oplossingen

Onder andere voor de toekomstige tunnel reserveren we jaarlijks € 1.500.000.

4. Economie en werk

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Centrumvisie		70						
Totaal	0	70	0	0	0	0	0	0

1. Centrumvisie

We formuleren een centrumvisie waar we kijken naar het winkelbestand, verblijven in het winkelgebied en verkeer. Dit project ronden we na 2023 af. De kosten dekken we uit de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden

5. Duurzaam denken en doen

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Energieadviezen		300						
2. Schone lucht akkoord		50						
Totaal	0	350	0	0	0	0	0	0

1. Subsidie energieadviezen

De raad stelde in 2023 budget beschikbaar voor het verstrekken van subsidie voor energieadviezen en oplossingen. Er zijn energieadviezen aangevraagd die alleen in de winter kunnen worden uitgevoerd. De kosten betalen we in 2024 uit de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden.

2. Schone lucht akkoord

In oktober wordt duidelijk hoe het schone luchtakkoord wordt uitgevoerd. We schuiven de werkzaamheden door naar 2024.

De dekking in 2024 komt uit de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden.

Totaal

Samenvatting van alle programma's:

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	-319	433	0	121	0	0	0	0
Programma 2 Sociaal	-550	1.042	-50	527	-50	512	-50	497
Programma 3 Ruimte voor wonen en leven	-2.293	833	-1.749	249	-1.924	424	-1.924	427
Programma 4 Economie en werk	0	70	0	0	0	0	0	0
Programma 5 Duurzaam denken en doen	0	350	0	0	0	0	0	0
Totaal	-3.162	2.728	-1.799	897	-1.974	936	-1.974	924

Verwachte structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Een overzicht van de begrote toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves leest u hier. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves zijn in principe incidenteel. Behalve als het gaat om reguliere onttrekkingen aan dekkingsreserves (kapitaallasten).

In het overzicht hierna leest u daarom de structurele mutaties in de reserves, zoals voorgeschreven in artikel 19, onder d. van het BBV.

Lasten (stortingen reserves)

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Algemene reserve	-735	-2.493	-2.593	-2.593
Totaal stortingen reserves	-735	-2.493	-2.593	-2.593

Baten (onttrekkingen reserves)

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Dekkingsreserve kapitaallasten Sportvoorzieningen	286	286	286	286
Totaal onttrekkingen reserves	286	286	286	286

Taakvelden

Om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten mogelijk te maken is een vaste indeling en beschikbaarheid van gegevens noodzakelijk: de taakvelden.

Ook geven we aan hoe de taakvelden zijn verdeeld over de programma's.

Totaal taakvelden

We tonen de verdeling van de taakvelden over de verschillende thema's.

Thema 0 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

0. Bestuur en ondersteuning (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	-2.308	0	-2.308
0.2 Burgerzaken	-3.398	886	-2.511
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-52	0	-52
0.4 Overhead	-16.173	2.914	-13.259
0.5 Treasury	185	44	230
0.61 Onroerendezaakbelasting woningen	-676	5.934	5.258
0.62 Onroerendezaakbelasting niet-woningen	-130	3.868	3.738
0.63 Parkeerbelasting	0	745	745
0.64 Belastingen overig	-46	248	203
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-1.055	93.908	92.853
0.8 Overige baten en lasten	-2.255	-194	-2.449
0.9 Vennootschapsbelasting	0	0	0
0.10 Mutaties reserves	-2.827	2.720	-107
0.11 Resultaat rekening baten en lasten	0	0	0
Totaal	-28.735	111.075	82.340

Thema 1 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

1. Veiligheid (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-2.846	0	-2.846
1.2 Openbare orde en veiligheid	-1.348	13	-1.334
Totaal	-4.194	13	-4.180

Thema 2 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

2. Verkeer, vervoer en waterstaat (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
2.1 Verkeer en vervoer	-6.486	653	-5.833
2.2 Parkeren	-1.969	1.848	-121
2.3 Recreatieve havens	0	0	0
2.4 Economische havens en waterwegen	-232	106	-126
2.5 Openbaar vervoer	-25	0	-25
Totaal	-8.713	2.607	-6.106

Thema 3 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-52	0	-52
0.63 Parkeerbelasting	0	745	745
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-2.846	0	-2.846
1.2 Openbare orde en veiligheid	-1.348	13	-1.334
2.1 Verkeer en vervoer	-6.486	653	-5.833
2.2 Parkeren	-1.969	1.848	-121
2.3 Recreative havens	0	0	0
2.4 Economische havens en waterwegen	-232	106	-126
2.5 Openbaar vervoer	-25	0	-25
5.2 Sportaccommodaties	-3.201	1.290	-1.911
5.4 Musea	-350	17	-334
5.5 Cultureel erfgoed	-157	1	-156
5.6 Media	-31	0	-31
5.7 Openbaar groen en recreatie P3	-726	169	-557
7.2 Riolering	-2.328	2.924	596
7.5 Begraafplaatsen	-133	91	-42
8.1 Ruimtelijke ordening	-1.533	144	-1.389
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	-11.447	11.890	443
8.3 Wonen en bouwen	-2.029	1.031	-997
0.10 Mutaties reserves P3	-2.092	826	-1.266
Totaal	-36.986	21.748	-15.238

Thema 4 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

4. Onderwijs (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Openbaar basisonderwijs	-202	0	-202
4.2 Onderwijs huisvesting	-2.704	263	-2.441
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-5.152	1.494	-3.658
Totaal	-8.058	1.757	-6.300

Thema 5 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

5. Sport, cultuur en recreatie (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
5.1 Sportbeleid en activering	-252	0	-252
5.2 Sportaccommodaties	-3.201	1.290	-1.911
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	-4.725	967	-3.758
5.4 Musea	-350	17	-334
5.5 Cultureel erfgoed	-157	1	-156
5.6 Media	-31	0	-31
5.7 Openbaar groen en recreatie	-4.356	312	-4.044
Totaal	-13.074	2.588	-10.486

Thema 6 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

6. Sociaal domein (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-6.882	1.450	-5.431
6.2 Wijkteams	-4.952	0	-4.952
6.3 Inkomensregelingen	-19.786	13.034	-6.752
6.4 Begeleide participatie	-6.438	0	-6.438
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.893	0	-1.893
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-6.047	380	-5.667
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0
6.71a Huishoudelijke hulp (WMO)	-1.748	0	-1.748
6.71b Begeleiding (WMO)	-3.834	0	-3.834
6.71c Dagbesteding (WMO)	0	0	0
6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-583	0	-583
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0
6.72a Jeugdhulp begeleiding	0	0	0
6.72b Jeugdhulp behandeling	-4.498	0	-4.498
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	-857	0	-857
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	0	0
6.73a Pleegzorg	-572	0	-572
6.73b Gezinsgericht	-3.144	0	-3.144
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	-1.429	0	-1.429
6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	0	0	0
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-191	0	-191
6.74c Gesloten plaatsing	-1.046	0	-1.046
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0
6.81a Beschermd wonen (WMO)	-491	496	5
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0
6.82a Jeugdbescherming	-1.012	0	-1.012
6.82b Jeugdreclassering	-364	0	-364
Totaal	-65.766	15.360	-50.406

Thema 7 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

7. Volksgezondheid en milieu (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
7.1 Volksgezondheid	-3.038	746	-2.291
7.2 Riolering	-2.328	2.924	596
7.3 Afval	-5.990	7.456	1.466
7.4 Milieubeheer	-3.269	893	-2.376
7.5 Begraafplaatsen	-133	91	-42
Totaal	-14.758	12.111	-2.647

Thema 8 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
8.1 Ruimtelijke ordening	-1.533	144	-1.389
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	-11.447	11.890	443
8.3 Wonen en bouwen	-2.029	1.031	-997
Totaal	-15.008	13.065	-1.944

Totaal Taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0. Bestuur en ondersteuning	-28.735	111.075	82.340
1. Veiligheid	-4.194	13	-4.180
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	-8.713	2.607	-6.106
3. Economische zaken	-506	236	-270
4. Onderwijs	-8.058	1.757	-6.300
5. Sport, cultuur en recreatie	-13.074	2.588	-10.486
6. Sociaal domein	-65.766	15.360	-50.406
7. Volksgezondheid en milieu	-14.758	12.111	-2.647
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-15.008	13.065	-1.944
Totaal	-158.812	158.812	0

Programma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	-2.308	0	-2.308
0.2 Burgerzaken	-3.398	886	-2.511
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0
0.4 Overhead	-16.173	2.914	-13.259
0.5 Treasury	185	44	230
0.61 Onroerendezaakbelasting woningen	-676	5.934	5.258
0.62 Onroerendezaakbelasting niet-woningen	-130	3.868	3.738
0.64 Belastingen overig	-46	248	203
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-1.055	93.908	92.853
0.8 Overige baten en lasten	-2.255	-194	-2.449
0.9 Vennootschapsbelasting	0	0	0
0.10 Mutaties reserves P1	-735	432	-302
Totaal	-26.591	108.042	81.451

Programma 2 Sociaal

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Openbaar basisonderwijs	-202	0	-202
4.2 Onderwijs huisvesting	-2.704	263	-2.441
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-5.152	1.494	-3.658
5.1 Sportbeleid en activering	-252	0	-252
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	-4.725	967	-3.758
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-6.882	1.450	-5.431
6.2 Wijkteams	-4.952	0	-4.952
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-6.047	380	-5.667
6.71A Hulp bij het huishouden (WMO)	-1.748	0	-1.748
6.71b Begeleiding (WMO)	-3.834	0	-3.834
6.71D Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-583	0	-583
6.72B Jeugdhulp behandeling	-4.498	0	-4.498
6.72C Jeugdhulp dagbesteding	-857	0	-857
6.73A Pleegzorg	-572	0	-572
6.73B Gezinsgericht	-3.144	0	-3.144
6.73C Jeugdhulp met verblijf	-1.429	0	-1.429
6.74B Jeugdhulp crisis	-191	0	-191
6.74C Gesloten plaatsing	-1.046	0	-1.046
6.81a Beschermd wonen (WMO)	-491	496	5
6.81B Maatschappelijke- en vrouwenopvang	0	0	0
6.82A Jeugdbescherming	-1.012	0	-1.012
6.82B Jeugdreclassering	-364	0	-364
7.1 Volksgezondheid	-3.038	746	-2.291
0.10 Mutaties reserves P2	0	1.042	1.042
Totaal	-53.723	6.839	-46.883

Programma 3 Ruimte voor wonen en leven

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-52	0	-52
0.63 Parkeerbelasting	0	745	745
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-2.846	0	-2.846
1.2 Openbare orde en veiligheid	-1.348	13	-1.334
2.1 Verkeer en vervoer	-6.486	653	-5.833
2.2 Parkeren	-1.969	1.848	-121
2.3 Recreatieve havens	0	0	0
2.4 Economische havens en waterwegen	-232	106	-126
2.5 Openbaar vervoer	-25	0	-25
5.2 Sportaccommodaties	-3.201	1.290	-1.911
5.4 Musea	-350	17	-334
5.5 Cultureel erfgoed	-157	1	-156
5.6 Media	-31	0	-31
5.7 Openbaar groen en recreatie P3	-726	169	-557
7.2 Riolering	-2.328	2.924	596
7.5 Begraafplaatsen	-133	91	-42
8.1 Ruimtelijke ordening	-1.533	144	-1.389
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	-11.447	11.890	443
8.3 Wonen en bouwen	-2.029	1.031	-997
0.10 Mutaties reserves P3	-2.092	826	-1.266
Totaal	-36.986	21.748	-15.238

Programma 4 Economie en werk

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
3.1 Economische ontwikkeling	-422	0	-422
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	-84	154	70
3.4 Economische promotie	0	82	82
6.3 Inkomensregelingen	-19.786	13.034	-6.752
6.4 Begeleide participatie	-6.438	0	-6.438
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.893	0	-1.893
0.10 Mutaties reserves P4	0	70	70
Totaal	-28.622	13.339	-15.283

Programma 5 Duurzaam denken en doen

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
5.7 Openbaar groen	-3.631	144	-3.487
7.3 Afval	-5.990	7.456	1.466
7.4 Milieubeheer	-3.269	893	-2.376
0.10 Mutaties reserves P5	0	350	350

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
TOTAAL	-158.812	158.812	0

Uitgangspunten 2024-2027

Inwoner- en woningaantallen

De begroting gaat voornamelijk over het jaar 2024. Maar we geven in de begroting ook inzicht in de drie jaren volgend op het begrotingsjaar. Dit zijn de uitgangspunten die we daarvoor gebruiken .

Inwoner- en woningaantallen

De actuele cijfers baseren we op de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). We houden voor de groei van de woningvoorraad vanaf 2023 nadrukkelijk rekening met aantallen te bouwen woningen zoals vastgelegd in de regionale Woondeal van maart 2023. Indicatief wordt van Etten-Leur gevraagd tot en met 2030 nog minstens 2.000 nieuwe woningen, waaronder tijdelijke woningen, te realiseren.

Omdat de definitie van een woning(eenheid) voor de verschillende onderdelen binnen de begroting verschillend is, geven we de mutatie van de woningaantallen als kader mee.

	woningen	toename	inwoners	toename
2023	19.644	313	44.585	407
2024	19.957	303	44.992	394
2025	20.260	613	45.386	797
2026	20.873	256	46.183	333
2027	21.129	225	46.516	293
2028	21.354	225	46.809	293
2029	21.579	225	47.102	293
2030	21.804	216	47.395	281
2031	22.020	200	47.676	260
2032	22.220	200	47.936	260
2033	22.420		48.196	

Kosten

Personeelskosten

De huidige cao heeft een looptijd tot 1 januari 2024. Voor de volgende jaren baseren we ons op de door het Centraal Planbureau (CPB) gepubliceerde cijfers van de 'prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers'.

Op basis van deze aannames ziet de indexering van de totale personeelslasten er als volgt uit:

	2024	2025	2026	2027
CAO ontwikkelingen	4,70%	5,40%	4,50%	3,90%

Kosten derden

Voor de kosten derden zoals inhuur personeel, energie, duurzame zaken en overige goederen en diensten gebruiken we de volgende indexeringspercentages:

	2024	2025	2026	2027
Inhuur personeel	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Duurzame zaken	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Sociale uitkeringen	4,70%	5,40%	4,50%	3,90%
Overige goederen en diensten	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%

Deze percentages baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. Bij de stijging van de sociale uitkeringen zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten.

Onvoorzien

In de meerjarenraming 2024-2027 nemen we de post onvoorzien op:

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Onvoorzien	-250	-250	-250	-250

Opbrengsten

Voor de gemeentelijke opbrengsten rekenen we in de begroting met de verhogingen die we in de kadernota 2023-2026 opnamen.

Onroerendezaakbelasting

	2024	2025	2026	2027
Onroerendezaakbelasting *	8,00%	1,60%	1,60%	1,60%
Hondenbelasting	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Precariobelasting	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Toeristenbelasting	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%

(*) Voor 2023 pasten we de tarieven van de onroerendezaakbelasting aan met 1,6%. Na vaststelling van de begroting 2023 bleek dat de werkelijke index voor 2023 5,9% was (CPB-maart 2023). Gezien onze kostenontwikkelingen in 2022 en 2023 passen we de tarieven voor 2024 hierop eenmalig extra aan. De totale OZB-stijging voor 2024 komt daarmee op 8,0%.

Rechten en heffingen

	2024	2025	2026	2027
Lijkbezorgingsrechten	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Marktgelden	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%

We baseren deze percentages op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Bij de rioolheffing en de afvalstoffenheffing is sprake van kostendeckende tarieven. De opbrengsten zijn afhankelijk van de kosten. Voorstellen voor tariefaanpassing doen we bij de belastingvoorstellen 2024.

Overige

	2024	2025	2026	2027
Leges	4,70%	5,40%	4,50%	3,90%
Huren en pachten	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Overige inkomsten	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%

Bij de stijging van de leges zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten. Het merendeel van de legeskosten bestaat uit loonkosten. We baseren ons op de cijfers die het CPB publiceert over de 'prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers'.

De huren en pachten baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.